

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1901 Andra Kammaren. N:o 37.

Onsdagen den 15 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet, och leddes dervid till en början kammarens förhandlingar af herr vice talmannen.

§ 1.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrifvelse, n:o 85, till Konungen, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition i anledning af en underdånig ansökning om koncession å anläggning af jernväg från Kiruna station vid statsbanan mellan Gellivare och riksgränsen till Svappavaara i Norrbottens län.

§ 2.

Herr vice talmannen anmälde till fortsatt handläggning särskilda utskottet n:o 1 utlåtande, n:o 11, i anledning af Kongl. Maj:ts propositioner n:o 2 angående ny härordning, n:o 3 med förslag till ny värnpligtslag, n:o 3 a med förslag till lag om ändrad lydelse af 2 och 62 §§ strafflagen för krigsmagten den 7 oktober 1881, och n:o 34 angående en särskild tilläggsbevillning för år 1901, äfvensom i anledning af de inom Riksdagens båda kamrar väckta motioner i dithörande ämnen.

*Angående
ny härordning
m. m.*

Och lemnade herr vice talmannen vid fortsatt behandling af § 27 i utskottets förslag till värnpligtslag, enligt förut skedd anteckning, ordet till

Herr Ericsson i Ofvanmyra, som anförde: Herr vice talman! Då jag gick till det förberedande arbete, hvars resultat föreligger i det nu föredragna betänkandet, var det med den uppfattningen, att en reform af vår nuvarande härorganisation hade åtskilliga skäl för sig. I den principdebatt, som egde rum inom utskottet vid början af dess arbete, tillkännagaf jag också, att jag kunde vara med om en utsträckning af de värnpligtiges öfningstid; men till följd af våra begränsade tillgångar var jag öfvertygad om att en utsträckning i den omfattning, som afses i det kongl. förslaget, icke var möjlig för landet att bära. Jag trodde således, att man skulle försöka att med mindre uppoffringar nå det eftersträfvade målet. Jag förestälde mig, att detta skulle vinnas dels genom att de värnpligtige erhöile en ända-

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

målsenligare öfning, dels att man genom någon kurs skulle kunna meddela kunskap i t. ex. gymnastik och dylikt i våra skolor, hvilket skulle kunna underlätta öfningarna på exercisplatserna, dels, och icke minst, att man genom större uppmuntran och bättre organisation af skytterörelsen uppnådde ett bättre resultat än för närvarande. Då jag emellertid inom utskottet icke fick något afsevärdt understöd för denna min uppfattning och större delen af mina medreservanter genast angaf såsom sin åsigt, att man borde gå in på en utsträckning af värnpligtstiden till 8 månader, måste jag, för att vinna någon enighet, afstå från min önskan och förena mig med dessa. Från Första Kammarens sida möttes vi emellertid af det bestämda uttalandet, att icke en enda dags afprutning på de 365 dagarne kunde komma i fråga, och dessutom gingo åtskilliga af Andra Kammarens ledamöter så långt, att de yrkade på 10 månaders öfningstid. Under sådana förhållanden, och då vi, som höllo på 8 månaders-förslaget, uppstälde åtskilliga kraf på reformer i sammanhang med denna utsträckning af öfningstiden, men icke kunde vinna någon tillslutning eller tillmötesgående från andra håll, måste vi samla oss kring det skrivelseförslag, som nu föreligger i vår reservation. Hade vi således fått hjälp åtminstone af de 3 reservanter, som nu upptagit vårt första förslag, skulle vi haft större utsigt att genomdrifva vår mening och uppnå ett något bättre resultat, synnerligast som man äfven från deras håll nu får höra, att de äro för reformerna. Jag beklagar således på det djupaste, att utskottets ledamöter från Andra Kammaren icke från början kunde vara enigare, och jag förstår icke denna splittring, då man nu ser, huru dessa 3 reservanter ändrat ståndpunkt, låt vara i sista timmen, om jag så må säga, ty för mig var deras åsigt, sådan den nu är framlagd i deras reservation, icke bekant, förrän jag fick läsa den i tryck.

De reformer, vi fordra såsom vilkor för lösandet af härordningsfrågan, äro i sjelfva verket icke några köpevilkor, såsom vi fått höra under den föregående diskussionen, utan jag för min del anser, att hvad vi begärt endast borde vara moment i härorganisationen.

Skattefrågan utgör ovilkorligen ett moment här vid lag, som oskiljaktigt sammanhänger med sjelfva hufvudfrågan. Detsamma är också förhållandet med krigslagstiftningen.

Vi hörde här i förmiddags en framstående ledamot af kammaren bestämdt förklara, att här föres ett ärligt språk. Ja, jag skulle intet hellre önska, än att hans åsigt i det afseendet vore riktig. Men hade man verkligen fört ett rent språk från början, skulle nog försvarsfrågan hafva befunnit sig i ett annat och bättre läge, än den för närvarande har, och jag tror, att det hade varit lyckligt icke allenast för Andra Kammaren, utan äfven för landet i sin helhet, om man kunnat så förbereda frågan, att större enighet vunnits; då hade man sluppit det envig, som nu försiggår i Andra Kammaren, hvilket säkerligen icke bådär godt, ty hvilken utgång frågan än må få, är jag säker om att resultatet kommer att upptagas med oro i landet. Förslaget är i många afseenden af så genomgripande betydelse, att om det nu i en hast genomdrifves med endast några rösters öfvervigt,

kan det icke med förtroende emottagas i landet och kommer säkerligen att på många håll anses som ett hafsvverk.

Med afseende på den ekonomiska frågan har man från åtskilliga håll uttalat sig med en säkerhet, som är förvånande. Inom utskottet utgjorde den frågan en längre tid ett hufvudmoment vid öfverläggningarna. Man var ense derom, att en utredning borde åstadkommas. Man ansåg, att det utkast finansministern framlagt var allt för ytligt, och att man således borde gå grundligare till väga. Då emellertid utskottet tillsatt en särskild afdelning för att uteslutande egna frågan sin uppmärksamhet, kom man till sådana resultat, att man icke ansåg sig kunna framlägga dem för Riksdagen. De voro allt annat än förtroendeingifvande för frågens lösning, och man ansåg det vara fördelaktigare att gifva sig in på och följa finansministerns utkast. Jag har likväl under diskussionen lagt märke till att dessa förespeglingar om vårt lands bärkraft hufvudsakligast understöddts af våra embets- och tjenstemän inom kammaren; och jag undrar icke på att dessa se frågan i en ljusare dager, än hvad vi, som äro från landsbygden, och särskildt de af oss, som föra de mindre bemedlades talan, göra. Det är icke farligt att stå här och plädera för att man orkar bära större utgifter, då man endast behöfver gå till Riksdagen och säga: nu hafva vi större utgifter; nu är det dyrare tider; nu vilja vi hafva dyrtidstillägg; varen så goda och gifven oss det. Jag säger, att då man är i ett så lyckligt predikament, är det icke farligt att stå och säga inför Riksdagen, att man orkar bära de nya bördorna. Men hvad tro herrarne, att folket bland de bredare lagren kommer att säga? De få nog också på sitt sätt ett dyrtidstillägg. De få i första hand offra tid, en tid, som annars tages i anspråk för att dels försörja sig sjelfva, dels försörja fattiga föräldrar och kanske äfven syskon, som skola uppfostras, och dertill komma de ökade skatterna. Jag är förvissad om att der ställer sig frågan helt annorlunda än för dem, som här tala för att det icke är någon fara för att vi icke skola kunna bära bördorna.

Hans excellens herr statsministern önskade på förmiddagen, att Andra Kammaren skulle handla och icke skrifva. Jag hade önskat, att äfven *regeringen* handlat. Jag håller före, att det varit långt bättre, om härordningsförslaget åtföljts af reformförslag, särskildt i skatte- och krigslagstiftningen, än förslag om tillsättande å ordinarie stat af kavalleri- och tränginspektörsbefattningarne m. m. dylikt. Jag tror fast och visst, att, om icke försvarsfrågan löses vid denna riksdag, detta icke så mycket beror på Andra Kammaren som på regeringen, emedan regeringen ej fattat sin uppgift såsom den bort.

Nu säger man visserligen, att Riksdagen kommer att afåta skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af vissa reformförslag. Ja, det är troligt, att så kommer att ske, men då man hört så många invändningar göras mot dessa reformer — jag har i det afseendet åtskilliga anteckningar från utskottet — så må det ursäktas, om man icke sätter så stor lit till dessa skrifvelseförslag. För min del hade jag önskat, att äfven åtskilliga andra reformförslag än de af utskottet berörda skulle i ett blifvande skrifvelseförslag inryckas. Jag har också i särskilda, betänkandet bifogade reservationer omnämnt

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

några förslag. Men då jag insett, att man icke kunnat sammanbinda allt för många frågor med frågan om försvarets ombildning, har jag nöjt mig med vissa. Jag hoppas i alla fall, att vårt svenska folk och särskildt dess representanter skola inse, att man icke kan få någon större nytta af en härorganisation med mindre än man äfven behjertar dessa reformfrågor.

Då, såsom sagdt, jag och mina liktänkande kamrater inom utskottet icke lyckats vinna tillmötesgående i här omnämnda afseenden, ha vi tvungits att ställa oss på det skrivelseförslag, som innefattas i den af herr Andersson i Nöbbelöf m. fl. afgifna reservation, till hvilken jag tager mig friheten yrka bifall.

Herr Magnusson: Herr vice talman! Då vi nu snart i tre dagar debatterat denna för vårt fosterland så viktiga försvarsfråga, anser jag, att under denna tid sagts så mycket, att det icke gerna kan komma fram någonting nytt. Det, som kommer att sägas, blifver nog endast ett upprepande af hvad som förut sagts. Något sådant anser jag icke vara behöfligt. Jag vill derfor endast till protokollet låta anteckna, att jag kommer att lemna min röst till den af herr Andersson i Nöbbelöf m. fl. afgifna, vid betänkandet fogade reservationen. Detta gör jag af egen öfvertygelse, utan ringaste påtryckning hvarken från mina kommittenter eller från någon ledamot i kammaren.

Herr Hammarström: Jag hade icke tänkt begära ordet i denna fråga, när jag på måndagen instämde i ett yttrande och yrkande, som gjordes af en annan talare, nemligen herr von Friesen. Men jag har sedan dess från min hemstad Köping fått mig tillsänd en resolution, som fattats i söndags afton vid ett derstädes hållet möte, med uttrycklig anhållan, att jag måtte offentliggöra den. Jag anser mig därför icke ha rätt att undertrycka den. Visserligen kan det vara vanskligt att frambära den, eftersom kammarens af mig högt värderade vice talman på förmiddagen sökte göra gällande, att man icke borde fästa sig vid dylika uttalanden. Jag vill icke tvista med honom om den saken, men jag håller dock före, att det är sant hvad en ledamot af Första Kammaren för några år sedan sagt på tal härom, nemligen att folkmening och opinion är något, som man alltid måste räkna med.

Den resolution jag erhållit har följande lydelse. »Mötet ställer sig icke afvisande till planen att genom den allmänna värnpligten skapa ett starkt fosterlandsförsvar; men då nu vid Riksdagen föreliggande härordningsförslag, utom att det möts af många på fackkunskap grundade anmärkningar, synes bli allt för ekonomiskt betungande för landet; då framför allt den stora värnpligtshärens obestridligt berättigade kraf på krigslagarnes humanisering icke blifvit beaktade; då icke heller den viktiga frågan om skattebördornas fördelning på olika samhällsklasser efter deras ekonomiska bärkraft blifvit afgjord; samt då slutligen nationens viktigaste politiska fråga, rösträttsfrågan, som måste stå i ett naturligt samband med värnpligtsskyldigheten för den rösträttslösa arbetareklassen, helt åsidosatts af landets regering vid dess planer att med de besuttnes fåtalsmagt påläggga det orepre-

senterade flertalet dessa nya, tunga bördor, så uppfordrar mötet i rättvisans och billighetens namn sin stads riksdagsman att under nuvarande omständigheter rösta för afslag å Kongl. Maj:ts förslag till ny härordning.»

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Derjemte har jag från en annan stad inom mitt kommittent-område, nemligen Enköping, fått ett telegram, som också är en motresolution. Men då detta till sitt yrkande går i samma riktning som den resolution jag uppläst, skall jag icke besvara kammaren med att äfven uppläsa det. Men jag ber att på det kraftigaste få understryka hvad min ärade kamrat och vän, herr Persson i Stallerhult, på förmiddagen yttrade angående frågans finansiella sida. Det är min lifliga öfvertygelse, att det icke är nog att antaga, att svenska folket har förmåga att bära de bördor, man nu vill pålägga det; man måste äfven se till, att de blifva *rättvist fördelade* på dem, som skola bära bördorna.

Och då det icke finnes någon bestämd finansplan framlagd och ännu mindre beslut i den vägen fattats, anser jag, att ensamt detta, bortsedt från öfriga skäl, såsom det politiska streckets sänkning, reformerandet af krigslagstiftningen m. m., är ett viktigt och tungt vägande skäl för frågans uppskjutande, till dess man får sakerna ordnade på ett nöjaktigt sätt. I den enskilda verksamheten och i det enskilda lifvet i öfrigt brukar man ju gå till väga på det sättet, att man gör klart för sig, hvarifrån pengarna skola tagas, innan man beslutar sig för en utgift; och sedan söker man sköta saken så, att den kan klareras efter beaktning.

Jag skall nu icke upptaga kammarens tid vidare; och då jag förut instämt uti herr von Friesens yrkande, har jag, herr vice talman, icke något yrkande att nu göra.

Friherre Barnekow: Herr talman! Mina herrar! Vi, som något längre varit med i Riksdagen, hafva också många gånger varit med om försvarsfrågans behandling. Om jag går tillbaka och ser på denna frågas föregående behandling, skall jag finna, att hvarje gång, ett utarbetadt förslag blifvit framlagdt för Riksdagen, detsamma icke vunnit Riksdagens bifall. 1875 års förslag föll. Sedan utarbetades 1877 års förslag på grundvalen af den indelta arméns bibehållande. Äfven detta förslag föll. De, som arbetade mest mot detta förslag, var det då för tiden mäktiga landtmannapartiet. Detta parti måste i anledning häraf sjelft framkomma med ett förslag. Detta framlades vid 1878 års riksdag och var grundadt på värfvad stam och bevärning med 90 dagars öfning. Äfven detta förslag föll. Då tillsattes tre komitéer, en skatteregleringskomité, en för arméns och en för flottans omorganisation. Dessa komitéer arbetade i två år och sedan framlades deras förslag för Riksdagen. Äfven detta förslag föll. Den enda verkliga förbättring, som vidtagits i afseende å vårt försvars-väsen, är den, som skedde vid 1892 års ertima riksdag. Men, mina herrar, säga hvad man vill, så var icke detta förslag något fullt utarbetadt sådant, utan afsåg endast partiella förbättringar. Om jag ser tillbaka på Riksdagens ställning till denna fråga, hurudan har den sålunda varit? Jo, sådan, att Riksdagen bestämdt afslagit alla

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

fullt utarbetade förslag och endast velat gå in på förbättringar på den partiella vägen. Hvarför? Jo, därför att Riksdagen haft klart för sig, att vårt folk haft en bestämd motvilja mot ökad värnpligt. Denna motvilja har nog många anledningar, men en tror jag ligger i det gamla indelningsverket, ty det har, äfven sedan det öfverlefvat sig sjelft, lärt vårt folk den uppfattningen, att, när jag betalar en annan för att försvara fosterlandet, jag sjelf är fri. Vidare tror jag, att 80 års fred i det hänseendet inverkat mycket förslappande på vår nation. Här har uttalats, att Danmark fick sin värnpligtslag först efter ett olyckligt krig, och att förhållandet varit likadant med Tyskland och Frankrike. Ja, mina herrar, det är nog en allmänt menschlig erfarenhet, att, när man har det godt som det är, man vill slå sig till ro, och det är nog icke så lätt att rycka upp sig. Vidare har nog inverkat föreställningen om den demoralisation, som åtföljer in-
quarteringen i kasernerna. Ja, detta är nog sant, när det gäller en värfvad armé, men det är icke så farligt för en värnpligtsarmé. Emellertid är föreställningen djupt inrotad hos folket, och det är nog icke så lätt att taga bort den.

Jag sade, att vårt folk hade en bestämd motvilja mot värnpligtens ökning, och då så är förhållandet, måste man taga hänsyn till densamma och räkna med hvad folket tänker i detta hänseende. Ty, mina herrar, det är dock den stora massan af folket, som kommer att drabbas af de största uppoffringarne, ty den får uppoffra hvad den eljest skulle förtjena, hvaremot de förmögna icke behöfva göra några särskilda uppoffringar. Jag vill i detta sammanhang påpeka en sak, som utgjort föremål för min förundran. I forna tider kunde en del af svenska folket bära försvarsbördan på sina skuldror, i det att nemligen allenast en del af folket drabbades af indelningsverkets bördor, likasom samma del också fick bära grundskatterna. De uppgingo till 10 millioner kronor, och de buros, som sagdt, endast af en del af folket. Jag har varit en af de ifrigaste inom Riksdagen att få bort dessa grundskatter, därför att jag ansåg dem vara orättvisa, men jag vill icke, att denna orättvisa skall öfverflyttas på andra personer. Jag vill därför, att den nya skattebördan skall fördelas efter förmögenheten. Vilja icke de, som hafva någon förmögenhet, göra några uppoffringar, som *verkligen kännas*, huru skola de då kunna fordra sådana af dem, som icke hafva någon förmögenhet? Derfor är det min önskan, att en särskild krigsskatt må uttagas, så stor, att de förmögna verkligen må *känna* hvad det vill säga att i ekonomiskt afseende försvara sitt fosterland. Detta har jag icke funnit i det nu framlagda förslaget, och deri tror jag ligger ett fel.

Jag sade, att Riksdagen städe velat gå de partiella reformernas väg. Detta oaktadt har regeringen aldrig, när den framlagt sina förslag, gått denna Riksdagens önskan till mötes, utan alltid kommit med fullt utarbetade förslag till omorganisation af försvarsväsendet i dess helhet, och så är äfven fallet med det nu framlagda förslaget. Och, mina herrar, när detta förslag blef känt, var tanken inom en stor del af nationen den, att det var ett allt för stort steg, som tagits genom att på en gång utsträcka öfningstiden från 90 till 365 dagar. Jag vill nu icke tala om de demonstrationer, som herr vice

talmannen i dag berörde, och om dessa personer, som i lugn och fred sitta vid sitt skrifbord och utfärda ukaser, som sedan blifva trosartiklar vid folkmötena. Jag tror, att dessa personer ådraga sig ett stort ansvar. Men det finnes många andra personer, som på skilda ställen i landet i stillhet sköta sitt kall, och de hafva med bäfvan sett de stora summor, som här skulle offras för försvaret.

Hvad skall man nu emellertid göra? Vi hafva erbjudits ett förslag med 8 månaders öfningstid. För min del skulle jag icke hafva något emot det, och jag hade hoppats, att det inom Första Kammaren skulle vinna mera sympatier. Men Första Kammaren var obevekligen för Kongl. Maj:ts förslag, och hoppet, att inom Andra Kammaren skulle kunna uppnås någon större enighet, har icke heller blifvit uppfyllt, utan splittringen är äfven här mycket stor. Jag sade nyss, att jag skulle hafva kunnat antaga ett förslag med 8 månaders öfnings-tid, särskildt om dervid hade fogats en skrifvelse till Kongl. Maj:t, att Kongl. Maj:t sedan skulle framkomma med förslag i afseende på specialvapnens ordnande. Något sådant förslag föreligger icke nu, utan nu hafva vi endast reservanternas förslag om en öfningstid af 8 månader. Men hvad skulle följderna blifva, om Andra Kammaren antager denna reservation. Följden blir den, att en sammanjemkning måste ske med Första Kammarens beslut. Vi hafva från regeringens sida i dag hört uttalas, att den är beredd att ingå på denna sammanjemkning, om den i öfrigt är antaglig. Således, innan vi fatta vårt beslut, böra vi göra oss reda för hvori denna sammanjemkning kan komma att bestå. Ja, den kan bestå deri, att vi få 10 månaders öfningstid. De, som äro beredda att antaga ett sammanjemkningsförslag med 10 månaders öfningstid, de må således nu rösta för 8 månader. Det finnes också ett annat sätt att sammanjemka besluten, och det är att taga 8 månaders öfningstid för infanteriet och 12 månader för specialvapnen, men då, mina herrar, äro vi inne på systemet med olika öfning för de värnpliktige, och hittills åtminstone har det varit en trosartikel inom svenska Riksdagen, att *alla* värnpliktige skola hafva *lika* öfning. För min del tror jag likväl, att skola vi kunna ingå på värnpligtssystemet, det är nödvändigt, att de värnpliktige få olika öfning. Huru skall emellertid detta kunna ske? Jag har hört sägas, att man skulle vilja gifva högre aflöning åt dem, som skulle få den längre öfningstiden. Ja, det är ju sant, för penningar kan man få allt, och om man vill gifva dem 1 krona om dagen och således 365 kronor om året förutom mat och kläder, tror jag nog, att man kunde få folk. Fullt säkert derpå kan man emellertid icke vara, och då har man ju ingen annan utväg än lottningen. Efter de ord vi hört uttalas från ministerbanken, skulle det väl ej vara sannolikt, att regeringen skulle antaga ett förslag, som icke lemnade full säkerhet, att folk kunde anskaffas. Jag för min del är nu icke så rädd för lottningen, och vi hafva ju från Danmark den erfarenheten, att der visserligen lottningen står bakom, men att den ej behöft komma till användning. Men lottningen är emellertid en princip, som är mycket illa sedd inom den svenska nationen. Skulle vi då nu i riksdagens sista timme och sedan nästan alla öfriga ärenden äro behandlade, skulle vi då helt hastigt och lustigt gå in på

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

ett förslag, som är så främmande för vår nation? Jag tror, att man bör betänka sig något, innan man gör det.

Här har i dag af flere talare mycket starkt talats om faran af uppskof, och herr Waldenström har uttalat, att ett sådant skulle vara lika farligt, som att en person underlåter att brandförsäkra sitt hus. Denna liknelse är emellertid icke riktig, ty om en person icke brandförsäkrat sitt hus, får han ingen ersättning alls, om det brinner, men vi hafva dock en armé, och vi offra på densamma 40 millioner kronor årligen, och denna armé kan väl i allt fall icke vara alldeles oduglig, om man också måste erkänna, att den icke är fullt tidsenlig. Jag vill nog också vara med om en förändring af densamma, men jag vill icke nu genast rusa åstad med denna förändring, utan först med besinning öfverväga densamma.

Vidare hade herr Waldenström en annan liknelse, den om ormen och qvinnan. Men äfven denna liknelse haltar, ty ormen rådde väl icke till uppskof, och hade qvinnan icke genast lydt ormens röst, utan uppskjutit handlingen, hade hon kanske icke fallit.

Det har vidare påpekats, att framtiden är oviss. Ja, det är sant, och ibland, när jag ser på tidens tecken, kan framtiden förefalla mig mycket mörk, och jag tror, att vi hafva mycket svåra strider att utkämpa såväl på det politiska som sociala området, men just därför att framtiden ej ligger ensamt i våra händer, så vågar jag se densamma mindre mörk. Här har talats så mycket om att vi böra offra lif och blod för fosterlandets väl och att vi äro besjälade af en så stark fosterlandskärlek, men vi få väl också antaga, att icke heller de, som komma efter oss, skola vara i saknad af fosterlandskärlek.

Det synes mig också, som om denna kammare i denna stund vore en profkarta på hela landet, ty lika oviss och osäker, som man är här i kammaren, lika oviss är man säkerligen öfver hela landet. Kan det då vara lämpligt att nu vilja fatta ett definitivt beslut i frågan i riksdagens elfte timme och sedan nästan alla andra riksdagsärenden äro afgjorda? Jag tror icke, att detta är riktigt, och därför instämmer jag med dem, som yrkat uppskof med frågan.

Herr Nydal: Ursprungligen tänkte jag icke taga del i denna diskussion, ty jag kunde ju förstå, att jag skulle få tillfälle att instämma i någon annans anförande, hvilket jag också redan i måndags gjorde, då jag instämde med herr Hedlund. Då emellertid det började se ut, som om kammarens alla ledamöter ämnade yttra sig, begärde äfven jag ordet för att icke möjligen min tystnad skulle komma att på något sätt misstydas.

Om jag visste, att försvarsfrågans fall vid denna riksdag endast innebure en kort tids uppskof, skulle jag icke tveka att med min röst bidra till en sådan utgång. Ja, jag skulle kanske kunnat besluta mig för att rösta för herr von Friesens skrifvelseförslag eller till och med i värsta fall för det af herr Hans Andersson med flere framlagda skrifvelseförslaget, äfven om det blott synt mig vara i någon högre grad sannolikt, att frågan, derest Riksdagen bifölle ett af dessa skrifvelseförslag, icke skulle komma i ett ogynnsammare läge, än den för närvarande har. Ty jag tror i likhet med så många

andra reformvänner i denna kammare, att det vore synnerligen önskligt, att försvarsfrågan kunde lösas samtidigt med en del andra reformer, som stå i ett mer eller mindre påtagligt organiskt samband med denna fråga. Derför har äfven jag känt mig tilltalad af tanken på ett uppskof. Men ju mer jag tänkt på saken och ju mer jag tagit alla de inverkan omständigheterna i öfvervägande, desto mera sannolikt har det förefallit mig, att ett uppskof *nu* vore liktydigt med ett uppskof på flera år; och jag vill icke taga på mitt ansvar att med min röst hafva bidragit till försvarsfrågans uppskjutande till en obestämd och oviss framtid. — Det är möjligt, att jag har orätt, och jag vet ju, att en annan åsigt, än den jag har, hyses af ledamöter, bland hvilkas meningsvänner det alltid varit mig en glädje att få räknas och för hvilkas skarpsinne och politiska ömdöme jag har det största förtroende. Men i en fråga så stor och allvarlig som denna *måste* jag försöka att bilda mig en egen åsigt och handla i öfverensstämmelse med densamma. Jag kan icke komma ifrån ansvaret genom att söka krypa bakom en annans rygg, huru bred denna rygg än må vara.

Jag fruktar af skäl, som jag nu ej skall och ej heller behöfver framhålla, då de redan af föregående talare utvecklats, att om frågan nu uppsköttes, blefve den uppskjuten möjligen för många år. Och jag fruktar, att ett sådant uppskof kunde blifva ödesdigert. Tanken på ett och annat, som inom den politiska verlden under senare tider tilldragit sig, både fjerran och när, men som här icke behöfver och kanske ej heller bör närmare omnämnas, säger mig, att hvad vi kunna och vilja göra för landets försvar, det böra vi göra *snart*.

Om jag således icke kan rösta med de reserver, som önska frågans uppskjutande, så är jag å andra sidan icke heller benägen, åtminstone icke i första hand, att rösta för den af herr Hjelmerus med flere afgifna reservationen, emedan deri påyrkas en alltför stor afknappning af den utaf Kongl. Maj:t föreslagna öfningstiden. Jag kan nemligen icke föreställa mig, att ett års utbildning kan anses vara för mycket, om våra värnpligtige skola få den krigsduglighet, som behöfves för att de med hopp om framgång skola kunna upptaga strid med en fiende, som fått en flerårig utbildning; och jag är öfvertygad derom, att om detta härordningsförslag nu vore genomfördt och vi öfverraskades med ett krig, finnes i denna kammare ingen, som skulle beklaga, att vårt lands värnpligtige söner haft en för lång utbildningstid, att de öfvats i 12 i stället för 8 månader. Visserligen sade i måndags en ärad talare, som har sakkunskap på detta område, att en armés krigsduglighet icke beror af huru lång tid den öfvats, utan af ledningens beskaffenhet, och att trupper med ringa utbildning under en genialisk ledning mången gång besegrat väl utbildade, men illa ledda motståndare. Men dermed kunde han väl ändå icke vilja säga, att ju kortare tid en trupp öfvas, desto bättre blir dess befäl skickadt att fylla sin uppgift, ty i regel är väl förhållandet det motsatta. Om äfven — hvilket jag visserligen icke vågar tro — 8 månader vore en tillräckligt lång tid för att utbilda mannen i ledet, hvad hufvudvapnet, eller infanteriet, beträffar, så är dock tydligen denna tid otillräcklig för att utbilda reservbefäl och

Angående
ny härordning m. m.
(Forts.)

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

reservunderbefäl. För att erhålla kvalificerad sådant, vore det med 8 månaders öfningstid nödvändigt antingen att medelst lottning uttaga ett erforderligt antal värnpligtige till genomgående af en grundligare utbildning eller ock att pålägga de värnpligtige, som hade en viss bildningsgrad och för öfrigt vore lämplige, en längre öfningstid än deras kamrater. Men jag tror icke, att Riksdagen, åtminstone icke för närvarande, är villig att gilla något af dessa sätt. Att 8 månader är en otillräcklig tid för specialvapnen — hvarvid man har att tänka icke blott på arméns specialvapen, utan äfven på flottans — derom lär väl ej råda mer än en mening bland alla verkligt sakkunnige. Också har det framhållits uti en reservation liksom under debatten, att specialvapnen borde erhålla en betydligt längre utbildningstid än infanteriet och andra i fråga om utbildningskrafvet dermed jemförliga vapen, och att det behöfliga antalet värnpligtige skulle förmås att mot betalning underkasta sig den längre tjänstgöringen vid dessa vapenslag. Men detta vore ju, såsom redan af en högt ärad talare påpekats, i sjelfva verket intet annat än värfning, om ock en ny form deraf; och de olägenheter, som vidlåda värfningssystemet, kunde icke på det sättet, åtminstone icke fullständigt, aflägsnas. Systemet skulle blifva dyrbart, kanske till och med allt för dyrbart, och specialvapnen, hvilka, efter hvad jag tror mig veta, icke i mindre, utan snarare i högre grad än andra vapenslag äro i behof af den bildning och intelligens, som den allmänna värnpligten är egnad att tillföra försvaret — de komme att, om ej utslutande, så dock hufvudsakligen rekryteras ur ett samhällslager, hvars bildningsnivå icke är särdeles hög. Men detta kunde väl icke vara önskvärdt.

Så vidt jag förstår, är Kongl. Maj:ts förslag det bästa, som kunnat åstadkommas med utgående från grundsatsen om lika lång utbildningstid för alla värnpligtige. Enligt min tanke hade det visserligen varit bättre, om så pass lång utbildningstid föreslagits för specialvapnen, att äfven på deras organisation den rena värnpligtsprincipen kunnat tillämpas. Men då krigsministern, såsom vi hört, icke ansett sig böra föreslå lottningssystemets införande, så fans väl i fråga om specialvapnens sammansättning ingen annan utväg än att bibehålla systemet stam och bevärning, om ock i betydligt modifierad form.

Jag behjertar måhända icke mindre varmt än någon annan de orepresenterade fordran att få full medborgarrätt i sitt land på samma gång man ålägger dem så stora personliga uppoffringar för landets försvar, som här äro föreslagna. De ha onekligen mindre att försvara än *vi*; men de hafva dock, äfven de, mycket nog att försvara. Jag tror, att det här kan tillämpas ett ord, som Runeberg låter den förnäme generalen i »Fänrikens marknadsminne» säga till den fattige invaliden: »men det bästa ha vi lika». Ja, det bästa ha vi lika: vi tillhöra ett fritt och sjelfständigt folk, och vi äro *svenskar*. Jag tviflar heller icke för min del, att icke denna stora utsträckning af värnpligten, som nu föreslås, skall, om den blir lagfäst, draga med sig som en naturlig och oundviklig konsekvens en utsträckning jemväl af valrätten till denna kammare.

Herr Branting talade i går om en oförklarlig blindhet, som en del af rösträttsvännerna äro behäftade med, då de under nuvarande förhållanden vilja vara med om ett positivt beslut i försvarsfrågan. Ja, om nu så olyckligt skulle vara, att jag i denna sak handlar blindvis, så föredrager jag att hafva blifvit bländad af försvarsfrågan framför att vara bländad af en partifråga. Men det senare vore fallet, om jag blott för rösträttsfrågans skull kunde vara med om en politik, hvarigenom landets integritet och politiska oafhængighet möjligen kunde äfventyras.

Att vårt folk, innan det insett nödvändigheten deraf, ogera tager på sig de tunga bördor, som det nu är fråga om, det är icke att undra öfver. Vårt folk har, lyckligt nog, sedan århundraden icke behöft se främmande herrskap på nära håll. Jag känner ett annat litet folk, mycket mindre och fattigare än vårt — och jag tror mig känna det folket ganska väl — som nu har den synen och gör den erfarenheten; och jag är förvissad om att, derest det folket nu återfinge rätten att sjelft bestämma öfver sitt försvarsväsende, under det tysta förbehållet att åtaga sig vida större försvarsbördor, än man nu kräfver af det svenska folket, skulle det göra det gerna, ja, under glädjetårar.

Herr talman! När man i 30 år längtat — längtat såsom fogeln efter dagens ljus — att få se sitt fosterland värnadt och stärkt utåt, då är det icke lätt att släppa ur händerna ett tillfälle, då det synes möjligt att taga ett afgörande steg mot detta stora mål. Jag, herr talman, kan det icke, och jag anhåller därför nu om bifall till den föredragna punkten enligt utskottets förslag.

Herr Lindvall: Herr talman, mina herrar! Jag vill nu icke trötta kammaren med att inlåta mig på några detaljer i föreliggande mycket debatterade fråga. Emellertid vill jag icke dölja min mening i den hoprullade röstsedeln, utan *öppet* gifva min ståndpunkt till känna. Nå väl, min önskan är, att Riksdagen *nu* måtte fatta definitivt beslut i denna vårt lands lifsfråga.

Och hvarför skulle Riksdagen icke handla så?

Samtliga utskottsledamöter ha ju uttalat såsom sin sammanstående mening, att något borde göras för ordnandet af ett mera betryggande försvar. Och jag vågar hysa den öfvertygelsen, att icke en enda af Andra Kammarrens ledamöter tvekar att häri instämma. Större delen af våra valmän har ju också visat sig behjerta hvad vårt lands värdighet, dess sjelfständighet i detta hänseende kräfver. Ätminstone *mina* valmäns mening härutinnan känner jag nogsam.

Hvarför sammanblanda en hel del andra frågor med denna nationens lifsfråga — ordnandet af vårt försvar, häfstängen för vår frihet och vårt oberoende.

Krafvet man ställer på svenska folket är, såsom nog alla veta, stort, men stora mål kräfva ju stora offer.

Det tillropas i närvarande tid de små nationerna: beställ om ditt hus! Ja, äfven för den skandinaviska nordens skall kanske i en ej alltför aflägsen framtid framställas möjligheten: vara eller icke vara. Må vi då vara beredda att värna om vårt lif såsom sjelfständigt folk.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Låt om oss då icke onödigtvis framskjuta afgörandets stund beträffande ordnandet af vårt försvar. Öfvergångstiden för utbildandet af den nya värnpligtshären är ju i alla fall så lång, att den kräfver hela 12 år, — och mycket längre tid åtgår, innan vi hafva landtvärnet fullt ordnad.

Andra länder göra ju de största uppoffringar för att betrygga sin sjelfständighet, hvarför skulle inte också vi, som hafva en historia, lika värdig som de flesta nationers, veta att häfda vårt frihetsarf?

Må vi ihågkomma, att vår röstsedels ja eller nej ytterst kanske icke gäller en ny härordning, utan vårt folks sjelfständiga tillvaro.

I lifligaste öfvertygelse om att det vore lyckligt för vårt land, om försvarsfrågan nu vunne sin lösning — åtminstone i den rigning, de tre reservanterna herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad föreslagit — tillåter jag mig, herr talman, yrka bifall till deras reservation.

Herr Wittsell: Herr talman, mine herrar! Efter allt, som i denna fråga yttrats, har jag ingenting nytt att förmåla, utan ber endast att för kammaren få tillkännagifva min enskilda ståndpunkt härvidlag.

Efter det 1892 års Riksdag antagit ny värnpligtslag med ty åtföljande härordningsförslag, har väl icke svenska folket väntat att så kort tid efteråt få ett nytt förslag i samma rigning framställt. Men då Kongl. Maj:t ansett ett sådant förslag nödvändigt, så tillkommer det ju Riksdagen att yttra sig deröfver.

Så vidt min förmåga har stått mig till buds, har jag försökt sätta mig in i det af Kongl. Maj:t framställda förslag och utskottets sedermera deröfver afgifna betänkande. Och har jag dervid kommit till den öfvertygelse, att såväl hvad Kongl. Maj:t som utskottet föreslagit synes mig vara för dyrt för att af nationen kunna bäras.

Om Riksdagen skulle med ens så här pålägga nationen en utgift af, såsom herr finansministern beräknat, 23 millioner, om dervid — säger jag — betänksamhet skulle framträda ibland landtmännen, vill jag för min del icke anse detta såsom ett fel, utan tvärtom såsom en förtjenst.

Man kan nu framställa en ganska berättigad fråga till oss: Hvad viljen I då, när I icke viljen godkänna Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag? Jag skall då för min del be att få för kammaren tillkännagifva min ståndpunkt härvidlag.

Jag vill, att vi pålägga svenska folket en utsträckt värnpligt af åtta månader, och tror mig dervid hafva ställt mig på en sådan punkt, att jag kan försvara min ställning icke blott för mina valmän, utan äfven inför samtliga ledamöter af Riksdagen. Då vi för närvarande icke ålägga våra stamsoldater längre öfningstid än denna, tror jag, att detta skulle vara tillräckligt.

Derjemte skulle jag kunna vara med om en något längre öfningstid hvad specialvapnen beträffar, men sätter dervid såsom ett oeftergifligt vilkor, att denna längre öfningstid fotas på *frivillighetens* grund. Men de, som, i händelse en längre öfningstid skulle komma att till-

lämpas för specialvapnen, i första hand deraf skulle drabbas, vore böndernas söner och andra, som vore förtrogna med hästars skötsel och dylikt. Och därför behöfves vilkoret om frivillighet.

Men då jag nu förklarar, att jag kan vara med om ett försvarssystem, byggt på åtta månaders öfningstid för de värnepligtige och en längre öfningstid för specialvapnen, är dermed icke sagdt, att jag kan ingå på den af herr Hjelmerus och två Andrakammarledamöter afgifna reservation, utan ansluter jag mig tvärtom till den af herr Hans Andersson i Näbbelöf afgifna reservation.

Jag kan nemligen icke vara med om en sammanjemkning på tio månader, utan ber därför att få yrka bifall till sistnämnda reservation.

Herr Lundahl: Herr talman, mine herrar! Alla de synpunkter, från hvilka denna betydelsefulla fråga kan ses, hafva under den förda diskussionen så uttömmande framhållits, att något ytterligare inlägg deri icke å min sida kan göras. Det är icke heller därför jag begärt ordet. Jag skall inskränka mig till att med några ord gifva till känna, att jag icke hyser någon sympati för den åsigt, som går derpå ut, att denna viktiga fråga sammankopplas med åtskilliga andra frågor, och att således enligt min mening försvarsfrågan bör lösas för sig; och kommer jag därför vid afgörandet att sluta mig till dem, som önska, att redan vid denna riksdag ett steg tages till frågans lösning.

I sammanhang härmed ber jag få meddela innehållet i ett telegram, som kommit mig till handa från Kristianstad. Det är afåtet af ett möte, besökt enligt telegrammet af 2,500 personer, men enligt en platstidning af 500 och enligt en annan af mera än 3,000 personer. Deri framhålles, att mötesdeltagarne »fordra, att, innan någon ökning af militärbördan får ifrågakomma, hvarje till myndig ålder öfver, sig sjelf försörjande medborgare erhåller medbestämmanderätt vid afgörande af landets öden; att skatternas jemnare fördelning medelst införande af obligatorisk sjelfdeklaration och progressiv beskattning möjliggöres; samt att krigslagstiftningen ändras.»

Herr Odqvist: Herr talman, mine herrar! Man må icke förundra sig öfver om åtskilliga, af kammarens ledamöter anslutit sig till yrkandet om uppskof. Äfven jag för min del har gjort detta, tills jag fick se utskottets utlåtande och de vilkor utskottet uppställt för antagande af Kongl. Maj:ts förslag. Då föranleddes jag ändra åsigt.

Utskottet har nemligen, såväl hvad angår skattefrågan som krigslagstiftningsfrågan, vidtagit sådana ändringar i Kongl. Maj:ts proposition eller framställt sådana skrifvelseförslag, att, om de komma att antagas af Riksdagen, jag för min del är i det närmaste tillfredsställd dermed.

Jag skall nu be att få vända mig mot de vid denna punkt afgifna reservationer, och jag skall dervid först yttra några ord om herr Hans Anderssons med fleres reservation. Herr Hans Andersson har såsom vilkor uppsatt just hvad jag nyss vidrörde, nemligen reformering af skatte- och krigslagstiftningsfrågorna. Och jag beklagar, att icke samtliga utskottsledamöter från denna kammare kunnat för-

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

ena sig om en gemensam reservation, då det i grund och botten icke förefinnes någon egentlig skilnad i deras uttalanden. Det skulle också hafva varit angenämare för kammaren och förlänat dem större styrka.

Hvad herr von Friesens reservation angår, finnes deri mycket att beakta. Han har i densamma framkommit med anmärkingar, som alldeles öfverensstämman med min åsigt. Hvad jag deremot icke kan gilla i hans reservation är det, att han vidrört rösträttsfrågan. Den anser jag böra behandlas för sig själf. Och jag tror, att såväl herr von Friesen som andra, hvilka äro besjälade af önskan, att rösträttsfrågan må föras framåt, böra vara förvissade, att, om ett härordningsförslag, sådant som det föreliggande, kommer att antagas, rösträttsfrågan skall efter god utredning snart vinna sin lösning.

Här har af flere talare under diskussionen framhållits, att denna fråga borde vid kommande val utgöra en programfråga. Jag undrar, om de herrar, som uttalat en sådan mening, hafva fullt allvar med en omorganisation af vårt försvar. Hvem vet hvad följden kan blifva, derest en sådan fråga som den förevarande skall underkastas nya allmänna val. Dessutom tror jag alldeles icke, att detta är behöfligt. Ty jag vill minnas, att vid de senaste allmänna valen till Andra Kammaren — åtminstone var detta fallet i den valkrets jag företräder — försvarsfrågan var under debatt på åtskilliga valmöten. Detta tyder derpå, att åtminstone de riksdagsmannakandidater, som då funnos, borde ha klart för sig, att det skulle komma ett förslag om ny härorganisation, så mycket mer som en framstående ledamot af Första Kammaren upprepade gånger begärt anslag — jag vill minnas 10,000 kronor — för att få frågan utredd. Och han motiverade sin motion dermed, att det nu vore nästan omöjligt att få rekryter eller skaffa folk vid de värfvade regementena, och dessutom ansåg han det numera ställa sig så dyrt att värfva trupper. Han framhöll vidare i sin motion, att vårt nuvarande försvar alldeles icke vore tillfredsställande. Denna motion blef emellertid afslagen två gånger. Men det var dock uppenbart, att en fråga som den föreliggande skulle framkomma.

Frågan är nu, hvilken ståndpunkt man i förevarande fall skall intaga. För min del har jag redan tillkännagifvit, att ett uppskof enligt min mening icke är nyttigt. Jag kan för min del icke heller gilla Kongl. Maj:ts förslag, ty det går för långt, och icke heller utskottets, utan jag ansluter mig till den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna reservation.

Jag skall slutligen be att få beröra ett par frågor till. Den ena gäller *kasernerna*. För min del anser jag, att det vore allra lyckligast både för manskap och befäl samt ur statsekonomisk synpunkt, om kasernerna förläggas på landet, hvarigenom bevaringsynglingarne skulle bättre skyddas i moraliskt afseende. Och hvad kostnaden beträffar, ställer det sig bra mycket billigare att hafva kasernerna förlagda på de gamla lägerplatserna, der det finnes många byggnader, som skulle kunna för ändamålet disponeras, såsom förrådshus o. s. v. Jag håller således före, att det blir en väsentlig skilnad att förlägga kasernerna på landet mot i stad.

Ett vilkor, som jag slutligen gerna skulle vilja hafva med, hvar än kasernerna förläggas, är, att det borde vara absolut spritförbud.

Hvad öfningstiden angår, är min personliga åsigt, att öfningarne böra förläggas till *sommarmånaderna*. Jag tror, att det skulle medföra en större valuta att anordna öfningarna under högsommaren än under vintern, på grund af vårt nordliga läge och kalla klimat.

På grund af hvad jag nu anført ber jag att få yrka bifall till herr Hjelmérus med fleres reservation.

Herr Holmlin: Herr talman, mine herrar! Vår store konung Gustaf Vasa hade ett valspråk, som lydde: »Bättre en gång säga och dervid förblifva, än hundra gånger tala.» Med anslutning till detta valspråk vill jag tillkännagifva, att jag kommer att lägga min röstsedel för åtta månaders öfningstid för infanteri och träng, men derutöfver tänker jag icke gå ett tuppffjät angående dessa öfningar.

Hvad åter specialvapnen beträffar, om det anses, att dessa fordra längre öfningstid, vill jag för min del vara med om en utsträckning till tolf månader.

Med andra ord, jag yrkar bifall till den af herr Nylander m. fl. afgifna reservation. Slutligen ber jag att få uttala den önskan: »Mätte beslutsamhetens friska hy» i Andra Kammaren icke förbytas i »eftertänksamhetens kranka blekhet».

Herr Broström: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att få uttala mina tankar i föreliggande fråga. Under de år, jag tillhört Andra Kammaren, vet jag ingen fråga, som varit så vigtig för vårt land och egt den innebörd som denna.

För ganska lång tid tillbaka hade jag den uppfattningen — och den har allt mer rotfast sig hos mig — att vårt försvar måste byggas på en allmän och utsträckt värnpligt.

Jag var med vid urtima riksdagen år 1892, då det var fråga om en förbättring af härorganisationen och en utsträckning af värnpligtstiden. Jag får öppet bekänna, att jag då röstade *mot* detta förslag, och detta af det skäl, att jag ansåg den utsträckning af öfningstiden, som då begärdes, alltför kort och att den skulle hafva alltför dyra följder med sig.

Ingen torde väl nu kunna förneka, att försvarsvänligheten stigit ganska betydligt i vårt land sedan år 1892.

Har här uttalats många önskemål, som borde föregå denna frågas lösning, nemligen utsträckt politisk rösträtt, sjelfdeklaration, progressiv beskattning, humanisering af krigslagarne m. m. Jag är en varm vän af alla dessa önskemål. Och jag tror, att om man fattat tillfredställande beslut i dessa frågor förut, skulle Kongl. Majt:s förslag hafva gått igenom, som man säger, »med pukor och trumpeter».

Nu har det talats om, att någon af dessa frågor skulle sammanbindas med försvarsfrågan. Jag är utaf en helt annan åsigt. Jag är öfver hufvud taget en motståndare mot allt kompromissande; och jag anser, att hvarje fråga bör afgöras efter frågans egen innebörd samt icke i samband med andra frågor. Man kan också allt understundom blifva lurad på dylika kompromisser — och icke så obetyd-

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

ligt ändå. Jag vill erinra herrarne om när det var kompromiss mellan Andra och Första Kammaren för några år sedan om anslag till teatrarne samt margarinlagen.

Hvad nu rösträttsfrågan beträffar, är jag en varm vän af en utsträckt rösträtt, och jag kan i det hänseendet hänvisa till såväl de motioner som yttranden jag förr haft uti denna fråga. Jag står i det afseendet på samma ståndpunkt nu som förr. Men därför vill jag icke hafva denna fråga sammankopplad med försvarsfrågan. Jag erinrar mig, att jag för några år sedan var på ett stort s. k. folkmöte i Vestmanlands bergslag, på hvilket en resetalare uppträdde och talade för den s. k. allmänna rösträtten. Han yttrade, bland annat, att »då svenska folket vill hafva allmän rösträtt, då får det den». Är detta sanning, måtte ej svenska folket vilja hafva *allmän* rösträtt.

För min del tror jag dock, att om försvarsfrågan nu kommer att lösas något så när i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, skall såsom en nödvändig följd derutaf en utsträckning af rösträtten framkomma.

Sedan kommer jag till skattefrågan och humaniseringen af krigslagarne. Af utskottets betänkande se herrarne, att uti detta afseende har utskottet varit enhälligt och uttalat mycken välvilja mot sådana förslag. Jag är dock icke så ifrig att tro precis på dylika gifna löften, ty jag har ofta, åtminstone en eller annan gång, erfarit, att sådana gifna löften hafva svikits. Men dessa frågor, om en rättvisare beskattning och mera humana lagar för våra värnpligtige, de äro rättvisa och de hafva sanningen för sig. Och jag tror på *seger för sanning* och *rättvisa*.

Jag skall nu gå till sjelfva förslaget, och då kan jag så godt först som sist säga, att jag icke är fullt nöjd med Kongl. Maj:ts förslag, därför att det icke är ett rent värnpligtigsförslag, utan en sammankoppling af värnpligt och värfning, då det ju skulle blifva en värfvad stam på ungefär ett och ett halft tiotusental man; men det torde kanske, såsom man säger, ligga i sakens natur, att detta ej för tillfället kan undvikas.

Om jag sedan granskar de förslag, som framkommit i form af reservationer, vill jag nämna, att på herr Hans Anderssons och hans medreservanters förslag om en skrifvelse för 8 månader kan jag ingalunda vara med, därför att jag anser ett sådant skrifvelseförslag för detsamma som ett fall för försvarsfrågan — såsom ett rent afslag. Då jag icke heller vill rösta för utskottets förslag, vänder jag mig alltså till herr Hjelmers' och hans medreservanters reservation, men på samma gång jag det gör, vill jag understryka, att jag icke heller är nöjd med den reservationen, emedan reservanterna borttagit den föreslagna korta öfnings tiden för andra uppådet. Jag tror emellertid, att det för denna reservation kan vinnas majoritet inom denna kammare, och med hänsyn till det beslut, Första Kammaren fattat vid den föredragna paragrafen, är min mening, att det särskilda utskottet och Riksdagen med god vilja skola kunna komma till ett beslut, som skulle kunna gifva oss en härordning, som åtminstone för det *närvarande* skulle vara betryggande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Hjelman's och hans medreservanternas reservation.

*Angående
ny härordning
m. m.
(Forts.)*

Herr Sjövall: Herr talman! Med anledning af mina kamraters i denna kammare exempel anser jag det vara min pligt att låta komma till kammarens kännedom, att äfven mina valmän satt sig i förbindelse med mig i denna fråga. Jag har från dem emottagit en skrivelse och två telegram. Skrifvelsen är från Simrishamn, undertecknad af stadsfullmäktiges ordförande, stadens borgmästare, drätselkammarens ordförande och hvad man skulle kunna kalla stadens borgerskap — det är stadens burgnaste och mest framstående män till ett 60-tal. I denna skrivelse uppdrages åt mig att bidraga till lösning af härordningsfrågan i närmaste öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts afgifna förslag i ärendet. Af de båda telegrammen är det ena från Trelleborg och det andra från Engelholm, från kommunalstyrelsen eller arbetarekommunen derstädes, och i dessa telegram yrkas, att jag skall bidraga till att härordningsfrågan ej löses vid denna riksdag, utan uppskjutes till en kommande riksdag. Då jag fått så motsägende uppdrag från de olika valkretsarna, så har jag icke kunnat nöja mig med det instämmande, som jag gjort här förut i denna fråga, utan jag nödgas inkräkta några ögonblick på kammarens tid för att få min mening konstaterad genom ett anförande till dagens protokoll.

Den hörnsten, hvarpå Kongl. Maj:ts förslag till ny härordning grundats, är principen »att alla till krigstjänst dugliga värnpliktige af samma årsklass skola öfvas under lika lång tid». Efter de uttalanden att döma, som från både militärt och civilt håll framkommit under diskussionen om denna fråga, är denna hörnsten, snart sagdt, omöjlig att fota en tillfredsställande härordning på. Mitt sunda förnuft säger mig, att en kavallerist eller artillerist med nödvändighet kräver längre tid för sin utbildning än en infanterist, enär han först måste inhemta och kunna nästan allt hvad denne behöfver kunna och sedan dessutom såsom ett plus lära sig hvad hans specialvapens nöjaktiga handterande af honom fordrar. Erkännes detta, följer deraf med logisk nödvändighet, att den af Kongl. Maj:t för samtliga värnpliktige af samma årsklass föreslagna utbildningstiden antingen är för infanterister onödigt lång, eller för den, som tilldelats specialvapnen, oförsvarligt kort. Fullt medveten om att en knut här föreligger, söker nu Kongl. Maj:t lösa denna genom att uppdelade öfningstiden på ett sådant sätt, att den vid specialvapnen anstälde får en längre rekryttid än infanteristen, men då inträffar det alls icke ovanliga, att man undviker Scylla, men råkar ut för Charybdis, man undgår en svårighet, men faller i en annan. För vinnande åt specialvapnen af en längre rekryttid nödgas man nemligen rubba den andra hörnstenen för det kongl. förslaget, de tre repetitionsöfningarna, och finna sig i en afprutning för specialvapnen af antalet repetitions- eller regementsöfningar från tre till två. — Och dock framställas dessa tre repetitionsöfningar såsom »en oeftergiflig fordran», »en den allra viktigaste angelägenhet», hvilket den ju nog också verkliga är. — Men är den viktig för det enklare vapnet, så måste den ju naturligt

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

vis vara det ännu mer för det mera komplicerade. Det svårare kräver ju nödvändigtvis grundligare och tätare repetitioner än det enklare och lättare. Huru jag således än ser saken, torde principen om den lika långa öfningstiden för alla truppslag vara ohållbar. Efter mitt eget ringa förmenande bör för den värnpliktige infanteristen utbildningstiden bestämmas till 8 månader, fördelade så, att 5 månader användas till rekrytutbildningen och tre månader till tre repetitionsöfningar, hvardera om en månad, för hvilken mening jag icke tror mig behöfva återropa några andra grunder än desamma, som i reservationerna härför blifvit anförda. För specialvapnen deremot tarfvas helt säkert en icke obetydligt längre utbildningstid, hur lång tilltror jag mig dock icke att kunna säga. Då emellertid under samtal man och man emellan i denna kammare den åsigten visat sig vara omfattad af afsevärdt många, att genom ett beslut i denna kammare *nu* om 8 månaders utbildningstid för infanteristen, genom sammanjemkning med det af Första Kammaren redan fattade beslutet om en dylik utbildningstid af 12 månader, skulle framgå just hvad vi önska, nemligen en härordning, i hvilken man, med öfvergifvande af principen om lika öfningstid för alla värnpliktige af samma årsklass, afpassar öfningstiden vid de särskilda vapnen efter deras olika kraf, så är det af *detta* skäl, som jag instämt med herr Zetterstrands anförande i går.

Vill man icke sluta sitt öra till för de röster, som allt sedan i höstas på flerfaldiga försvarsmöten rundt omkring i landet höjt sig från de så kallade djupa och breda lagren bland vårt folk, måste man väl ändå hafva hört, huru den fordran der allt bestämdare uttals, att för utsträckt militärpligt utsträckt politisk rösträtt bör vara ett vilkor. Göra vi icke dem politiskt myndiga, som fylla 25 år och innehafva kommunal myndighet, så undandraga vi värnpligten dess stöd i folkmedvetandet. Den kan då icke i detta uppbäras af den moraliska kraft, den känsla af ansvar, pligt och samhörighet, förutan hvilka ett tillfredsställande försvar och en dugande soldatutbildning äro hardt när omöjliga. — En disciplin, som endast grundar sig på fruktan och skrämselför straff, hvilat på lösan sand. Först fotad på en god moral och medborgerlig ansvarskänsla håller den profvet i farans stund. Medgifva vi icke medborgarrättigheter åt den, som utgjort sin värnpligt intill 25 års ålder, så kommer denna värnpligt att af de rösträttslösa uppfattas blott såsom en ny börda till de många redan befintliga, pålagd af ett magtegende mindretal. Den skall då ock blott öka klasshatet och alstra missbelåtenhet bland de fattigare klassernas talrika värnpliktige. Men en missbelåten armé är icke blott oduglig mot en fiende, den kan blifva rent af farlig för det bestående samhällsskicket. Rättvisligen är ju den utsträckt militärpligten ock att betrakta såsom en ny och ökad skatt. Såsom sådan bör den ju åtagas frivilligt och medvetet, i annat fall får man genom densamma icke en här af medborgare, utan en här af heloter, af politiskt rättslösa krigstjenstskyldiga undersåtar. Med sådana åsigter är det ju naturligt, att jag helst skulle sett rösträtsfrågan löst vid denna riksdag på det sätt den nu *kunnet* lösas, d. v. s. genom en skrivelse, i hvilken Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhållit om fram-

läggande för nästa Riksdag af förslag till grundlagsändring i detta stycke, men då jag af hvad som från regeringen i ärendet framkommit anser mig ha grundad anledning att vänta ett sådant förslag ändå, och jag alls icke vill vara med om en köpslagen i försvarsfrågan, så måste jag finna mig i en väntan på rösträttsfrågans lösning till ett kommande år.

Till de allmänna önsknin­gar, som i sammanhang med försvarsfrågan framkommit från nästan alla håll, hör äfven önskan om ändring af vår skattelagstiftning derhän, att såväl de nya, oundgängliga skatteökningarna som de redan förhandenvarande skatterna rättvisare och jemnare fördelas och afpassas efter bärigheten hos de skuldror, på hvilka de läggas, samt krafvet på en förbättrad krigslagstiftning, så att våra värnpliktiga söner, för så vidt på lagstiftningen ankommer, »blifva skyddade mot hårdhet och öfvergrepp».

Farhågan för ett blifvande kasern­lifs dåliga inflytelser lärer väl heller af ingen anses för oberättigad, utan önska vi nog alla ifrigt se den, om möjligt, undanröjd. Af hvilken anda vår nuvarande beväring blott allt för ofta kännetecknas, derom bär vår högt uppburne skald och tänkare Viktor Rydberg vittne i sitt kända uttalande: »Ett folk, hvars ungdom samlar sig vid liderliga visors ljud under fosterlandets fanor, skrifver med egen hand sin dödsattest och går sin undergång till mötes. Att förbättra och föröka våra *materiella* försvarsmedel tjenar till absolut intet, om vi icke förbättra och förädla de *personliga* försvarskrafterna. Om bakom våra batterier och bajonettrader står en nedrig pöbel, som lifsåskådning och lefnadssätt gjort ovärdig att lefva, skall historiens Gud och folkens Nemesis nog sörja för, att den dör och dör ärelös. Gud bevare mitt fosterland! Skall Sverige falla, må det falla med ära!»

Till hejdande och undertryckande af en sådan dålig anda framkallandet genom hufvudsakligen fria föredrag för de värnpliktige af en religiös, sedlig och fosterländsk anda är det som representantens för Onsjö härad så högst beaktansvärda motion framkommit. Detta varmhjertade och högsinta försök att på laglig väg trygga våra värnpliktiges andliga utbildning under deras öfningstid — en angelägenhet för den nya härordningen ingalunda den minst viktiga — kommer ju ock att i likhet med de förut nämnda önskemålen till Kongl. Maj:t i skrivelser frambäras, och skall helt säkert af honom röna det behjertande och den behandling, som dess stora vikt kräfver.

Den bland landets officerare rådande naturliga önskan att få sina aflöningsförmåner reglerade i öfverensstämmelse med den för dem i så väsentlig grad ifrågasatta ökade blifvande tjensgörings­skyldigheten har ju Kongl. Maj:t redan förklar­at sig hafva beaktat, och troligen bör den nu ifrågakända regleringen af underofficerarnes aflöning också uppskjutas till nästa riksdag i och för omarbetning till bättre öfverensstämmelse med rättvisans och billighetens fordringar.

Med förtroende lägger jag emellertid alla dessa stora önskemål i en med all rätt högt värderad regerings händer och har, herr talman, intet annat yrkande att göra än det, hvori jag förut instämt.

Angående
ny härordning m. m.
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Persson i Killebäckstorp: Herr talman! Jag kan ej vara med om Kongl. Maj:ts proposition ej heller utskottets betänkande i den här föreliggande frågan, dels därför att jag anser, att det blefve för dyrt för Sveriges folk att bära, och dels därför att det skulle taga för mycket arbetskrafter från jordbruket och andra näringar. Hade regeringen kunnat komma med ett förslag, baserad på 6 eller högst 8 månaders öfningstid för infanteri och träng och något längre öfningstid för specialvapnen, skulle jag kunnat vara med derom, i synnerhet om vi samtidigt hade kunnat få sjelfdeklaration och progressiv beskattning samt beskattning af inkomst af aktier, ty då skulle enligt min fullkomliga öfvertygelse den tyngsta bördan komma att läggas på de klasser, som vore starkast att bära den.

Vidare är jag för min del lifligt öfvertygad om att, om Riksdagen beviljade större anslag till det frivilliga skyttväsendet, sökte man inom hvarje kommun bilda en skytteförening, der våra söner från det de fyllt t. ex. 17 år och till dess de skulle fullgöra sin värnpligt kunde öfva sig i skjutskicklighet och lära sig handtera sitt gevär.

Jag vill icke vid denna sena timme taga kammarens tid i vidare anspråk. Emellertid kan jag icke inse, att det skulle vara så halsbrytande farligt, om denna viktiga fråga uppsköttes någon tid.

Jag skall för öfrigt icke göra något yrkande.

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman, mina herrar! Då jag till alla delar skulle kunna instämma i friherre Barnekows utmärkta anförande, hade jag icke behöft begära ordet — hvilket jag redan i går på förmiddagen begärde — men då jag icke tillkännagifvit denna min åsigt, anser jag, att jag i största korthet bör nämna, att jag kommer att rösta för uppskof. Det skäl jag har för detta yrkande ligger deri, att jag icke kan förlita mig på att vi sedan skola få den skattereform genomförd i Första Kammaren, hvilken vi så väl behöfva och som friherre Barnekow så utmärkt utvecklade i motiveeringen för sitt afslagsyrkande. Få vi icke sjelfdeklaration och progressiv beskattning, anser jag, att det är fara för att de mindre bemedlade blifva alltför mycket betungade. Vi hafva af erfarenheten lärt oss, att de löften, Första Kammaren gifver, icke äro så mycket att lita på, och vi hafva redan fått en liten förkänning, då i fråga om en skrivelse till Konungen angående sjelfdeklaration det var flera röster i Första Kammaren, som yrkade afslag, och vid votering om ärendet var det rätt många, som röstade för afslag. När detta skedde nu, då det blott var fråga om en skrivelse, huru skall det då gå sedan, när frågan framkommer på allvar.

Jag har äfven en känsla af att kasernlifvet, i synnerhet i de större städerna, är farligt för ungdomen; vi hafva läst i tidningarna, huru den engelska armén genom sitt kasernlif är förstörd af allhandla svåra sjukdomar, och då vi nu gå att besluta om ett härordningsförslag, som skulle upptaga en så lång öfningstid, samt kasernerna skulle förläggas till städerna, anser jag, att en stor fara föreligger derutinnan, och jag fruktar för denna. Dessutom hafva vi

från framstående högre militärer fått reda på att utbildningen för infanteriet ej på långt när behöfver så lång tid, som här ifrågasatts.

Såsom jag redan vid 1892 års urtima riksdag uttalade mig, vågar jag äfven nu säga, att jag fruktar för att vi blifva allt mer och mer införda under militärvälde. Vårt svenska folk har rätt fordra, att, innan föreliggande härordningsförslag blir upphöjdt till lag, garantier ställas för att dess söner blifva någorlunda väl behandlade.

Det är nu detta, som gifvit mig anledning till att begära uppskof, på det att Kongl. Maj:t måtte komma fram med ett förslag, som är mera moderat och betryggande, och äfven med ett förslag till skattereglering, som kan blifva möjligt för oss att antaga.

Jag kommer att rösta för uppskof.

Herr Lundell: Jag har begärt ordet endast för att klargöra min ståndpunkt i frågan och får då säga, att jag ansluter mig till de åsikter, som af herr Hjelméerus vid måndagens sammanträde anfördes.

Jag anser nemligen, att vid infanteriet och ännu mera äfven vid trängen kunna åtskilliga afknappningar i afseende på de värnpligtiges öfningstid i Kongl. Maj:ts förslag göras, om öfningstiden väl användes. Jag tror också, att skall man få ett på samma gång billigt och effektivt försvar, måste man gå ifrån principen om lika lång öfningstid för alla olika truppslag. Skall man taga ett medeltal af tid, kommer man derhän, att man för infanteri och träng får en för lång öfningstid och till följd deraf blir det dyrt. För artilleri och kavalleri får man deremot för kort öfningstid och man måste då ersätta de värnpligtige med värfvadts manskap, och derigenom blifva äfven dessa truppslag mycket dyrbara. Jag tror också, att om kammarens ledamöter få klart för sig den stora och betydande kostnadsökning, som blir en följd af att öfningstiden göres lika för alla vapenslag, såsom man föreslagit, så skola de nog gå från den principen.

Jag har nog länge varit af den åsigten, att en så stor och vigtig fråga som denna icke skulle kunna lösas på en riksdag, utan att uppskof för den skull vore nödvändigt. Men jag har också mycket väl insett, att det är af stor vigt att så snart som möjligt få denna fråga afgjord, om det kan ske på ett lämpligt sätt, och jag vill icke taga på mitt ansvar att hafva bidragit till ett uppskof, om en lösning är möjlig redan under denna riksdag; jag tror också, att, om man ställer sig på basis af den reservation, som herrar Hjelméerus, Nylander och Lindblad framlagt, det skall vara möjligt, att det skall kunna framläggas ett förslag, som vore möjligt att antaga redan under denna riksdag, och jag vill derfor yrka bifall till den nämnda reservationen.

I fråga om de öfriga förslag, som så många ställa i samband med denna nya härordning, vill jag säga, att jag anser att dessa, såväl skattefrågan som lagstiftningsfrågan och rösträttsfrågan, kunna hinna få en lösning, innan detta härordningsförslag hinner blifva genomfördt, och jag tror, att vi hafva full garanti för att de skola blifva lösta på ett för våra förhållanden lämpligt sätt, äfven om det icke sker i någon sammankoppling med en ny härordning.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Herr Trapp: Herr talman, mina herrar! Redan vid måndagens förmiddagsplenum hade jag den tillfredsställelsen att kunna fullständigt ansluta mig till det varmhjertade och högstämnda uttalande, som då gjordes af talaren på norrköpingsbänken. Då jag således redan angifvit min ståndpunkt i denna viktiga fråga och då jag följaktligen, genom att instämma i hans yrkande, äfven visat mig önska ett afgörande nu genast och visat mig omfatta den af herr Hjelméus med flere afgifna reservationen, som går ut på åtta månaders öfnings-tid, så kunde det icke vara nödvändigt, att jag här vidare ordade om denna sak. Jag skulle emellertid, fastän jag naturligtvis har många skäl att intaga den af mig angifna ståndpunkten, i alla fall vilja i största korthet beröra ett par af de grunder, på hvilka jag kommit till detta resultat.

När jag sade, att jag omfattar yrkandet på åtta månaders öfnings-tid, så vill jag icke dermed hafva sagt, att jag ej kunnat vara benägen för att gå ännu längre, ty jag anser nemligen, att åt våra värnpligtige göres full rättvisa endast i den mån, som man bereder dem tillfälle till en tillräcklig öfning.

Med afseende på skattefrågan anser jag, att, på samma gång man i främsta rummet vänder sig till progressiv beskattning och själf-deklaration, äfven sådana skatteobjekt, som ligga i njutningsartiklar, såsom vin, tobak, öl och punsch, böra anlitas.

Jag är emot uppskof, emedan jag är emot sammankoppling och emedan jag befarar, att under uppskofstiden en mängd andra frågor skola hängas vid och tynga ned denna landets hjertefråga samt göra denna svårare att lösa eller fördröja dess lösning. Jag är emot uppskof, emedan jag af gifna tecken befarar, att under uppskofstiden landet skall störtas i en våldsam agitation, som komme att förrycka den lugna behandlingen och pröfningen af andra vitala frågor. Jag är emot uppskof, därför att jag anser, att ett positivt beslut i värnpligtsfrågan icke kan fattas en dag för tidigt. Och jag är emot uppskof äfven därför, att jag anser, att ju förr man kan vinna erfarenhet om värnpligtslagens tillämpning, desto tidigare kunna också utsigter öppna sig för ett ännu bättre ordnande af denna sak, mera afpassadt efter våra vilkor och förhållanden.

Bland de många bevis, som under dessa tre dagars debatt hafva kännetecknat en ren och hög fosterlandskänsla, sätter jag intet högre än det uttalande, som sent i går afton gjordes af vår aktade veteran på stockholmsbänken. Han visade, att der fosterlandskänslan är allt, der äro vänskaps- och partiband och andra hämmande hänsyn intet. Han visade, äfven under klandrande ifver mot såväl regeringen som utskottet och Riksdagen, den raka vägen att nå det föresatta målet, en god härordning, i rätt tid och på rätt sätt. Jag är fast öfvertygad om att dessa herr Hedins allvarliga och tungt vägande ord skola finna sina adresser och icke förklinga obeaktade. Under sådana förhållanden är det också min förvissning, att detta år 1901, det första under det nya seklet, alltid skall lysa högt i Sveriges historia.

Mina herrar! Det är med pinsamma känslor som jag nu går att vidröra en episod från måndagens aftonplenum. Min ärade vän herr Andersson i Nöbbelöf behagade i sitt anförande yttra, att jag förut

uttalat mig emot hvarje utsträckning af den politiska rösträtten. Häremot vill jag säga: jag har *aldrig* haft ett sådant yttrande; jag *kan* icke hafva haft ett sådant yttrande, ty det strider mot mina åsikter. Jag anhåller att få detta antecknadt till protokollet, emedan jag ej kan finna mig uti att man söker påtruga mina åsikter en en stämpel, som ingen annan har rätt att gifva dem än jag sjelf.

Slutligen vill jag ej underlåta att meddela, att jag emottagit ett par resolutioner från möten, arrangerade af Helsingborgs arbetarekommun, det ena i januari och det andra den 12 maj. Innehållet i dem är ungefär detsamma, som förut refererats från andra håll, men jag vill lojalt uppläsa dem för kammaren, om kammaren så önskar. — Då så emellertid ej synes vara förhållandet, har jag ej vidare att anföra, än att jag yrkar bifall till den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna reservationen.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Jag hade visserligen icke tänkt begära ordet i denna fråga, då jag redan i början af diskussionen angifvit min ställning i frågan genom att instämma i det anförande, som hållits af herr von Friesen. Ett par talare, som hade ordet i går, herrar Kronlund och Boëthius, fälde emellertid ett par yttranden, som gifvit mig anledning att nu besvara kammaren för några ögonblick.

De funno tillståndigt att utslunga tillvitelser emot den svenska arbetareklassen, hvilka jag ber att få på det bestämdaste tillbakavisa. Att det bland Sveriges arbetarebefolkning begäres uppskof med afgörandet af denna fråga, det betecknas af herr Kronlund såsom socialistisk försvarsnihilism. Detta är icke rätt! För det första är icke hela Sveriges arbetarebefolkning socialistisk, åtminstone icke i den mening som herr Kronlund förmodligen, ja säkerligen åsyftade, och för det andra, så är det icke försvarsfiendtlighet, som dikterar deras uppskofsbegäran.

Tvärtom förefinnes bland arbetarne ett så varmt och stort försvarsintresse, att det skulle vara högeligen önskvärdt, om ett lika varmt intresse för denna stora frågas rätta lösning förefunnes hos alla öfriga klasser; det är ett rön, som hvar och en skall göra, som kommer i närmare beröring med dessa arbetareskaror. Att säga, att de äro försvarsnihilistiska, det är möjligt endast för en kammarteoretiker, men det håller icke streck, om man i umgänget lär känna dessa arbetare.

Hvad dessa begära är endast uppskof, på det att andra stora frågor skola samtidigt få sin lösning, frågor som, säga hvad man vill, dock hafva ett så organiskt samband med försvarsfrågan, sådan den nu föreligger, att de äro oskiljaktiga. Vi önska, att krigslagarne humaniseras. Det är icke nog för oss, som önska en humanisering af krigslagarne, att en kongl. komité tillsatts för att revidera detsamma. Nej, vi vilja, att denna komités arbeten skola vara framlagda till afgörande i Riksdagen, på det man må få se, i hvad mån komiténs förslag blir fastslaget genom lag, och att denna lag blifver så beskaffad, att icke svenska folket blifver insnördt i militarismens tränga tröja. Då först äro vi belättna i det afseendet.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

Då vi gå att lägga så stora personliga bördor på svenska folket, bördor som lika drabba hög och låg, är det då för mycket begärdt, att de ekonomiska bördorna läggas på bärkraftiga skuldror! Nej, för visso icke. Se vi då på de finansiella utkast, som föreligga, så finna vi, att det beräknas, att man skall kunna uppbringa $10\frac{1}{2}$ millioner kronor i direkt beskattning, men samtidigt framskymtar det, att $9\frac{1}{2}$ millioner skola supas i hop. Det är väl i alla fall bedrägligt, att en finansplan skall baseras på sådana grunder. Dessutom ställas i utsigt äfven andra konsumtionsskatter, i första rummet på kaffe, denna de fattiges så allmänt begagnade dryck. Det är ingen förhoppningsfull finansplan detta. Jag hade tänkt mig, att det skulle kunna framläggas en finansplan, som visade möjligheten af att genom direkt beskattning upptaga hela den ökade kostnad, som detta förslag kommer att medföra, $22\frac{1}{2}$ millioner. Vi hafva tillräckligt af indirekta skatter förut, utan att denna ökade kostnad äfven skall nästan till hälften betäckas på ett dylikt sätt. Det hade också varit önskvärdt, att det förelegat en sådan finansplan, som utvisade progressionen i inkomstskatten, huru skalan skulle stegras uppåt, och som äfven utvisade den minimisiffra, der progressionen skulle börja. Det föreligger ingen som helst upplysning i detta afseende.

Sant sade en talare i går, då han påpekade, att det icke är alla år, som vi kunna fylla en stor del af budgeten med öfverskott från ett föregående år. Det kan inträffa, att budgeten går jemt i hop. Om vi då tänka oss, att det behöfves ytterligare 27 millioner kronor, huru tro herrarne, att det beloppet skall uppbringas? Blir det genom direkt beskattning? Ånej, jag tror nog, att konsumtionsskatter då komma att anlitas. Då först kunde man möjligen också sätta det i fråga, men icke nu. Eller är det meningen, att man då skall pruta på vissa anslag och minska statsutgifterna. Ja, inte blir det fjerde och femte hufvudtitlarna, som komma att afprutas. Skall det blifva någon prutning, så kommer det nog att gälla de kommersiella och kulturella behofven, hvilka då få stå tillbaka.

Och så hafva vi frågan om den politiska rösträtten. Herr Boëthius sade, att om icke arbetarne lyssnat till den socialdemokratiska partistyrelsens upprop och kräft att få sina privata intressen tillgodosedda, skulle rösträtten fallit som en mogen frukt. Jag tillåter mig betvifla denna professor Boëthii uppgift. Skall denna mogna frukt falla i arbetarnes sköte, tål det nog vid att de skaka något på det träd, hvarpå denna frukt hänger. Eller hafva icke rösträttsvännerna försökt att på alla upptänkliga sätt nå en utsträckning af rösträtten? Hafva de icke vändt sig till hvarje enskild representant och till representationen i sin helhet? Hafva de icke i hundratusental vändt sig med sin bön direkt till tronen? Jag tror icke, att man kan säga, att det beror på de rösträttslöse, att rösträttsfrågan är olöst. Det är nog andra, som bära skulden till att denna fråga fått vänta så länge, ja allt för länge, på sin lösning. För mig är det alldeles klart, att allmän värnpligt med nödvändighet förutsätter allmän rösträtt. Att på det sättet binda allt Sveriges folk närmare till fosterlandet, det måtte vara af omätlig betydelse för vårt nationella försvar.

Om nu här i kammaren fattas något beslut om utsträckning af värnpligtstiden, är det, efter allt att döma, antagligt, att det blir en öfningstid på 8 månader med vinterförläggning. Då vill jag bedja herrarne något tänka på hvad det innebär. Tro herrarne verkligen, att en öfningstid af 8 månader för de värnpligtige, exempelvis för 6:te arméfördelningen (Norrland), kan vara tillfyllestgörande med de hårda klimatiska förhållandena der och med en vinter på cirka 7 månader? Tro herrarne, att det kan bli en effektiv utbildning för de värnpligtige? Jag tror det ej. Detta är en fråga af så stor betydelse, att jag velat särskildt betona densamma, på det att en hvar må göra klart för sig, att det ej går an att besluta en 8 månaders öfningstid med vinterförläggning och samtidigt söka inbilla någon, att vi derigenom få ett effektivt försvar.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Jag vill slutligen med några ord beröra ett yttrande af herr Ivar Månsson, som föreföll temligen krasst. Han sade: »En rusthållare har förut fått betala 400 kronor; tro herrarne, att det skall blifva så dyrt för honom, om föreliggande förslag antages? För visso icke.» Men jag vill fråga tillbaka: Tror herr Ivar Månsson, att dessa utgifter icke skola täckas på annat sätt? Hvem skall då betala de ökade kostnaderna? Icke blir det någon lättnad för landet i dess helhet, därför att några enskilde befrias från en viss tunga — visst icke.

Herr talman! Jag yrkar fortfarande uppekof med frågans definitiva afgörande.

Herr Jansson i Djursåtra: Jag har begärt ordet för att få till protokollet antecknadt, huru jag vid den blifvande voteringen kommer att rösta. Jag vill då förklara, att jag icke kommer att rösta för utskottets förslag, icke heller för den af herr Hjelmérus m. fl. afgifna reservationen, utan för den reservation, som framlagts af herr Hans Andersson m. fl. Då jag det gör, sker det icke därför, att jag har något emot att vårt försvar stärkes. Jag har icke heller något emot det utarbetade förslaget i och för sig; men jag anser, att det går för långt. Det sträcker sig utöfver våra krafter och tager ett för stort steg på en gång, som jag icke tror, att det svenska folket i allmänhet kan vara med om, utan fastmer måste anse såsom i högsta grad betungande. Vi äro i alla fall icke vana att taga stora språng, när det gäller försvarsfrågans lösning, utan det har hitintills gått så småningom. Det lyckligaste vore efter min mening att äfven denna gång stanna vid en mindre utsträckt öfningstid än den af Kongl. Maj:t och utskottet föreslagna.

Emellertid anser jag för min del, att det vore af stor betydelse, att de af herr Hans Andersson i hans reservation berörda frågorna, skattefrågan och krigslagstiftningsfrågan, erhöles en tillfredsställande lösning, så vidt möjligt samtidigt med härordningsfrågan. Det är i alla fall af stor vikt för vårt land och folk, huru skatterna fördelas, icke blott då det gäller de ökade utgifterna i och för sjelfva härorganisationen, utan äfven med hänsyn till de andra försvarsfrågor — och de äro flere — som skola lösas under öfvergångstiden. Dit

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

hör frågan om kasernbyggnaderna, för hvilka kostnaderna upptagits till 48 millioner kronor, hvilket belopp dock troligtvis komme att betydligt öferskridas. Vidare fordrar Kongl. Maj:t ett anslag till ytterligare fältartillerimateriel af 14 millioner kronor utöfver det belopp af 12 millioner kronor, som Riksdagen redan beviljat, så att vi under öfvergångstiden skulle hafva en utgift af omkring 26 millioner för fältartillerimateriel. Vi erinras ock i statsverkspropositionen derom, att vi behöfva omkring 150,000 nya gevär ytterligare, och herr krigsministern har beräknat kostnaden derför till 8 $\frac{1}{2}$ millioner kronor. Men derjemte behöfves tydligtvis mobiliseringsammunition — ty att ha gevär, men icke behöflig ammunition är naturligtvis icke lämpligt —; kostnaden derför är icke upptagen, men går nog till åtskilliga millioner kronor. För öfrigt omnämnas i den kongl. propositionen anslag, som erfordras för andra ändamål, bland annat ingenjörsmateriel och remontdepoter för $\frac{7}{10}$ million kronor, äfvensom anslag för sjöförsvarets organisation, 3,1 millioner kronor. Ytterligare bör ihågkommas, att under öfvergångstiden äfven 1892 års plan för flottan bör fullbordas och kompletteras; jag förmodar, att minst $\frac{1}{3}$ af flottans materiel återstår, och kostnaderna derför lära nog ej understiga 35 millioner kronor, då bland annat återstå 5 första klassens pansarbåtar samt andra båtar af mindre storlekar. Under samma tid ha vi äfven ett för rikets fasta försvar bestrida en summa af ej mindre än 22 à 23 millioner kronor. Det är således ej blott fråga om ökade utgifter för den nya härorganisationen, utan derjemte 140 à 150 millioner kronor för en hel del saker, som enligt förut fattade beslut skola under öfvergångstiden utföras och bekostas, ehuru nästan ingenting derom omnämns af Kongl. Maj:t.

Jag ber derjemte att få fästa uppmärksamheten på den i Kongl. Maj:ts proposition berörda frågan om officerskårens löneväsen. Det är nog icke tänkbart, att officerarnes löner komma att stanna vid de nuvarande beloppen, utan de komma nog att högst väsentligt ökas. Någon antydning om till huru stort belopp denna ökning kan komma att uppgå, har jag ej funnit i den kongl. propositionen, men väl en uppgift dersammastädes, som antyder, att det ej blir fråga om småsaker, ty den ökade årliga pensionsavgiften kommer, endast den, att enligt gjorda beräkningar uppgå till 673,000 kronor.

Under sådana förhållanden kan jag för min del ej finna annat, än att det är mycket viktigt, att finansplanen ordnas på ett tillfredsställande sätt, samt att vi ej blott besluta efter våra förhållanden ovanligt kostbara försvarsåtgärder, utan äfven utfinna det lämpligaste sättet att erhålla penningar till utgifternas bestridande. Dertill kommer, att, derest härordningsfrågan nu löses, den ordinarie budgeten för försvarsväsendet redan 1903 ökas med något öfver 1 millioner kronor och sedan efter hand är för år, till dess man hunnit upp till omkring 23 millioner kronor.

Penningfrågan spelar således ingen obetydlig roll, och vi få ej säga, att det är en obehörig sammankoppling att, då vi tala om försvarsväsendets ordnande, vi äfven söka uttänka lämpligaste sättet för anskaffandet af de derför erforderliga medlen.

Revideringen af krigslagarne är, såsom jag nämnde, en mycket viktig sak, ja, i sjelfva verket viktigare än penningefrågan. Det är af ofantligt stor betydelse, huru våra söner behandlas under den tid de fullgöra sin värnpligt. Behandlas de väl af befälet, skola de, kan man hoppas, för hvarje år finna sig bättre i fältlivet och förstå, att det är fråga ej om en odräglig börda, utan om fullgörandet af en pligt mot fosterlandet. Men skola de få ett sådant sinne — och det önska vi ju alla — då är det nödvändigt, ej blott att de behandlas väl af befälet, utan äfven att krigslagarne moderniseras eller rättare humaniseras, så att beväringarne inför lagen komma att behandlas såsom fria medborgare böra behandlas. För min del vill jag ej tvifla på att regeringen och Första Kammaren vilja bidra till en lycklig lösning af denna fråga. Men det är i alla fall ej skäl att blott handla på god tro, utan man vill gerna se, huru ett eventuellt lagförslag kan komma att se ut. — Hufvudsakligen af dessa nu anförda skäl ämnar jag, såsom jag redan i början af mitt anförande nämnde, rösta för uppskof.

Hvad rösträttsfrågan beträffar, bör den enligt min mening på inga vilkor sammankopplas med försvarsfrågan; den behöfver ej heller med denna sammankopplas, för att båda frågorna skola kunna erhålla en lycklig lösning.

Det var i går en talare på upsalabänken, som nämnde för oss landtmän något om att vi borde se till, huru vi skulle kunna bibehålla den magt, vi innehafva. Han sade, att det gäller icke endast att innehafva magten, utan ock att bibehålla den. Och för att vi skola kunna bibehålla vår magt i Riksdagen, vore det enligt hans mening nödvändigt, att vi nu löste försvarsfrågan, ty i annat fall skulle det blifva andra samhällsklasser, som komma till magten. För min del får jag säga, att det framför allt gäller att i alla frågor handla efter bästa förstånd och att för öfrigt handla rättfärdigt mot alla samhällsklasser.

Jag ber att få yrka bifall till herr Anderssons med fleres afgifna reservation.

Herr Svensson i Olseröd: Herr vice talman, mine herrar! Jag skall för min del icke länge taga kammarens tid i anspråk och skall icke heller tillåta mig att uppläsa någon s. k. mötesresolution. Jag anser, att denna fråga blifvit så pass grundligt debatterad här i dessa tre dagar, att det icke kan vara mycket att tillägga till hvad som sagts. Det har talats så mycket både för och emot, så att åtminstone jag för min del har fått alldeles nog, och jag tror, att de flesta af kammarens ledamöter kunna instämma med mig i detta afseende.

Jag skall då endast bedja att få angifva min ståndpunkt till frågan: jag kommer nemligen att vid afgörandet rösta för uppskof, och detta på de grunder, som framstälts i den af herr Andersson m. fl. afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Herr Apelstam: Herr vice talman, mine herrar! Då vid debatten i måndags representanten från Norrköping i sitt så foster-

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

ländska och varmhjertade anförande yttrade sig i den stora fråga, som nu ligger till kammarens afgörande, så tog jag mig friheten att till protokollet låta anteckna mitt instämmande med honom. Sedermera har debatten öfvergått till att blifva en, om jag så får säga, öppen votering, och det är med anledning häraf, som jag nu begärt ordet för att härmed offentligt få tillkännagifva, att jag — hufvudsakligen på de grunder, som af herr Zetterstrand och senast i dag af herr Ivar Månsson framstälts — kommer att lemna min röst för att denna så ytterst viktiga fråga må finna en, som jag hoppas, för vårt land lycklig och tillfredsställande lösning. Herr Zetterstrand påpekade att denna fråga lyckligtvis ej vore någon partifråga. Nej denna fråga är en fråga, som bör stå öfver alla partier. Ty det finnes väl intet, som är viktigare, än att vi, medan tid är, sörja för att vårt lands försvar blir så ordnad, att vi i farans stund kunna möta en anfallande fiende med den tillförsigt och förhoppning, att vi kunna häfda vår sjelfständighet och vårt oberoende.

En talare på stockholmsbänken, herr Branting, yttrade i går, att vi skulle först se till, att rösträttsfrågan blefve löst, och att efter denna alla andra frågor och äfven försvarsfrågan torde få sin lösning. Jag har redan pointerat min ställning till rösträttsfrågan, då jag såsom ledamot ingått i liberala samlingspartiet, och jag tror att denna fråga är af den stora vikt och betydelse, att den tvingar fram sig sjelf. Jag är öfvertygad, att den mycket snart kommer att finna sin lösning utan att behöfva sammankopplas med denna ännu större och viktigare fråga. Men hvad betyder det, om denna stora rösträttsfråga blefve löst, ja, om alla andra stora reformfrågor vunne sin lösning, om vi icke fortfarande skulle kunna såsom fria män försvara och värna om ett fritt land? Och detta är endast möjligt genom att vi få försvaret ordnad på ett tillfredsställande sätt. Jag tror äfven, att det skulle vara ytterst farligt, att denna fråga hänskötes till de röstegande inom landet för att afgöras af dem genom nya val samtidigt med rösträttsfrågan komme fram. Ty då komme vårt land med säkerhet att uppvisa — hvad som så ofta utlandet företer — valstrider och bitterhet i sinnena, utan att kanske något parti blefve tillfredsstäldt och utan att vare sig försvarsfrågan eller rösträttsfrågan vunne sin lösning.

Dessutom fruktar jag beklagligt nog mycket, att det finnes en hel del personer, som icke alls önska, att denna fråga skall blifva löst. Jag erinrar mig ett möte, som hölls i min hemort, strax innan riksdagen i år öppnades. Till detta möte blef jag såsom representant inbjuden att närvara. Detta möte inleddes af en utsänd agitator ifrån Stockholm. Både denne och många andra, som dervid yttrade sig, förklarade tydligt, att de icke egde något fosterland att försvara. Sverige var, sade de, ett land, der arbetarne förtrycktes; de hade icke det minsta intresse af att försvara detta sitt land och kunde lika gerna vara medborgare i hvilket annat land som helst. Det var en person — för öfrigt en burgen arbetare — som yttrade, att han hade många barn, deribland flere söner, och skulle göra allt, hvad han kunde, för att hos dem inprenta hat till detta land, och att de så vidt på honom berodde aldrig skulle vara med om att försvara det-

samma. Jag vet icke, men jag tror, att det nog fälades sådana ytt-randen på många bland de möten, som den ärade stockholmsrepresentanten omnämnde hafva hållits öfver allt i landet. Åtminstone voro de resolutioner, som antogos, alla lika; de voro affattade efter mönstret af den resolution, som fått namn af malmöresolutionen. Det skulle ju kunna hända, ehuru jag just icke tror det, att, om det skulle ske så, som den ärade representanten från Stockholm uttryckte sig, att en hel del af platserna i denna kammare skulle blifva besatta så, som han önskade, vi kanske skulle komma derhän, att — om försvarsfrågan icke dessförinnan blifvit löst — vi finge vänta på dess lösning, till dess att vi icke vidare behöfde försvara oss, enär vi måhända icke längre hade någon sjelfständighet att försvara. Jag känner en hel del af arbetarne i min hemtrakt, och jag vågar tro, att de fleste arbetare i vårt land äro så fosterlandsälskande, att den svartmålning af förhållandena inom vårt land, som jag nyss skildrade, endast hyllas af ett fåtal bland dem.

Vår högt ärade vice talman uppläste i går en resolution, som han erhållit från sin hembygd. Jag har också erhållit dylika resolutioner, ehuru jag icke vill trötta kammaren med att läsa upp dem. De äro allesamman ungefär lika affattade. Men jag vill påpeka, att i dessa resolutioner det alltid talas om de kolossala massor människor, som samlats för att uttala sitt ogillande och beklagande. Så skulle i Halmstad tre tusen människor samlats förra söndagen för en demonstration mot härordningsförslaget och tillstälde mig såsom representant mötesresolutionen. I den radikala tidningen på platsen lästes dagen derpå, att vid detta stora möte infunnit sig tolf hundra personer, men af ett telegram, som jag skall läsa upp — det innehåller endast några ord — kan man bedöma mötets storlek. Det heter der: »antalet personer, som deltog i gårdagens demonstrationståg, uppgingo till högst 650, hvaraf en stor del minderåriga och fruntimmer». Man kan deraf se, hurudana många af dessa demonstrationsmöten äro.

Jag vill nu icke uppehålla kammarens tid med något längre anförande. Men jag skall bedja att till slut såsom min uppfattning få säga, att jag tror, att det skulle vara en särdeles lycklig lösning, om försvaret kunde ordnas så, att man för infanteriet och trängen ökade öfningstiden till 8 eller högst 10 månader och något mera för specialvapnen, som naturligtvis måste kräfva en längre öfningstid.

Men jag vill hoppas, att, om härordningsförslaget går igenom, som jag upprigtigt önskar, att det måtte göra, regeringen skall vara angelägen om att inkomma med en sådan skattereform, som tager den större förmögenheten mera i anspråk, än som nu är fallet, ty det är icke alltid så, att det stora kapitalet beskattas som sig bör. Detta är alldeles nödvändigt, för att skatterna icke skola tynga allt för hårdt på de i ekonomiskt hänseende svagast bärkraftige.

Herr vice talman, jag ansluter mig alltså till herr Hjelmérus' reservation, därför att jag tror, att den har största utsigten att här i dag blifva antagen. Och jag gör detta under den förhoppning, att den sammanjemkning, som möjligen kan komma till stånd emellan kamrarnes olika beslut, blir sådan, att den kan antagas och att vi

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

Angående alltså redan vid denna riksdag lyckas få en lösning på försvarsfrågan
ny härord- till verkligt gagn för vårt land.
ning m. m.

(Forts.)

Herr Jansson i Krakerud: Då jag begärde ordet, tänkte jag endast tillkännagifva, huru jag skulle komma att rösta i frågan, men sedan dess har uttalats några ord af en högt ärad talare på skånebänken, med anledning af hvilka jag måste något närmare ingå på frågan.

Han sade nemligen, att han icke hört, det beväringen knotat öfver den tid de nu måste tillbringa å exercisfältet. Jag skall be att få understryka detta och äfven för min del intyga, att icke heller jag hört, att de värnpliktige knotat öfver den tid de hittills blifvit använda på exercisfältet. Men då jag säger detta, anser jag mig skyldig att på samma gång tillägga, att det knot från beväringen, hvilket jag verkligen hört, haft sin grund deri, att de ansett den på exercisfältet tillbragta tiden icke hafva blifvit använd på ett fullt praktiskt sätt. Jag har mottagit en skrifvelse angående detta ämne, hvilken angaf, hvartill beväringen blef använd, men det var så galet, att jag anser mig icke böra läsa upp den inför Riksdagens Andra Kammare. Jag skyndar dock tillägga, att enligt det nya förslaget manskapet skulle komma i helt andra förhållanden, än hvad för närvarande är fallet. För närvarande exercerar manskapet i 90 dagar med en dagaflöning af 50 öre. Nu innehåller Kongl. Maj:ts förslag, att det skall exercera i 365 dagar, men få i aflöning endast 10 öre per dag. Utskottet har höjt dagaflöningen till 20 öre under den första tjänstgöringen, i rekrytskolan, och till 50 öre för tiden för repetitionsöfningarna. Men Första Kammaren har behagat borttaga de 50 örena per dag under repetitionsöfningarna. Man ser således häraf, att, om härordningsförslaget går igenom, de värnpliktige komma i helt andra förhållanden än de för närvarande hafva. Nu vill man redan vid denna riksdag genomtrumfa detta förslag om en allmän dagaflöning af 20 öre, oaktadt öfningstiden blir åtta, ja kanske ända till tio månader. För min del tror jag, att, om detta förslag kommer att af Riksdagen antagas, svenska folket skall mottaga underrättelsen derom med fasa och förskräckelse.

Det var en talare, som uppträdte här i dag, som sade, att om kammaren icke i dag antager detta förslag, så skulle det komma en annan magt och taga våra ynglingar och föra dem bort, så att vi kanske aldrig skulle få se dem mera. Men manne man icke kunde befara att, om detta förslag blefve Riksdagens beslut, en stor del af våra ynglingar komme att emigrera till annat land? Om man deremot icke nu fattade något beslut, utan finge tillfälle att komma hem till sina kommittenter och tala med dem och lemna dem den upplysningen, att situationen för närvarande är sådan, att det icke är möjligt att komma ifrån försvarsfrågan annat än genom att nu taga ett djupt tag för att stärka försvaret, så tror jag, att folket skulle lugna sig betydligt till en kommande riksdag.

Nu har man under alla de dagar, vi debatterat denna fråga, läst upp en mängd mötesresolutioner och man har talat om allt möjligt, som har något afseende på sådana här saker, man har talat om saker,

som händt i Europa och i Amerika och i Afrika och allt detta för att slå i hjel en reservation, som finnes vidfogad utskottets betänkande. Jag tror dock, att det är skäl att taga reda på denna reservation något närmare. Man skall då finna, att alla de blomstermålingar och alla de stora ord, som talats af anhängarne till det kongl. förslaget, icke så mycket betyda. Så var det t. ex. en representant, som talade om den första qvinnan, men jag frågar: hvad har det att göra med denna fråga? Jag tror, att det i stället är skäl att något taga reda på hvad som står i denna reservation — jag menar den af herr Andersson i Nöbbelöf m. fl. afgifna — för att deraf kunna bedöma, om den innehåller något egentligen omstörtande; för min del kan jag icke finna det. Den innehåller (på sid. 328 i betänkandet) något, som jag skall be att få uppläsa, ty jag tror att herrarne icke riktigt sett på detta stycke, enär här har talts om allt möjligt annat, men icke om just detta. Det heter nemligen på denna sid. 328: »Vår åsigt är, att utgifter af ifrågavarande art i första rummet och så långt som möjligt böra bestridas af direkta skatter, uttagna efter progressiv skala. Likaledes anse vi, att såsom grund för beskattningen bör läggas den genom obligatorisk själfdeklaration uppgifna inkomsten, till hvilken bör räknas äfven afkastningen af aktier, kommanditlotter samt lotter i enskilda banker och ekonomiska föreningar.» Icke är väl detta någonting så orimligt begärdt. Och vidare heter det i denna reservations kläm: »att Riksdagen — — — — — måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om nytt förslag till förbättrad härordning, grundad hufvudsakligen å indelningsverkets upphörande samt å utsträckning af de värnpligtiges öfningstid till 240 dagar, fördelad på en rekrytskola om 150 dagar samt tre repetitionsöfningar, hvardera om 30 dagar, och af hvilka den första omedelbart efterföljer rekrytskolan, äfvensom af Kongl. Maj:t i sammanhang härmed måtte förelägga Riksdagen förslag *dels* till skatteväsendets ordnande, hufvudsakligen med tillämpande af ofvan uttalade grundsatser, och *dels* till ny krigslagstiftning, som jemväl bör omfatta de för disciplinens upprätthållande nödiga bestämmelser.» Om nu kammaren toge denna reservation och frågan blefve uppskjuten på några månader, så är dermed väl ingen riksoylecka skedd; för min del kan jag omöjligt finna det.

Att denna reservation antoges, vore önskligt äfven af det skäl, att i så fall kunde regeringen — till hvilken jag nu vill rigta en särskild hemställan i denna rigtning — i sitt nästa gång afgifna förslag intaga en bestämmelse om en dagspenning af 50 öre till dem, som skulle exercera och lyda under den nya lagen. Och jag vill så mycket hellre uppmana regeringen dertill, som hans excellens herr statsministern här i dag lemnat en så vidt jag kunde fatta fullständig utredning om huru förmögenheten inom vårt land stigit på senare åren. Det kan ju hända, att jag missförstod hans yttrande, men för så vidt jag fattade honom rätt, sade han, att 1 procent af denna förmögenhet skulle uppgå till 25 millioner kronor. Är detta nu riktigt, så är det väl mycket omotiveradt att sätta ned de värnpligtiges dagaflöning från 50 till 10 öre. Jag skall be att ännu en gång få understryka detta mitt yttrande och säga, att detta förslag

Angående
ny härordning m. m.
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

var det orimligaste jag någonsin hört eller sett. I alla andra fall, då man ställer större fordringar på folk, de må nu vara arbetare eller tjenstemän, brukar man väl resonera som så, att dessa personer, på hvilka nu stälts så stora och förhöjda anspråk, måste därför också ha bättre aflöning, och så ger man dem löneförhöjning. Men här, der det är fråga om att låta beväringen intaga den värfvade stammens plats och uppfylla alla dess åligganden, här vill man åter sätta ned dagaflöningen till 10 öre.

Nu vet jag väl, att många tycka denna fråga vara obetydlig. Man säger att, då det gäller att försvara vårt fosterland, vi skola vara lika allihop; men denna likhet kan man väl icke åstadkomma på detta sättet. Femtio öre äro i den fattiges ficka icke lika litet värda som i den förmögnes. När man är så pass bra lottad, att man har en fem- sex- eller ända till sjutusen kronor om året i lön och så kan lägga sin röstsedel i urnan här, i afsigt att skaffa sig tio procent till på denna lön, så är det också klart, att, om man har en son, som skall ut på mötesplatsen och exercera, så kan man utrusta honom med en späckad plånbok. Men så är det icke för den fattige beväringen. Innan han kom så långt, att han skulle gå i nattvardsskolan, kunde han icke förtjena något, och sedan han konfirmerats, dröjer det icke många år, innan han skall ut och exercera; under tiden har han näppeligen kunnat förtjena mer än de kläder han har på kroppen, och då skall han börja tjenstgöra i åtta eller tio eller kanske till och med tolf månader mot en så ringa ersättning. Detta vill jag för min del protestera emot och i stället uttala den önskan och hemställa till herrarne, att nästa gång när förslaget kommer igen — eller nu, om förslaget redan nu bifalles — dagaflöningen måtte höjas till minst 50 öre, på det att missnöjet icke måtte blifva större än hvad af nöden är.

Jag skall, herr talman, till sist be att få nämna, att jag tänker rösta för herr Anderssons i Nöbbelöf med fleres reservation.

Herr Eklundh i Lund: Herr talman! I likhet med flere af de herrar, som yttrat sig under de senare timmarna, har jag vid försvarsdebattens första dag i denna kammare instämt i det af herr Zetterstrand framställda yrkandet och har sålunda förut gifvit till känna min ställning i den föreliggande frågan. Att jag emellertid nu begärt ordet, beror derpå, att jag önskar något närmare precisera denna min ställning, hvilket jag skall söka göra så kort som möjligt, då så mycket förut här yttrats i saken.

Jag ber då att i sådant afseende få säga, att jag på grund af sakkunniges enhälligt uttalade omdöme om det af Kongl. Maj:t för Riksdagen framlagda härordningsförslaget måste anse detta vara bättre och säkrare för vinnande af ett betryggande försvar än något af de andra, i reservationerna framkomna förslagen. Jag har emellertid af omständigheterna funnit mig föranlåten att omfatta den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad framställda reservationen, i den vissa förhoppning att, om denna kammare besluter i öfverensstämmelse med sagda reservation, detta beslut må kunna sammanjemkas med Första Kammarens så, att deraf framgår ett förslag, som må

kunna af Kongl. Maj:ts regering under för handen varande omständigheter antagas. På så sätt beträda vi, enligt min åsigt, rätta vägen, och vi få lemna åt kommande Riksdagar att, om och när kompletteringsarbeten behöfvas, fullgöra dessa.

Från min tidigaste barndom har jag fått hos mig inskräpft den gyllne regeln: »uppskjut icke till morgondagen hvad du i dag kan göra, ingen vet hvad morgondagen bär i sitt sköte». Denna regel har jag alltid sökt tillämpa, och så skall jag göra äfven nu. Jag hvarken kan eller vill med min röst bidraga till att den fråga, som jag anser vara för vårt fädernesland viktigare än alla andra — försvarsfrågan — till en oviss framtid uppskjutes.

Den ärade representanten för Bräkne härad yttrade i går bland annat: »det vore lyckligast, om försvarsfrågan kunde vid denna riksdag, oberoende af andra frågor, lösas». Härutinnan instämmer jag till fullo med honom. Jag anser, att vi redan nu kunna lösa försvarsfrågan, hvarför icke då också göra det? De stora frågorna angående beskattningens rättvisare ordnande, angående revision af krigslagstiftningen m. m., som man helst önskade få samtidigt med försvarsfrågan lösta, komma, härom är jag lifligt öfvertygad, att snarast möjligt vinna en tillfredsställande lösning, sedan Första Kammaren så godt som enhälligt omfattat de skrifvelseförslag, som af särskilda utskottet förordats. Jag anser för min del, att man kan såsom fullgod säkerhet antaga den af Första Kammaren derutinnan accepterade vexeln.

Här har under dessa dagars debatt ganska mycket talats om adresser, resolutioner o. s. v., som till ledamöterna af denna kammare från skilda delar af vårt land inkommit. Äfven jag har mottagit sådana skrivelser, deraf en ifrån ett par hundratal medlemmar af Lunds studentkår, handelsbiträden och andra unga män i den stad, som jag har äran att här representera, en annan från ett, såsom jag antager, af arbetarefackföreningarna i Lund till den 12 dennes utlyst möte, der försvarsfrågan diskuterats.

Ungdomen, som känner det såsom en helig pligt att försvara sitt fädernesland, anser sig också hafva rätt fordra att blifva dertill behörigen förberedd och undervisad samt ställer därför en värdsam uppmaning till Riksdagen att utan afprutning och nu genast antaga Kongl. Maj:ts förslag till ny härordning.

Deltagarne i det af mig omnämnda mötet deremot »uttala sin bestämda protest mot att Riksdagen nu helt eller delvis godkänner det föreliggande förslaget». Ordalydelsen i sistnämnda skrifvelse är nästan lika med den af herr vice talmannen på förmiddagen upplästa, honom tillhandakomna resolutionen.

Om jag också sanningsenligt måste bekänna, att den af ungdomen till Riksdagen rigtade adressen är mig mest sympatisk — den står ju min åsigt närmast, och jag ser alltid med mycken stor tillfredsställelse, att ungdomen är besjälad af fosterlandskärlek — så kan jag dock tryggt säga, att jag tagit intryck lika litet af den ena som af den andra skrifvelsen. Jag har i denna viktiga fråga liksom i alla andra frågor, i hvilkas behandling jag deltagit, sökt att bilda mig ett sjelfständigt omdöme och icke låtit mig påverkas af andra. Resultatet af den pröfning, som jag nu anställt, har jag redan uttalat.

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Slutligen måste jag som min bestämda åsigt uttala, att skall någon omständighet utanför rösträttsfrågan kunna medverka till snar och lycklig lösning af densamma, så är det just försvarsfrågan. Har genom härordningsförslaget antagande vårt lands ungdom ifrån skilda samhällslager förts samman till godt kamratskap under en lång tid, så torde detta, derom är jag lifligt öfvertygad, mer än något annat bidra till att utjemna den tyvärr ännu rådande klasskillnaden.

Herr talman! Jag ber att för närvarande få yrka bifall till den af herr Hjelméus och hans medreservanter afgifna, vid detta betänkande fogade reservationen.

Häruti instämde herrar *Lothigius* och *Meyer*.

Herr Lundgren: Herr vice talman, mina herrar! Under debattens första dag hade jag tillfälle att instämma i det af herr Zetterstrand då gjorda yrkandet på bifall till den af herr Hjelméus m. fl. afgifna reservationen, och jag skulle ha kunnat nöja mig med det, men en särskild omständighet gör det för mig till ett behof att nu yttra mig om de motiv, som föranledde mig att ansluta mig till den mening, som af herr Zetterstrand blifvit uttalad.

Jag har liksom många andra här i kammaren erhållit telegram, deri påyrkas uppskof med denna frågas afgörande. Då jag emellertid icke kunnat följa denna uppmaning, har jag nu ansett mig böra angifva skälen dertill.

För det första är då att märka, att detta telegram icke var undertecknad af några namn, utan att det var helt och hållet anonymt.

Som ett andra skäl kan jag anföra det, att jag anser, att när Riksdagen liksom utskottet enhälligt uttalat den meningen, att en ökning af våra försvarskrafter vore nödvändig, har jag all anledning att dela den meningen liksom ock att påyrka, att denna ökning måtte ske så fort som möjligt. Jag nekar icke till, att kostnaderna för ökningen kunna väcka allvarliga farhågor, men jag är dock för min del varmt öfvertygad derom, att vårt lands resurser skola sätta oss i tillfälle att bära dessa bördor.

En talare här framhöll, för att söka åstadkomma ändring i de gängse åsigterna, att man borde söka efterlikna det schweiziska milisystemet för att på det sättet skaffa ett billigt och tillfredsställande försvar. Men jag tror icke, att vi kunna vara med på att antaga ett sådant system, ty detta passar så mycket mindre för våra förhållanden, som Schweiz icke eger någon flotta, då ju deremot för oss sjöförsvaret alltid måste vara en ytterst vigtig del af försvaret.

Det har reservationsvis framhållits önskvärheten af ett gemensamt uppträdande mellan armé och flotta, och det har äfven här i dag gifvits goda skäl för den åsigten. Men som vi ju alla inse, är en plan för ett sådant gemensamt uppträdande af den beskaffenhet, att den icke kan offentliggöras, men jag vill dock uttala som ett önskningsmål, att vi äfven här i vårt land, liksom i andra länder, der förhållandena härvidlag ställa sig lika — jag tänker nu i första rummet på Norge — anordnade sådana öfningar, der armé och flotta

kunde operera gemensamt, ty detta torde väl blifva nödvändigt i farans stund; men huru skall man då kunna komma till godt resultat, om icke befälhafvarne å ömse sidor varit i tillfälle att sätta sig in i de olika vapnens olika fordringar och derutinnan förvärfva sig någon vana.

Jag skall icke besvära kammarens protokoll med något längre anförande, utan jag skall inskränka mig till att med åberopande af hvad jag förut sagt yrka bifall till den af herr Hjelmérus m. fl. afgifna reservationen.

Herr Sundberg: Såsom representant för en försvarsvänlig bygd, har jag begärt ordet endast för att offentligt tillkännagifva, att jag kommer att på grund af *egen öfvertygelse* afgifva min röst för Kongl. Maj:ts i ärendet afgifna förslag, ett förslag, som utarbetats af fullt sakkunniga och trovärdiga män, ett förslag, som af Riksdagens förtroendemän, försvarsutskottet, blifvit hos Riksdagen i väsentliga delar till antagande förordadt.

Herr Petersson i Dänningelanda: Herr talman! Efter allvarlig och samvetsgrann pröfning af den för vårt land och folk så stora och viktiga fråga, som nu föreligger, har jag beslutat att gifva min röst åt den reservation, som är afgifven af herr Hjelmérus och hans medreservanter, och jag gör detta under den förhoppning, att en sammanjemkning må kunna ske, så att frågan blir löst redan vid denna riksdag.

Jag skall icke vidare upptaga kammarens tid.

Herr Berg i Göteborg: Ehuru jag vid samtal man och man emellan icke stuckit under stol med min åsigt i föreliggande fråga, som för vårt land är så betydelsefull, har jag ännu icke varit i tillfälle att offentligt framlägga densamma. Det är därför, som jag nu vill besvära kammaren med några ord. Och jag har så mycket större anledning dertill, som jag i går afton erhöi ett telegram från jernvägsmän i Göteborg, hvilket telegram uppmanade mig och öfriga Göteborgs-riksdagsmän att icke med våra röster medverka till, att utskottets förslag antages. Jag har ju nu fått bekräftelse af flere talare på huru liten auktoritet man tillmäter dylika resolutioner. Men jag ber eder, mina herrar, att icke alltför mycket underskatta sådana. Jag tror icke, att man behöfver besitta akademisk bildning för att kunna göra sig en föreställning — och en ganska god sådan — om de frågor, som beröra landets vitalintressen. Det är möjligt, att en del af dessa resolutioner äro till och med ordagrant lika med hvarandra. Men för min del anser jag detta icke vara något fel. Arbetarne måste, för att kunna genomföra något af hvad de önska, iakttaga en bestämd taktik; och det är alldeles naturligt, att deras af hårdt arbete skrupna fingrar icke äro egnade att föra pennan såsom vederborde. Hvad är då naturligare, än att de lita till mera skrifkunniga biträden?

Jag har, som sagdt, i dessa dagar hört flere mycket öfvermodiga yttranden gent emot dylika resolutioner. Man har med rynkning på

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

näsan talat om det suveräna folket o. s. v. En talare framhöll, att han fått olika uppgifter angående deltagareantalet vid ett möte i Halmstad. Ja, jag för min del tror verkligen icke mera på hans sagesmans siffra än på den, som uppgifves i telegrammet.

För att nu öfvergå till frågan, vill jag säga, att jag — i likhet med hvarje svensk man, som jag tror — är öfvertygad om, att *något*, ja, *mycket*, måste göras för vårt försvar. Men deraf följer icke som ett axiom, att man måste antaga utskottets förslag.

Här har blifvit framhållet, att vårt land skulle stå inför en öfverhängande fara och att vi därför måste skynda oss att nu genast antaga ett förslag af den räckvidd som det föreliggande. Jag tycker, att de gamla bepröfvade statsmän, som sitta i denna kammare och i medkammaren, hafva ett ganska drygt ansvar för att de icke för länge sedan genomfört behöfliga reformer. Det är visserligen sant, att förslag flere gånger hafva framlagts. Men är frågan af så öfverhängande farlig beskaffenhet, bör man väl icke förtröttnas, utan åter och åter arbeta, tills den blir löst. Om frågan skulle falla vid denna riksdag, kan jag icke tänka mig, att deraf skulle följa några samhällsvådor. Det är visserligen sant, att ingen kan beräkna, när en fiende kan infalla i detta land. Men sker detta så snart, som här blifvit framhållet, att det kan ske, då äro vi icke hjälpta med ett beslut nu genast.

Det har talats mycket om, hvilka oerhörda kostnader detta förslag skulle medföra. Jag tror nog, att vårt land skulle kunna bära dessa kostnader. Men en sak tror jag icke har rönt tillbörligt beaktande på senare tiden, och det är den för vårt lands försvar i mina ögon så ofantligt betydelsefulla flottan. Det har visserligen sagts, — jag vet det — att mycket har uträttats för flottans förstärkande. Men jag har tyckt mig förmärka, att det pågår någon sorts systemförändring med afseende på flottan i de stora kulturstaterna; och inom kort tror jag, att detta måste återverka på våra förhållanden och öka kostnaderna för vårt försvar. Jag syftar på dessa undervattensbåtar, om hvilka herrarne läst i tidningarna.

Jag skulle ju kunna hafva ofantligt mycket att säga om detta förslag. Men den sena timmen gör, att jag icke kan gifva mig in på det. Jag skall blott beröra hvad som i detta förslag ligger mig såsom nykterist om hjertat. Der talas om att uppbringa medel genom att lägga skatt på bränvin och öl, hvilket sätt att få ut skatter är mig särdeles motbjudande. Öfver hufvud taget tycker jag, att man icke borde lägga skatt på lifsförnödenheter och drycker m. m. Vidare är det någonting, som gör, att en nykterhetsvän med en viss betänksamhet ser på detta förslag, och det är Första Kammarens afslag i den obetydliga nykterhetsfråga, som här om dagen der var på tal, och hvilken just rörde förhållandena på öfningsplatserna.

Då jag är lifligt öfvertygad om, att våra insigtsfulla militärer med litet god vilja och med anlitande af det nu kasserade indelningsverket såsom öfvergångsform skulle kunna utarbete ett förslag med 8 månaders värnpligtsöfning, så skulle jag kunna rösta för ett sådant förslag. Men då jag vet, hvartill denna kammares anslutning till det af herr Hjelmérus m. fl. framställda 8-månadersförslaget skulle leda,

så har jag beslutat mig för att rösta för uppskof i frågan och att ansluta mig till den af herr Andersson i Nöbbelöf m. fl. afgifna reservationen.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr Johanson i Mossebo: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få tillkännagifva, att jag för min del kommer att rösta för uppskof, icke därför att jag tilltror mig att kunna framkomma med något nytt uppslag i frågan, utan emedan jag hvarken kan vara med om Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag eller i öfrigt något förslag, som påyrkar en definitiv lösning redan i år.

Skälen till denna min ställning i frågan äro följande. Jag anser nemligen, att skattefrågan står i ett så oupplösligt sammanhang med härordningsfrågan, att den bör lösas samtidigt med denna, och det samma gäller om den stora och viktiga frågan om krigslagarnes omarbetning.

Då jag sjelf är född och uppväxt i ett militärsamhälle, har jag många gånger varit i tillfälle att med egna ögon bevittna militäriska öfvergrepp, och man måste därför vara betänksam för att utan vidare låta sina söner komma under det militärvälde, som är på väg att vinna insteg i vårt land.

På grund af hvad jag nu i korthet anført, ber jag att få ansluta mig till den reservation, som är afgifven af herr Hans Andersson i Nöbbelöf m. fl.

Herr Larsson i Presstorp: Herr talman! Då så många nu yttrat sig i härordningsfrågan, att det snart är pluralitet för öppen omröstning i detta ärende, skall äfven jag bedja att få gifva min ståndpunkt till känna, och vill jag då först meddela, att jag icke kan ansluta mig hvarken till Kongl. Maj:ts eller utskottets förslag på den grund, att jag anser, det kostnads- och penningfrågorna äro för litet utredda, ty vid så stora förestående utgifter är det ett *oundgängligt* vilkor, att man med säkerhet vet, hvar dessa belopp skola tagas ifrån och huru de komma att trycka. Jag har dessutom vid granskning af föreliggande förslag kommit till den uppfattning, att löneförmånerna till underbefäl och värfvadt manskap äro alldeles för *lågt upptagna och i verkligheten ovilkorligen kommer att ställa sig på ett helt annat sätt*, och enligt min uppfattning är det omöjligt att, om närvarande arbetsförhållanden komma att fortfara, kunna tänka sig, att man för 186: 50 per år kan få dugligt värfvadt folk till det stora antal, som erfordras, och det är min åsigt, att det hade varit rättast för Kongl. Maj:t och utskottet, om de här räknat med 250 à 300 kronor per man. Detta och mycket annat dertill gör, att jag funnit, det kostnadsförslagen äro mycket *otillförlitliga*, och är det därför, som jag anser, att en ny kostnadssumma, fotad på *verkliga grunder*, borde framläggas; men för att komma dit, anser jag, att Kongl. Maj:t borde återkomma med ett nytt förslag i det syfte jag nu nämnt, och då återstår för mig ej annat än att biträda den af herr Hans Andersson m. fl. vid betänkandet fogade reservation; men skulle jag helst sett, att deri begärts 1:o förändrad krigslagstiftning, 2:o förändrade skattereformer och 3:o den oundgängligt behöfliga öfnings tiden, och

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

att dessa frågor i ett sammanhang borde afgjorts på en urtima riksdag.

Herr talman, jag yrkar bifall till herr Hans Anderssons m. fl. reservation.

Herr Sandwall: Då jag i måndags instämde i det yrkande, som gjordes af herr Zetterstrand — dock icke i hans uttalande i dess helhet — skulle jag knappast behöfva här yttra mig, men jag vill likväl säga några ord för att närmare angifva min ställning i frågan; och jag ber då att få nämna, att jag vid den blifvande voteringen helst skulle vilja gifva min röst åt utskottets förslag, men då detta icke har någon utsigt att vinna majoritet i denna kammare, skall jag be att få instämma i den af herrar Hjelméus, Nylander och Lindblad till försvarsutskottets utlåtande fogade reservationen, och jag gör detta under den förutsättningen och den förhoppningen, att, för den händelse denna reservation vinner kammarens bifall, en sammanjemkning mellan kamrarnes olika beslut må kunna ske på det sätt, att derigenom kommer till stånd en härordning och ett försvar, som blir fullt betryggande för fosterlandets frihet och sjelfständighet.

Herr Törnqvist: Då denna diskussion har öfvergått till nästan öppen votering, känner äfven jag mig manad att angifva min ställning i frågan.

Jag vill då säga, att jag på grund af min öfvertygelse omöjligen kan ansluta mig till dem, som önska uppskof med lösningen af denna för vårt land så viktiga och allvarliga fråga, utan kommer jag, såsom saken nu ställer sig, att rösta för den af herrar Hjelméus, Nylander och Lindblad afgifna reservationen.

Jag skall icke upptaga tiden med att utveckla skälen för, att jag så röstar, ty dessa skäl hafva redan under debatten af många föregående talare blifvit på det mest öfvertygande sätt framlagda.

Herr talman! Jag ber att på det lifvigaste få yrka bifall till herrar Hjelméus', Nylanders och Lindblads reservation.

Herr Bengtsson i Bjernalt: Herr talman! Mina herrar! Jag skall icke vidröra något, som här förut har blifvit sagdt, ty det torde väl vara alldeles onödigt att vidare upprepa hvad som här redan så många gånger blifvit påpekadt. Jag ber endast att få närmare angifva den ställning, som jag intager till det föreliggande förslaget.

Då jag sjelf är landtbrukare och således har kännedom om, hvilka kraf för närvarande finnas i fråga om skötandet af ett jordbruk, måste jag ovilkorligen ställa mig betänksam, när det gäller antagandet af ett sådant förslag som det nu framlagda. Redan vår nuvarande öfningstid å 90 dagar utgör för mängen i vårt land en mycket dryg börda, men hvad skall man väl säga nu, då man framlagt ett förslag, som omfattar en öfningstid af 365 dagar. Kan det väl anses vara rätt och billigt, att svenska folket, dess jordbrukare och öfriga skattdragande, skulle taga emot en sådan börda och ha sina söner under så lång tid liggande i militärtjänst. Det är icke de kontanta utgifterna, som här vid lag spela hela rollen, utan man måste äfven

taga hänsyn till den stora arbetskraft, som förspilles och går förlorad genom denna långa öfningstid, och detta är och förblir mycket dyrare än något annat.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr talman, under denna riksdagsperiod har jag från visst håll hört framföras starka klagomål öfver, att tillgången på arbetskraft för jordbrukets räkning för närvarande är mycket dålig, och man har äfven hört sägas, att det råder stor penningbrist här i vårt land. Ja, allt detta är ju sant, det kan icke bestridas, och det har äfven blifvit påpekadt här vid föregående riksdagar. Men nu under dessa dagar är det icke någon brist vare sig på arbetskraft eller penningar, utan här lägges bara an på att skaffa oss ett annat försvar med så lång öfningstid som möjligt, och hufvudsaken är, att detta förslag om utsträckt värnpligt genomdrifves i dag eller i morgon; i annat fall duger det icke.

Gå vi till dem, som känna förhållandena på landet, så veta vi ju alla, att dessa förklarar, att våra fattiga bönder och andra personer i låg ställning hafva svårt att reda sig under nuvarande förhållanden. Men huru skall det gå nu, sedan förslaget blifvit antaget? Jo, så, att när deras söner skola ut och ligga i krigstjenst, få de öfverlemna sina hemman åt sina gamla föräldrar, hvilka hade hoppats att kunna blifva af sina barn försörjda på gamla dagar.

Så var förhållandet förr i världen. Nu skulle förhållandet blifva ett helt annat. Förhållandet skulle nu blifva, att de icke skulle kunna sköta sig, utan få lemna sina hus och hem och skaffa sina söner biljett till Amerika. Då skulle vi få våra arbetskrafter och vårt förbättrade försvar i Amerika. Der skulle vi hafva våra soldater. Befålet det finge vi väl hafva qvar åtminstone till våra hufvudtitlar.

Vidare vill jag fråga, om det kan vara rim och reson uti att lägga fram ett härordningsförslag utan något skatteförslag och bygd på skatteförhållanden, som äro alldeles utan grund; något sådant kan ju icke i längden vara hållbart. Skall man gå med på ett härordningsförslag, måste regeringen taga sådan hänsyn till skattefrågan, att någon lindring beredes de mindre bemedlade, och först då skall ett dylikt förslag kunna väcka tillfredsställelse. Om vi tänka på de stora kapitalisterna, de, som ha en hundra tusen eller en half million, så veta vi ju, att de köpa aktier i banker, jernvägar och industriella verk och åtnjuta stora utdelningar på dessa sina pengar; om en bonde deremot köper en egendom, måste han först betala stämpelskatt — och man har nu ifrågasatt, att denna skulle blifva ännu större, än hvad den nu är — sedan bevillning, och slutligen, derest någon person varit vänlig nog att låna honom pengar, måste han äfven betala ränta å dessa. Huru många gånger är det icke, som bonden skattar, medan den store kapitalisten icke skattar?

Vidare vill jag för min del förklara, att jag skulle kunna vara med om ett förslag om åtta månader när som helst, om blott de skattereformer, som jag anser stå i sammanhang med försvarsfrågan, först blifvit genomförda. Jag är en vän af tanken på ett förbättrat försvar, men jag tror det dock vara säkrast, att vi få löftena om reformer kontant, ty krediten kan man icke lita på. När ett härord-

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

ningsförslag framkommer under sådana förhållanden, skall jag vara den mest villige att gå med på detsamma, om det eljest kan anses vara för vårt land och folk betryggande, men innan dessa förutsättningar för ett tillfredsställande härordningsförslag blifvit verklighet, måste jag intaga en afvisande ståndpunkt.

Då jag således icke kan vara med om att stifta sådana lagar, att svenska folket får en känning af ofreden redan i fredens dagar, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den af herr Hans Andersson i Nöbbelöf m. fl. afgifna reservationen i hufvudsak på skäl, som deri blifvit anförda.

Herr Sundblad: Då nu så många talare yttrat sig i denna viktiga fråga, och diskussionen synes hafva antagit karakteren af en öppen omröstning, skall jag be att i all korthet få angifva den ställning, jag intager till denna fråga.

Jag vill då först konstatera, att i den ort, som jag jemte 2 andra medlemmar på denna bank företräder, den öfvervägande delen af befolkningen är mycket försvarsvänlig. Så vidt jag kunnat finna, är denna befolkning villig att underkasta sig ganska långt gående uppoffringar för att i sin mån bidraga till ett betryggande försvar för Sverige i dess helhet och äfven för den utpost i hafvet, der denna befolkning lefver och verkar. Jag har velat säga detta för att dermed inlägga en gensaga emot den resolution, som nyligen hitkommit från det lilla samhället Visby, och som af en aktad representant för denna stad nys föredragits här i kammaren, en resolution, innebärande en protest emot, att försvarsfrågan vid denna riksdag skulle vinna sin definitiva lösning.

Att befolkningen på Gotland i allmänhet är försvarsvänlig, det må ingen förundra sig öfver. Hvarje till mogen ålder kommen man och qvinna der känner på sig, att, om Sverige blir inveckladt i krig med en främmande magt, det blir denna ö och dess befolkning, som sannolikt får mottaga den första och värsta stöten. Med fästadt afseende härpå och på grund af den ställning, som jag sjelf intager till denna stora fråga, nödgas jag sluta mig till dem, som yrka på, att försvarsfrågan redan vid innevarande riksdag skall erhålla en definitiv lösning. I hvilken riktning denna definitiva lösning skall ske, vare sig med antagande af Kongl. Maj:ts förslag eller med antagande af det förslag, som reservationsvis framstälts af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad, derom hafva olika åsichter uttalats. Meningarne tyckas för öfrigt vara delade mellan Kongl. Maj:ts förslag, herrar Hjelmérus', Nylanders och Lindblads förslag och ett förslag om uppskof med frågan. Hvad Kongl. Maj:ts förslag angår, sådant det blifvit af utskottet framlagd, kan jag icke underlåta att uttala, att jag för min del hyser betänkligheter emot att antaga detta förslag, enär det ställer i utsigt sådana uppoffringar från det svenska folkets sida, som icke synas mig stå i god öfverensstämmelse med nämnda folks bärkraft. Jag tillåter mig i detta afseende att påpeka först och främst den långa öfningstiden och för det andra den stora numerär af värfvad manskap, som detta förslag upptager.

Båda dessa faktorer representera en betydande summa. I jem-

förelse med Kongl. Maj:ts förslag synes mig deremot det förslag, som innehålles i den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna reservationen, vara väl afmätt med hänsyn till såväl öfnings-tiden som ock kostnaden. Det tyckes, som om detta förslag — så vidt jag kan se — skulle kunna bilda en lämplig basis, på hvilken vi vidare kunna bygga efter råd och lägenhet för stärkebandet af vårt försvar. Mot detta förslag har nu rigtats rätt grava anmärkningar. Jag skall tillåta mig att af dessa något vidröra tvenne, som framstälts af de andra 6 reservanterna. Den ena anmärkningen går ut på, att detta förslag icke skulle vara utredt med hänsyn till de kostnader, det skulle medföra. Jag vill tillåta mig att till dessa herrar, som göra denna anmärkning, ställa den frågan, huruvida de sjelfva, som yrka på en utredning beträffande ett 8 månaders förslag, hafva någon grundad förhoppning om, att, i fall en sådan utredning skulle komma, den skulle gifva vid handen, att deras förslag kostade mindre. Jag tror det icke.

Vidare har anförts som skäl emot herrar Hjelmérus' och med-reservanterns förslag, att dessa reservanter väl uppgifva 8 månader som den basis, på hvilken de vilja ställa sig, men mena 10 månader. Huru man kunnat få anledning till att göra en sådan anmärkning, vet jag icke. Jag har flera gånger under diskussionens gång funnit, huru som från motsidan en synnerlig benägenhet gjort sig gällande att med åberopande af detta skäl göra dessa 3 reservanter misstänkta inför kammaren. Man säger, att, när man läser 8 månader, detta icke betyder 8, utan 10 månader. Det var en talare på skaraborgsbänken, som nyligen anmärkte detta; och som stöd för sin anmärkning åberopade han, huru som dessa reservanter så att säga i 11:te timman eller ännu, då betänkandet skulle justeras, yrkat, att 10 månader skulle fastslås. Jag har varit med i försvarsutskottet och var närvarande särskildt vid detta tillfälle, men jag hörde aldrig ett ord från de 3 reservanternas sida i detta afseende. Jag vet icke, huru man kan påstå något dylikt. Jag har talat med en annan, som var närvarande samtidigt med mig, men icke heller han har hört något sådant. Det ser därför ut, som om lusten att förfölja ett förslag rent af tillväxer mer och mer i den mån man befarar, att det möjligen skall antagas.

För min del kan jag icke vara med om ett uppskof med en så viktig fråga som den föreliggande, emedan — såsom jag nogsamt hört från olika håll — ett sådant uppskof skulle innebära, att man skulle få tillfälle att med denna fråga sammankoppla en mängd andra frågor och icke minst frågan om rösträttens utsträckning. Skulle så ske, att denna fråga, nämligen frågan om rösträttens utsträckning, komme att sammankopplas med försvarsfrågan, då fruktar jag, att, i och med detsamma som man löser försvarsfrågan och dermed aflyfter den börda, som ligger i det gamla indelningsverket, man också på samma gång genom lösningen af rösträttsfrågan bereder tillfälle att aflyfta rotebonden från hans magtställning och afpollettera honom från det politiska lifvet, och detta vill jag icke vara med om.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till den af herrar Hjelmérus,

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående Nylander och Lindblad afgifna och vid utskottets betänkande fogade reservationen.

(Forts.)

Häruti instämde herr *Larsson* i Bondarfve.

Herr Olofsson i Digernäs: Jag har genom att instämma i herr von Friesens yrkande i hufvudsak gifvit till känna min ståndpunkt i denna fråga, men då denna nu har kommit i det läge, att man ej kan vara säker om utgången, huru vida det blir ett uppskof med frågans lösning eller ej, så vill jag, för den händelse att ett definitivt beslut skulle komma att fattas redan vid denna riksdag, än ytterligare hafva sagdt, att jag kommer att rösta för uppskof. Jag anser tillika, att nya val böra ske, innan frågan afgöres. Hvad sjelfva försvaret beträffar, så tror jag, att med vårt lands läge och förhållanden i öfrigt det tål att tänka på, om icke ett milissystem vore för oss det lämpligaste, ty vi behöfva ju ett försvar, som i jemförelse med stormagternas utmärker sig för billighet.

Herr Redelius: Jag ber att få tillkännagifva, att jag kommer att afgifva min röst för den af herr Hjelmérus m. fl. afgifna reservationen, och jag gör det därför, att jag tror, att det förslag, som i denna reservation finnes framställt, är både nödigt och nyttigt, och att den der förordade öfningstiden icke kan anses vara för långt tilltagen. Detta har också erkänts äfven af dem, som i dag yrkat uppskof med frågans afgörande.

Jag tror icke, att detta reservanternas förslag, om det nu blir Riksdagens beslut, kommer att allt för mycket betunga landet. Till stöd för denna min uppfattning ber jag att få åberopa min vän herr Pehr Pehrson, den i statens ekonomiska frågor väl förfarne. Han sade, när han här hade ordet, att landet väl kunde bära bördorna af en utsträckning i fråga om öfningstiden till 8 månader och att denna tid till och med skulle kunna göras något längre för specialvapnen. Jag tror därför, att det kan vara skäl i att nu antaga denna reservation äfven därför, att såväl det särskilda utskottet som Riksdagen då kommer att ställas inför den nya princip, om hvilken friherre Barnekow här erinrade, då han i dag hade ordet, nemligen angående olika öfningstid för olika vapen. Jag tror, som sagdt, att det verkligen kan vara skäl uti, att man nu tager i tu med denna fråga, och man kan ju äfven nu få tid att göra det, äfven om denna tid icke kan blifva synnerligen lång. Vi drifvas nog i alla fall till att antaga en olika öfningstid för olika vapen, och vi hafva det ju på sätt och vis redan nu, och få vi den allmänna värnpligten, är det min öfvertygelse, att en sådan princip måste genomföras. Jag tror äfven, att ett beslut om åtta månader dessutom skulle hafva den nyttiga påföljden, att utskottet får tillfälle att å nyo granska förslaget i öfriga punkter, och äfven om förslaget skulle falla vid denna riksdag, torde det i alla fall vara nyttigt, att det nu underkastas granskning och kritik, ty en dylik pröfning kommer naturligtvis en kommande Riksdag till godo. Jag vill visserligen uttala en förmodan, att det icke är stora utsigter för, att ett positivt beslut nu skall kunna fattas, ty

om de, som yrka uppskof, vinna, så är ju frågan fallen och någon granskning kommer då aldrig i fråga, och vidare, om ett positivt beslut här fattas, så måste en sammanjemkning komma till stånd, och om då detta sammanjemkningsförslag skulle komma att omfatta tio månader, vore det ju detsamma, som att frågan faller för denna riksdag. Det enligt min uppfattning lämpligaste vore det, att denna kammare fattade ett beslut om åtta månader och att sedan sammanjemkningsförslaget skulle omfatta en öfningstid af åtta månader för trängen och infanteriet samt kavalleriet och tolf månader för öfriga vapen. Om båda kamrarna antog ett sådant sammanjemkningsförslag, så kunde ju redan i år ett positivt beslut komma till stånd.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Emellertid ber jag att nu få instämman med herr Hjelmérus m. fl. i den reservation, som han afgifvit och som finnes vidfogad utskottets utlåtande.

Herr Olsson i Tyllered: Herr vice talman! Ehuru jag under debatten i förevarande fråga gjort ett instämmande, i hufvudsak, med en talare, önskar jag dock att till protokollet i denna för vårt land så viktiga fråga få särskildt angifva min ståndpunkt. Jag vill då tillkännagifva, att jag kommer att med min röst understödja den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad vid betänkandet fogade reservationen, och detta därför, att jag anser, att frågan nödvändigt fordrar sin lösning, äfvensom att detta bör ske utan kombination med en del andra förestående frågor, äfvensom därför, att ett uppskof har att ställa i sigte kanske ännu större uppoffringar från vårt folks sida. Jag vill i sammanhang härmed äfven nämna det, att i den händelse en sammanjemkning skulle komma till stånd med Första Kammaren, vill jag under inga villkor vara med om någon längre öfningstid än åtta månader för infanteriet och trängen och med dem jemförliga vapen.

Herr Hansson i Solberga: Ehuru jag förut, under förliden gårdag, instämt i det yrkande, som då gjordes af herr Pehr Pehrson i Törneryd, vill jag dock, då det synes blifva en öppen omröstning i denna fråga, äfven jag ha mitt votum förvaradt i kammarens protokoll. Då jag nu kommer att rösta för herr Hans Anderssons i Nöbbelöf m. fl. reservation, gör jag det så mycket hellre, som denna min äsigt öfverensstämmer med hvad flertalet af mina valmän tänka i denna sak.

Herr Nordin i Sättna: Som jag redan på måndagen instämde med herr von Friesen i hans då gjorda yrkande, torde min ställning i denna fråga vara temligen preciserad. Jag har emellertid begärt ordet, och anledningen dertill är det omilda utfall mot arbetsklassen, som en talare här i går, nemligen professor Boëthius, tillät sig att göra, och på hvilket jag skulle vilja svara några ord.

Den nämnde talaren yttrade — så vidt jag icke missförstod honom — att rösträttsfrågan skulle för länge sedan haft sin lösning, om arbetarnes hållning varit korrektare, och han betonade, huru som allmogen under Engelbrekts dagar genom sin offervillighet förvärf-

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

vade sig rättighet att deltaga i bestämmandet af fäderneslandets öden, men han nämnde icke ett ord om, att denna magt, som allmogen då förvärfvade, togs med våld från herrarne, som ingalunda godvilligt släppte den ifrån sig. Jag för min del vill dock icke vara med om att framkalla reformer på det sättet.

Då vi nu stå i begrepp att antaga en ny härordning, är det väl meningen, att vi skola få ett så krigsdugligt manskap som möjligt, och vi böra därför tillse, att detsamma får en god öfning, god disciplin, god utrustning och god ledning. Då nu rösträttsfrågan icke gerna kan sammankopplas med denna stora fråga, vill jag uttala som ett önskemål, att herrarne ville lägga en röstsedel i patronköket eller åtminstone uttala det bestämda löftet, att en soldat kunde, när han hade uppfyllt sina medborgerliga skyldigheter, vara viss derom, att han skulle få medborgarrätt och få deltaga i stiftandet af de lagar, som han skall lyda. Jag tror, att detta skulle öka ansvarighetskänslan hos soldaterna så mycket och de skulle blifva så livvade och besjälade för sin sak, att detta skulle motsvara en hel arméfördelning, ty i våra dagar består icke en krigshärs duglighet i numerären, utan uti den större eller mindre grad af moralisk anda, som besjälar manskapet, och om manskapet vet, att det har något att värna och försvara, så skall det, jag försäkrar det, mina herrar, blifva mycket dugligare.

Jag skall icke vara mångordig, utan jag skall helt enkelt vidhålla mitt instämmande i det yrkande, som blifvit gjordt af herr von Friesen.

Herr Persson i Borrbj: Då diskussionen i denna fråga tyckes antaga karakteren af en öppen omröstning, ber jag att få tillkännagifva, att jag kommer att gifva min röst åt den af herr Hans Andersson med flere afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservationen.

Herr Boström: Jag ber att få meddela, att jag kommer att förena mig med herr Hjelmérus med flera i den reservation, som han afgifvit i fråga om öfningstidens längd. Om det förslag, som i denna reservation finnes framställt, blir af kammaren bifallet, så tror jag, att det nu finnes en möjlighet för frågans lösning, nemligen i den rigtning, som här blifvit under öfverläggningen föreslagen, att olika öfningstider bestämmas för de olika vapnen, så att specialvapnen få en längre och de öfriga vapnen en kortare sådan.

Herr Nilsson i Skrafvelsjö: Såvidt jag kunnat finna, äro alla eniga om, att något bör göras för förbättrandet af vårt fosterlands försvar, och alla äro också eniga derom, att försvaret bör grundas på den allmänna värnpligten. Frågan gäller då här, huru lång öfnings-tiden skall vara, för att vi skola kunna försvara oss, och derom tyckas åsigtarna vara rätt mycket delade. För min del har jag tänkt mig, att åtta månader der vid lag skulle vara en tillräckligt lång tid, men det är många, som vilja ha denna öfnings-tid ännu längre, och det finnes äfven åtskilliga, som anse, att man kunde ha en längre öfnings-tid för specialvapnen än för öfriga vapen. Som jag emeller-

tid icke är hemma på detta område, kan jag icke nu uttala mig om detta senare förslag. Men det är en annan sida af saken, som är af stor vikt, och vid hvilken jag nu vill fästa mig, nemligen frågan om kostnaden.

Här har blifvit sagdt, att vi lätt skulle kunna bära kostnaderna af det nya härordningsförslaget. Jag tror dock icke, att bördorna af detsamma skola blifva så lätta att bära för alla, utan det kommer nog att blifva ganska många, som komma att känna dem mycket tryckande.

Jag ville äfven nämna något om den tid och arbetskraft, som skulle gå förlorade för jordbruket och industrien derigenom, att våra ynglingar skulle egna en så lång tid åt det improduktiva arbetet i kronans tjänst, men jag skall dock icke förlänga diskussionen med att ingå på den saken.

Det har här blifvit sagdt af herr Waldenström, att vi skulle kunna inbespara flera millioner genom att lägga bort hvar fjerde sup och hvar femte cigarr, men jag kan för min del i alla fall icke tro, att någon sådan besparing skall komma att ske, och allra minst tror jag, att det blir någon besparing för herr Waldenström.

Jag vill dock för min del säga, att äfven om kostnaderna blifva dyra, så få vi likväl icke därför uppskjuta frågans afgörande, utan böra redan nu fatta ett definitivt beslut.

Innan jag slutar, ber jag att med anledning af att man här talat om resolutioner vid möten och att man skulle höra sina kommittenters mening, innan man fattade beslut i denna fråga, få säga det, att jag tror, att valmännen ganska väl känna till denna fråga, åtminstone i den valkrets, som jag tillhör. Vid det valmöte, som der hölls före de sista valen, tillfrågades kandidaterna bland annat äfven om sin ställning uti härordningsfrågan. Dessutom hafva ju möten hållits, både innan Riksdagen började i år och sedan i min valkrets icke mindre än fyra och ett i Umeå stad, hvarvid äfven en del af mina värdmän deltog. Af dessa fem möten ha tre uttalat sig för Kongl. Maj:ts förslag, ett för, att rösträtten bör afgöras, innan frågan här definitivt beslutas, och ett har uttalat, att det icke ville gå in på någon utsträckning af värnplikten, emedan kostnaderna därför skulle blifva för stora. Jag fäster mig emellertid ganska litet vid dessa mötens uttalanden och kommer därför att rösta för det förslag, som enligt min åsigt är det bästa.

Nu ha kammarens ledamöter nästan uteslutande delat sig mellan två särskilda här föreliggande förslag. Det ena afser uppskof med frågans afgörande och aflåtande till Kongl. Maj:t af en skrifvelse med begäran om framläggande af ett nytt härordningsförslag med åtta månaders öfningstid, och det andra afser att nu definitivt besluta sig för en öfningstid af åtta månader. En talare har framhållit, att för uppskof talar den långa öfvergångstiden. För min del anser jag, att den talar för, att åtta månaders öfningstid för närvarande kan vara tillräcklig. Ty jag är öfvertygad, att, om Kongl. Maj:t under öfvergångstiden skulle finna denna öfningstid för kort, Kongl. Maj:t nog, innan öfvergångstiden gått till ända, skall taga initiativ och framlägga förslag om dess förlängning. Jag anser därför, att vi nu

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

böra bestämma oss för en öfningstid af åtta månader och yrkar bifall till den af herr Hjelmérus med flere afgifna reservationen.

Herr Emthén: Herr talman! Jag vill här blott yttra några få ord för att dermed gifva min ståndpunkt till känna i denna stora fråga.

Jag är en bland dem, som icke vilja, att rösträttsfrågan sammankopplas med vår försvarsfråga. Deremot önskar jag, att skattefrågan och krigslagstiftningsfrågan afgöras samtidigt.

Jag kan icke med tystnad förbigå de uppgifter, som landtmannachefen, herr Ivar Månsson, på förmiddagen lemnade oss, då han nämnde, att alla landtmän önskade, att beväringsofningarna ej blefve förlagda till sommartiden. Äfven jag är landtman; jag vet, att åtminstone i en stor del af Norrland ett annat förhållande är rådande: der önska vi landtmän helst, att öfningarna måtte ske under sommarne.

Herr talman, på grund af hvad jag nu yttrat, och då jag icke kan begära att få upptaga kammarens tid längre, ber jag att få yrka bifall till den af herr Hans Andersson med flere afgifna, till utskottets betänkande mot denna paragraf fogade reservationen.

Herr Ödman: Herr grefve och talman! Enär diskussionen har öfvergått till att antaga karakteren af öppen omröstning, vill jag äfven med några ord angifva min ställning till frågan för att få den tagen till protokollet.

Jag tillhör dem, som hyst betänkligheter att taga ett så stort steg, som det föreliggande förslaget innebär, och jag har såväl bland mina kommittenter som ock bland mina riksdagskamrater uttalat denna min tveksamhet.

Nu har jag emellertid särskildt af diskussionen i kammaren blifvit öfvertygad om, att frågan bör afgöras redan nu, ty jag vågar icke ställa den tillsammans med alla de frågor, som det varit tal om att sammankoppla den med.

Om vi hade ödet i våra händer, så att vi sjelfva kunde säga, att det icke behöfs något försvar förr än efter så och så många års förlopp, skulle jag kunna vara med om ett uppskof, men då vårt öde icke ligger i våra händer, kan jag icke ansluta mig till yrkandet om uppskof.

Jag vill därför endast tillkännagifva, att jag kommer att rösta för den af herrar Hjelmérus, Nylander och Lindblad afgifna reservationen.

Herr Jönsson i Färeköp: Ehuruval jag förut under debatten har instämt med herr Hans Andersson, torde det dock tillåtas mig att nu ytterligare nämna, att jag ingalunda kan ansluta mig till det nu föreliggande kongl. förslaget, såsom varande alldeles för dyrbart efter våra förhållanden. Den längsta öfningstid jag kan rösta för är 8 månader. Likväl kan jag icke ansluta mig till något af de föreliggande förslagen om ett bestämdt afgörande nu genast, då jag icke vet, hvar det kan komma att stanna. Det är ju öppet uttaladt, eller

det är åtminstone en offentlig hemlighet, att frågan skall afgöras med ett sammanjemkningsförslag. Huru detta skall affattas och under hvilka förhållanden det skall framkomma, vet man dock icke; därför vill jag icke vara med derom. Det skulle icke förundra mig, om förslaget skulle komma att lyda på 10 månaders öfningstid för alla eller 8 månader för infanteriet och 1 år för specialvapnen. Jag skulle icke ens förundra mig, om det komme att lyda å de gamla bekanta 40 veckorna. Huru som helst, kan jag icke biträda något af dessa förslag, helst jag delar den uppfattning, som uttryckes i herr Hans Anderssons m. fl. reservation, att i sammanhang med förslag till förbättrad härordning det måtte föreläggas Riksdagen förslag till skatteväsendets ordnande och till ny krigslagstiftning.

Jag ber äfven att få påpeka, att det vore önskligt, att i ett kommande förslag till förbättrad härordning det bestämdes något om det schema, som skulle följas vid undervisningen i krigsskolorna. I hvarje skola, allt ifrån småskolan ända upp till elementarskolan, finnes alltid anslaget i lokalen ett schema, efter hvilket undervisningen skall fortgå. Jag anser, att ett dylikt schema borde finnas i ett förslag, som är förknippadt med så stora kostnader och uppoffringar som det föreliggande.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till den af herr Hans Andersson m. fl. afgifna reservationen.

Herr Landelius: Då nu redan mer än hundra talare yttrat sig i denna fråga, tyckes det, som om den kunde vara tillräckligt debatterad. Jag skall därför endast helt kort angifva min ställning till densamma.

Jag hade lifligt önskat, att reformer såväl i krigslagstiftningen som i beskattningsväsendet kunnat genomföras samtidigt med denna frågas lösning. Jag hade önskat det så mycket mera, som jag är öfvertygad om, att genom införandet af sjelfdeklaration och progressiv beskattning — det senare åtminstone till en viss utsträckning, skulle den stora skattebördan, som enligt detta härordningsförslag kommer att påläggas vårt folk, jemnare och rättvisare fördelas samt derigenom lättare kunna bäras af äfven de mindre bemedlade. Men då stärkandet af vårt försvar för mig framstår som det allra viktigaste och då det samtidiga genomförandet af dessa reformer och härordningsfrågan skulle fördröja lösningen af den senare, har jag, ehuru motvilligt, för tillfället måst lemna dessa reformkraf å sido. Jag är dock, med anledning af hvad som i dag från statsrådsbänken yttrats och med anledning af de uttalanden, som under denna riksdag gjorts såväl i Första Kammaren som äfven i denna, förvissad om, att dessa reformfrågor snart nog skola kunna finna en tillfredsställande lösning.

Äfven rösträttsfrågan har i detta sammanhang förts fram. För min del anser jag, att denna stora fråga bör behandlas särskildt, ej sammankopplas med andra. Den tränger sig nog med nödvändighet fram, och om den då kommer att lösas steg för steg, anser jag det vara bäst och lyckligast för hela vårt folk.

Härordningsfrågan har icke endast lifligt debatterats inom Riksdagen, utan den har äfven följts med det största intresse inom alla samhällslager. Så har äfven varit förhållandet inom den kår, jag har

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

äran tillhöra. Derom vittnar till fullo de diskussioner om värnpligtsfrågan ur hygienisk synpunkt, som under sistlidne februari och mars månader hållits vid svenska läkaresällskapets sammankomster, och hvilka diskussioner, sammanförda i tryck, blifvit till Riksdagens samtliga ledamöter utdelade. De åsikter, som der uttalats, äro sålunda allmänt bekanta, och jag skulle därför i detta hänseende endast omnämna det slutomdöme, som en af målsmännen för den medicinska vetenskapen i vårt land afgifvit. Jag vill meddela detta äfven därför, att det må införas i dagens protokoll. Det lyder sålunda: »Värnpligtsöfningarne komma att skänka den uppväxande ungdomen och dermed massan af vårt folk ett tillskott af kraft och kroppslig helse, hvars välgörande verkningar säkert skola förnimmas i och gå i arf på kommande generationer. Underkastar sig ej nationen en dylik längre tids värnpligt, skall nationen öfverflyglas af de stater, hvilkas ungdom genomgår värnpligt.» De åsikter, som sålunda uttalats, ha icke blifvit motsagda från något håll inom den svenska läkarekåren. De kunna därför betraktas såsom ett uttryck för de svenska läkarnes åsigt i förevarande fråga, sedd från medicinsk synpunkt.

Jag anhåller, herr talman, att få till protokollet antecknad, att jag kommer att rösta för den af herr Hjelméus m. fl. afgifna reservationen.

Herr Björkman: Ehuru utskottets samtliga ledamöter uttalat sig för försvarets stärkande, har dock flertalet af reservanterna af flera skäl yrkat på uppskof med frågans afgörande. Dessa skäl äro, att rösträttsfrågan, skattefrågan, och frågan om krigslagstiftningens reformerande icke samtidigt kunnat lösas. Hvad rösträttsfrågan beträffar, anser jag för min del den icke ha det sammanhang med denna fråga, att den nu behöfver lösas.

Beträffande de båda andra frågorna hyser jag visserligen den åsigt, att de mycket intimt ingripa i försvarsfrågan, och jag skulle därför gerna sett, att dessa frågor förelegat i det skick, att de kunnat samtidigt med försvarsfrågan af Riksdagen behandlas. Men att så icke kunnat ske, är för mig icke något skäl att i förevarande fråga yrka på uppskof. Jag hyser den fasta förtröstan, att, när de nämnda frågorna en gång komma att föreligga, de skola, enligt de löften, kan jag nästan säga, som Riksdagen redan gifvit, lösas på ett med rättvisans kraf öfverensstämmande rätt.

Det har visserligen yttrats, att man påtager sig ett stort ansvar, om man ensidigt löser försvarsfrågan. Ja, det kan så vara. Men det är ännu mera ansvarsfullt att till en oviss framtid uppskjuta denna vår viktigaste fråga.

Då jag hyser dessa åsikter, och då jag i olikhet med en ärad talare på stockholmsbänken är öfvertygad om, att man rundt om i vårt kära fosterland kräfver, att försvarsfrågan lösas, och kräfver, att den lösas redan nu, vill jag yrka bifall till herr Hjelméus' m. fl. reservation.

Herr Åkerlind: Herr talman, mina herrar! Jag anser i likhet med en stor del talare, som yttrat sig i denna fråga, att skatte- och

härordningsfrågorna ega ett naturligt samband med hvarandra, och att de böra lösas i ett sammanhang, helst som Kongl. Maj:ts förslag till ny härordning i och för sig kommer att, så att säga, såsom en indirekt skatt i hög grad drabba landet. Ungefär 25,000 män komma ju årligen att utbildas för fosterlandets försvar. Detta kommer att medföra, att 7,500,000 dagsverken hvarje år fräntagas produktiva ändamål. Tänker jag då, att $\frac{2}{3}$ af dessa komma att drabba jordbruket, blifver detta för jordbrukarne en betydligt stor indirekt skattebörd. Jag anser därför, att progressiv skatt i en uppåt verkande skala samt skatt å aktier äro nödvändiga vilkor för denna stora reforms genomförande. Derjemte anser jag, i likhet med många andra, att, innan vi skicka våra barn i en ett-årig vapenöfning, krigslagarne böra humaniseras, och att vi i det afseendet icke kunna vara nöjda med endast löften.

*Angående
ny härordning m. m.
(Forts.)*

Rösträttsfrågan anser jag äfven vara en så viktig fråga, att man bör räkna med den vid en härordnings genomförande. Man bör tänka sig, att, oaktadt $\frac{3}{4}$ af landets myndiga män för närvarande sakna politisk rösträtt, man ändock af dem kräfver, att de i likhet med öfriga medborgare skola utbilda sig för fosterlandets försvar. Denna fråga tränger sig vid försvarsfrågans behandling så naturligt fram, att ingen, som vill se saken ur rättvisans synpunkt, kan säga, att den icke står i ett oupplösligt samband dermed. Nu säger man: vi ha ju förhoppning om att snart få oss förelagdt ett förslag om det politiska streckets sänkande. Får man sätta tro till, hvad den ärade geflelektorn i detta hänseende nämnde på förmiddagen, så kommer nog denna reform icke att få någon större omfattning. Han sade nemligen: när detta reformförslag kommer, få vi se, om det ens är af den beskaffenhet, att samlingspartiet kan gå med derpå. Detta partis medlemmar äro just valda på programmet af en rösträttsreforms genomförande. Skulle möjligen den ärade lektorn härutinnan blifva sannspådd, så att icke ens samlingspartiets billiga fordran i detta hänseende kan genomdrivas, då äro i sanning utsigterna icke mycket ljusa.

Jag anser äfven, att vi böra ha nödiga garantier för, att våra söner utbildas på ett lämpligt och framför allt godt och moraliskt sätt. Visseligen sade geflelektorn, att icke ens vår Herre härvidlag kunde förebringa nödiga garantier. Jag kan icke yttra mig om, huru stor tro han har till vår Herre, men jag anser, att landets representanter böra se sig om efter garantier, när det är fråga om att skicka våra barn till ettåriga vapenöfningar.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till herr Anderssons i Nöbbelöf med flere reservation.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Då hans excellens herr statsministern i förmiddags yttrade, att om den anmärkningen vore riktig, vore i enlighet med sanna förhållandet, att försvarsfrågan icke hade kunnat sägas stå på valprogrammet, så vore detta en betydelsefull anmärkning, instämmer jag fullkomligt med hans excellens herr statsministern i detta omdöme, att det är en betydelsefull anmärkning. Jag kan deremot icke instämma med honom i hvad han

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

sade, nemligen att den har stått på valprogrammen. Man har sagt på flera håll här under debatten, att försvarsfrågan har stått på dagordningen allt sedan kort efter representationsskicket förändring. Efter min mening är det ett fullkomligt origtigt återgifvande af den historiska sanningen. Om man genomläser hvad som sades och inträffade vid urtima riksdagen år 1892, är det icke möjligt att deraf draga annan slutsats, än att ifrån regeringens sida det förslag, som framlades då, framlades såsom en lösning af försvarsfrågan. Det är det uttryck, som dåvarande krigsministern sjelf använde i begynnelsen af det föredrag, hvarmed han började försvarsdebatten. Af en talare hafva redan upplästs de ord, hvarmed krigsministern slutade sitt anförande, och deri han uttryckligen framhöll, att Riksdagen, om den antog förslaget, skulle förtjena välsignelser — och få dem — af barn och efterkommande. Det är ju en absurditet att tänka sig, att han då skulle haft för afsigt, att 9 år derefter ett nytt förslag till en långt mera genomgående omorganisation skulle framläggas.

Deremot strider icke det faktum, att *framsynte* män lade kritik på detta kongl. förslag, kallade det ett odugligt provisorium och förklarade, att det icke skulle hålla länge. Dessa män hafva fått rätt, men deras kritik kan omöjligen ändra sjelfva den historiska sanningen, som är, att förslaget framlades såsom *lösning*. Följaktligen, då detta förslag gick igenom, affördes försvarsfrågan från dagordningen, der den stått så länge. Då den nu åter upptagits, är den uppförd på dagordningen, och då borde den — efter mitt och mångas förmenande — hafva framlagts för folket vid valen.

En ärad talare på förmiddagen, herr Ivar Månsson, yttrade något om, att i fall nu Andra Kammaren antog ett sådant förslag, som här är ifrågasatt och hvaraf kunde följa en sammanjemkning med Första Kammarens beslut, så, som hans ord föllo sig, toge Riksdagen ansvaret, och då sluppe regeringen ifrån en del af sitt ansvar för detta.

Det är, herr talman, en så ny och en så riskabel konstitutionel teori, att i fall jag icke vore temligen viss på att denne realpolitiker just icke uppställer några teorier, som äro afsedda att vara så synnerligen länge, då han vill hafva en praktisk fråga igenom, skulle jag anse, att den innebure betänkliga konsekvenser för framtiden. Att den är oriktig, det är väl tydligt, då vi betänka, att landet har rätt att fordra, att hvad som göres af de båda statsmagterna, det göres under dubbelt ansvar, regeringens helt och odeladt, och Riksdagens helt och odeladt. Detta ansvar kan icke först summeras ihop och sedan godtyckligt styckas och parteras ut till en del på den ena statsmagten och till en del på den andra statsmagten. Om det skulle vara i någon sorts anslutning till den uppfattningen, som regeringen på förmiddagen har företagit sin — visserligen icke med alltför militärisk paradmessighet atfönda — uppslutning till en annan front, än den först intog, skulle jag på det högsta beklaga detta förhållande.

Det, af hvad som är sagdt i denna långvariga debatt, som har på mig gjort det mest nedslående intrycket, det är den fullständigt afvisande hållning, som statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet intagit gent emot de allmänna önskingar om öfningstidens

bättre användning, som hafva uttalats. Detta afvisande var så generelt och så bestämdt, att det i mitt tycke föga förbättrades af de ord, som han i dag yttrade, då han förklarade sig skola med uppmärksamhet taga kännedom om hvad en högt ärad talare under gårdagens afton yttrade i det afseendet. Det står fast, att han helt generelt och allmänt uttryckte den meningen, att den kritik, för hvilken öfningstidens användning har varit utsatt, är obefogad. Jag kunde icke afhålla mig från att tänka, att detta afvisande var så starkt, att det till och med syntes uttrycka den uppfattningen, att äfven de milda och blida ordalag, i hvilka särskilda utskottet på sidan 118 i sitt betänkande har yttrat sig om denna sak, syntes herr statsrådet vara temligen opåkallade. Då herr statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet i detta sammanhang, på sätt han gjorde, behandlade anonymiteten inom tidningspressen, ber jag att få erinra honom, att denna anonymitet är en grundlagsfästad institution, och de, som hafva grundlagsfästet densamma, synas mig ganska bra hafva vetat, hvad de gjorde. Jag skall också be att få upplysa om ett fall, som icke redan borde hafva fallit ur minnet. För mindre än ett år sedan förekom en artikel i en tidning, deri hvad författaren ansåg vara missförhållanden inom det regemente, der han aftjenade sin beväringsskyldighet, skildrades och klandrades. Han begagnade sig föga af anonymiteten, ty han undertecknade artikeln med slutbokstafven i sitt namn och sitt nummer inom kompaniet, och följden blef ett förnedrande och pinligt straff för honom. Sedan har, såsom bekant till åtskilliga allvarligas indignation, justitieombudsmannen tagit i tu med dem, som ålade honom detta straff, men det förändrar icke sjelfva saken, ty deraf kan man i viss mån sluta, hvarför militära missförhållanden icke så ofta skildras med undertecknad namn.

Man kan för öfrigt med blott någon erfarenhet draga sina slutsatser om dessa förhållanden af åtskilliga fakta. Jag skall visa ett fall, som inträffade för några veckor sedan. Jag kom under den lifliga diskussion, som uppkom i följd af den bekanta händelse inom sjöförsvarsdepartementet, som sedan ledde till den bekanta förlisningen, jag kom, säger jag, i samtal med en högre militär om denna sak. Jag framkastade dervid den tanken, som förut, såsom herrarne väl veta, har varit ventilerad, i fall icke många missförhållanden skulle kunna häfvas, om den i vår statsrätt egendomliga grundsatsen, att Konungen skall vara öfverbefälhafvare öfver armén, finge vika och man här likasom i många andra länder införde, att en särskildt tillsatt öfverbefälhafvare öfvade detta uppdrag. Han sade: »det är just hvad jag tycker», och utvecklade fördelarne af en dylik anordning, äfven sådana, som jag icke tänkt mig. Det var präktigt, tänkte jag. Fins det verkligen högre militärer, som hafva denna uppfattning? Men så tillade han: »Det der kan jag naturligtvis icke säga.» Nu förstå herrarne, att vi civila hafva förmånen att understundom enskildt underhålla oss med militärer, och det är ju för oss lärorikt, så mycket mera, som de offentliga uttalanden, de göra, ofta nog synas vara stämplade med en och samma pregel.

Jag sade, att jag beklagade, att herr statsrådet icke hade någon högre uppskattning af denna för den civila tanken, om jag får be-

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

gagna ett sådant uttryck, allt mer och mer klarnande fordran — och hvad jag menar med den civila tanken, det förstå herrarne. Det är den fria, obundna granskningen i motsats mot den militära, hvilken för mig närmast kan betecknas såsom den i den blinda lydnadens stränga och mörka arrest permanent fjettrade tanken. Vi hafva genom egna iakttagelser och genom pressens meddelanden allt mer och mer fått den uppfattningen, att det finnes åtskilligt, ja, mycket att ändra i fråga om öfningstidens användning, och vi hafva fått den bestämda uppfattningen, att det, som stora stater kunna kosta på sig i paradlyx, det passar icke för oss, ett litet och fattigt land. På senare tider hafva vi från så många håll, äfven ifrån militära håll, ifrån sjelfständiga sakkunniga granskare, som inhemtat sin erfarenhet icke blott i preussiska reglementen, utan på utländska slagfält, funnit våra trefvande tankar upprepade gånger bekräftade, att vi nästan hade trott, att denna sak, om den framfördes, skulle upptagas på annat sätt, än hvad nu skett. Men vore det klart för herrarne, att då vi nu hafva hört detta, så veta vi, att någon förändring i öfningstidens användande icke kommer i fråga, ty något erkännande, att någon del af öfningstiden är mindre väl använd, än hvad som borde förekomma, har icke lemnats oss. För min del har jag haft den uppfattningen i fråga om öfningstidens längd, att den borde bestämmas icke efter en alltid haltande jemförelse med främmande stater, utan efter egna, allvarliga och mångsidiga försök, emedan jag tyckt mig finna, att det är så man uppnår de goda metoderna inom de civila skolorna och undervisningsanstalterna, och jag icke kunnat förstå, hvarför man icke skulle gå till väga på samma sätt i de militära. För några veckor sedan lemnade mig en personligen bekant militär eu bekräftelse på denna uppfattning. Han påpekade för mig något, som står att läsa i årsberättelsen i taktik i 3:e och 4:e häftet af kongl. krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidskrift för innevarande år, och jag skall be att få läsa upp några rader deraf. Det heter:

»Inom italienska armén synes vara föreskrifven en på pedagogiska grunder stödd utbildningsmetod, den så kallade militärgymnastiska. Rekryterna indelas på grund af visad uppfattningsförmåga i grupper, hvilkas utbildning bedrifves hvar för sig med ett bestämdt föreskrifvet sammanhang emellan de gymnastiska öfningarna, exercisen, marschöfningarna, skjutningen och den teoretiska utbildningen. Resultatet lär vara så godt, att de flesta rekryter kunna betraktas såsom användbara soldater efter endast 5 veckors utbildning.»

Men som bekant har Italien genomgått hårda öden, då det åtagit sig bördor af en så förfärande höjd, att det dignat under dem, och det är väl därför medvetandet klarnat derom, att ett sådant land icke får tillegna sig vanorna från Tyskland och Frankrike.

En högt ärad talare på samma bänk, som jag har äran tillhöra, herr greve Hamilton, yttrade i sitt anförande, att vi, som tillhörde, hvad han behagade kalla det stora svenska uppskofspartiet, vore att förlikna vid auktionsspekulanter i fråga om detta viktiga fosterländska spörsmål. Jag vill tillåta mig uttala en gensaga mot detta påstående, hvilket, inom parentes sagdt, synes illa stå tillsammans med det åberopande af sin mönsterparlamentariska ordbok, samma talare för några

veckor sedan här i kammaren hade. Men i afseende på sjelfva saken ber jag att få säga ett ord i fråga om den hopkoppling af frågor, hvartill vi skulle göra oss skyldige. Hvad först beträffar skattefrågan och frågan om krigslagstiftningen, så är det för mig icke ens begrippligt, huru man der kan tala om en hopkoppling. Jag fattar icke ens en sådan tanke. Man kan icke säga, att frågor hopkopplas, som till sitt inre väsen höra tillsammans, och det synes väl dock alla erkänna, att dessa frågor äro samhöriga. Beviset ligger framför oss i utskottets betänkande, som innehåller alla dessa frågor. Skilnaden mellan oss och honom är blott den, att vi hysa en, som vi tro, förlätlig misstro mot att denna samhörighet icke skall beaktas ända till slutet och man sålunda komma till ett verkligen godt resultat, under det att vi tilläfvarens vilja tillvita honom och hans vänner en viss lättrogenhet i detta fall. Det är den enda skilnaden.

I afseende på rösträttsfrågan torde väl skilnaden vara väsentligare. Men det synes oss, att vi äfven i det fallet skulle kunna påfordra respekt och aktning för våra åsikter, äfven om man icke gillar och godkänner dem, då vi anse, att denna fråga är så långt ifrån frammande för försvarsfrågan, att vi tvärtom hysa den öfvertygelsen, att försvarsfrågan icke kan lösas till ett för landet godt och verkligen välsignelsebringande resultat utan en samtidig lösning af rösträttsfrågan. Nå väl, säger här den ene talaren efter andre, rösträttsfrågan kommer i allt fall som en mogen frukt, om försvarsfrågan först lösas. Men genom hvilken lösning kommer den att falla som en mogen frukt? Herr Ivar Månsson uttalade sig i förmiddags mycket välvilligt för rösträttsfrågans lösning. Detta glädde mig synnerligen mycket, därför att man under denna riksdags lopp haft helt andra saker att säga mig om herr Ivar Månssons tillgifvenhet för denna fråga och dess lösning. Men icke kan man väl begära, att ett så generellt uttalande som det, att man vill ernå en måttfull lösning af rösträttsfrågan, såsom jag vill erinra mig, att herr Ivar Månssons yttrande föll, icke kan man begära, att ett sådant yttrande skall tillfredsställa oss, som fordra en väsentlig utvidgning af rösträtten.

Med en utvidgning af rösträtten måste väl förstås, dels att ett väsentligt antal medborgare, som hittills ej hafva haft politisk rösträtt, få sådan och dels att detta medgifvande icke förbindes med vilkor, som afse att försvaga eller förhindra effektiviteten af en sådan utvidgning. — Men hvad har man lofvat oss i fråga härom? Jag har icke hört, att någonting verkligen lofvats.

För min del tycker jag, att äfven från en motsatt ståndpunkt borde man kunna sätta sig in i vår uppfattning, sätta sig in deri så mycket, att man afhölle sig från att med sådana cyniska liknelser, som af en talare här på den bänk jag har äran tillhöra, grefve Hamilton, hafva användts, söka brännmärka vår sträfvan. Må man betänka det yttrande, som förut under denna debatt blifvit uppläst, det märkliga och ej motsagda yttrande, hvaruti den urtima Riksdagens Andra Kammares talman uttalade förhoppningen och profetian — såsom han trodde — om en snar enighet inom Andra Kammarerna i fråga om känslan af nödvändigheten deraf att allt mer och mer låta dem, som skulle stiga in i den stora medborgarehären, också få ledas af den

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

verkliga medborgarekänslan, som endast åtnjutandet af full medborgarerätt kan skänka. Må man tänka på detta och se till, hvar vi nu stå, se på den uppfattning, som nu är den herskande inom denna kammarens majoritet. Det är 9 år, sedan det nämnda yttrandet fäldes, men nationen har icke kommit närmare medborgarerättens utvidgning genom rösträttens utsträckning. Nej — tvärtom blef det klart genom ett Andra Kammarens beslut, att dess majoritet ej ville en sådan utsträckning af rösträtten, som jag betecknat såsom moderat, om utsträckningen öfver hufvud taget skall vara effektiv.

Och om det blott vore detta! Men då vi icke kunna hindra oss ifrån att betrakta möjligheten utaf en lösning af försvarsfrågan vid denna riksdag såsom en produkt af två faktorer, den ena den patriotism, som icke anser något pris för högt för att så fort som möjligt skaffa ett effektivt försvar åt fosterlandet, och den andra den rösträttsfiendtlighet, som icke anser något pris vara för högt för att undvika, att det naturliga sambandet mellan försvars- och rösträttsfrågorna får göra sig gällande — då borde man väl kunna inse, att vi ej med glada förhoppningar höra de halfva löften, som här uttalats.

Må ock aldrig så mycket sägas om oss och må än aldrig så hårda ord användas emot oss — då vi gå att inlägga vår röst för uppskof, skola vi vara ganska trygga och vissa derom, att vi handlat efter vår uppfattning riktigt, då vi med det dyrbara begreppet fosterland hafva velat förbinda det dyrbara begreppet rättvisa.

Herr talmannen, som emellertid öfvertagit ledningen af kammarens förhandlingar, lemnade häruppå ordet till

herr Andersson i Vestra Nöbbelöf, som yttrade: Herr talman! Då nu ställningen synes vara afgjord, vill jag, innan vi gå att lägga våra voteringsedlar i urnan, ytterligare med ett par skäl angifva, hvarför jag icke kan vara med om vare sig Kongl. Maj:ts förslag eller herr Hjelméus' med fleres reservation.

Det har med stor styrka framhållits såväl från statsrådsbanken som af andra talare i kammaren, att, då vi nu skola öfvergå till ett rent värnpligtssystem, vi icke kunna låta oss nöja med mindre än 365 dagars öfningstid. Detta tal är vilseledande. Väl har den föreslagna härordningen såväl här som ute i bygderna, i tidningarna och på möten kungjorts innebära ett rent värnpligtssystem, men det är icke riktigt. Ty då den värfvade stammen enligt förslaget skulle komma att blifva betydligt större, än den för närvarande är, kan förslaget ej innefatta en tillämpning af ett rent värnpligtssystem.

Och i fråga om kostnaderna är det icke heller alldeles riktigt, att man visar oss på de ordinarie utgifterna och säger, att det är dem vi skola rätta oss efter, men deremot icke fästa oss så mycket vid de extra ordinarie. Detta är haltande, ty de extra ordinarie utgifterna spela en mycket väsentlig roll i fråga om utgifterna under 4:de och 5:te hufvudtitlarne. Ser man på 5:te hufvudtiteln för i år, finnas, i runda tal, de ordinarie anslagen uppgå till 8,692,000 kronor och de extra ordinarie till 13,742,000 kronor; således, för i år äro de senare större än de förra. Enligt den stat, som föreslås för år 1902,

stiga de ordinarie anslagen till 10,531,000 och de extra ordinarie till 10,936,000 kronor, allt likaledes i runda tal; således äfven för nästa år skulle de extra ordinarie anslagen blifva större, än de ordinarie.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Hans excellens statsministern nämnde i dag, att välståndet vuxit och värdena stigit här i landet. Ja, det är nog riktigt, att både välstånd och värden stigit med mycket stor fart, nästan större än man kunnat vänta. Men här vid lag bör också en annan sak tagas i betraktande, och det är, huru skuldsiffran vuxit under tiden. Jag tror, att skuldsättningen vuxit minst lika mycket. Ser man t. ex. särskildt på den in-tecknade skulden för 21 år sedan, 1878, finner man, att ställningen då var en helt annan än nu. Från den tiden har fastighetstaxeringsvärdet vuxit med 43 procent, men den i fastighet in-tecknade skulden med 96 procent; och dessa siffror tala ett språk, som ej kan förbises. År 1878 steg den i fastighet in-tecknade skulden till ungefär $\frac{1}{4}$ af taxeringsvärdet, men år 1898 till ungefär $\frac{1}{2}$; — huru skall det ställa sig, om vi fortgå så några år? Hvilken säkerhet skola vi ställa för våra lån i utlandet, sedan vi skuldsatt oss på det sättet? — Härvid invändes naturligtvis: men se på, huru godt om pengar våra banker och särskildt våra sparbanker ha. Ja, mycket pengar hafva nog satts in i bankerna, synnerligast under de senare åren. Men icke är det fastighetsegarna, som ega dessa pengar. Dessa insättningar kunna ju för öfrigt icke läggas såsom säkerhet för våra utländska lån; det får väl lof att vara någonting annat, och antingen måste vi väl låna guld, såsom vi gjort på de sista åren, eller också — ja, annars vet jag icke, huru vi skola bära oss åt. Jag tror sålunda, att man bör vara mycket betänksam, innan man kastar sig i så stora utgifter, som här ifrågasatts.

En talare på stockholmsbanken, hvars anförande i denna fråga blifvit föremål för åtskillig kritik, greve Hamilton, utlät sig — och det var märkvärdigt att se, huru han dervid med ett visst hån vred sina händer — att kunde vi icke bära de bördor, som nu ifrågasättas för försvaret, så måste vi redan vara kanske vid ruinens brant. Ja, mina herrar, en landshöfding, en general eller en biskop med 10, 12 eller 15,000 kronor i lön, han kan säga så. Han är embetsman, och embetsmännen, som för några dagar sedan fingo omkring 3 millioner i dyrtidstillägg, de kunna säga, att det icke är så farligt. Men det finnes så många andra, som ej fått något dyrtidstillägg, och vi få taga hänsyn till dem också.

Senare yttrade herr Ivar Månsson, att det vore ett ärligt språk, som de föra, hvilka vilja drifva igenom en lösning af försvarsfrågan vid denna riksdag. Jag vet ej, hvad han menar med *det* ärligt språk. Är det ett ärligt språk, som föres, då herr Ivar Månsson först säger, att vi skola taga 8 månaders öfningstid, men kort senare åter, att vi skola hafva något annat, jag vet icke hvad.

Nu har här fråga varit om en sammanjemkning till 8 månaders öfningstid för infanteriet och 12 månaders för kavalleriet och andra dermed jemförliga specialvapen. Men statsrådet och chefen för landförsvarsdepartementet har såsom sin mening uttalat, att med våra tiders krigföringsätt infanteriet behöfde ungefär lika lång öfning

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

som specialvapnen. Mot krigsministern ha sedan en hel massa personer i kammaren, hvilka mig veterligen icke sysslats mycket med krigsvetenskap och militärsaker, uppträdt och förklarats, att vi borde bestämma 12 månaders öfningstid för kavalleriet, men icke mer än 8 månaders för infanteriet. Under sådana förhållanden får jag verkligen säga, att jag litat mera på krigsministern än på dessa andra.

Men så en annan sak. Jag förstår ej, huru förhållandena i vissa afseenden skulle gestalta sig efter antagandet af ett dylikt sammanjemkningsförslag. Ett visst antal värnpligtige skulle ju uttagas till kavalleriet, fältartilleriet, ingenjörstrupperna etc. med en utbildningstid af 12 månader, och alla de öfriga skulle utbildas under 8 månader. På hvad sätt skulle nu de förstnämnde uttagas? Skulle kanske någon befalla, att du skall öfvas i 12 månader, du i 8? Något sådant skulle för visso mötas med starka protester af dem, som skickades till 12-månaders-vapnen. — Men man kan gifva dem 50 öres dagaflöning, har man sagt. Ja, bevars, vi kunna nog gifva dem 50 öre om dagen, då ju en motion väckts om sådan aflöning; men att man skulle få någon, som vore villig att tjena så mycket längre tid för 50 öre om dagen, det tviflar jag på. — Och duger ej denna utväg, så återstår lottning. Men det, tror jag, vill svenska folket icke gå in på; och jag åtminstone kan icke vara med om, att vårt lands söner på det sättet skulle, så att säga, göras till insatser i ett spel.

Här har mycket talats om huru välvillig Första Kammaren i år ställt sig mot skrifvelseförslag såväl i ena som i andra riktningen. Ja visserligen, men dock med protest i fråga om dagaflöningen. Den hade utskottet föreslagit till 20 öre om dagen under rekrytutbildningen och till 50 öre om dagen under repetitionsöfningarna. Jag får säga, att jag först i början, när dessa höga dagaflöningar för bevaringsynglingarne blefvo bestämda, just icke var så lifvad för dem. Men sedan de en gång åsatts, anser jag orimligt att nedsätta dem till lägre belopp. Och den skillnad i ersättning, som ifrågasatts för olika öfningsperioder, är enligt mitt förmenande fullt berättigad. Det går icke an att säga, att de värnpligtige under repetitionsöfningarna, när de skola vara ute på fältmarscher och vistas utom kasernerna, skola kunna lefva på den kost, som de få af kronan. Ty bevaringsmanskapet vill icke lefva på detta, utan måste ha något annat. Huru långt tro herrarne, att dessa 20 öre under sådana förhållanden skola räcka, om de värnpligtige behöfva köpa t. ex. ett glas mjölk, en kopp kaffe eller något sådant? Jag tror därför, att det är fullt berättigadt att under repetitionsöfningarna gifva dem 50 öre i dagaflöning. I detta afseende har det visat sig, att Första Kammaren icke vill vara med Andra Kammaren, när det gäller allvar.

En talare, jag tror det var herr Waldenström, har här hållit ett mycket varmt och fosterländskt anförande, och det är min tanke, att han deri uttalade sin fullkomliga öfvertygelse. Slutet var dock något märkvärdigt, då han sade, att, i händelse det skulle gå derhän, att vi icke skulle kunna bära de bördor, som här skulle läggas på vårt folk, utan att vi derigenom skulle bringas till ruins brant, han då skulle packa in och resa. Ja, mina herrar, jag kan nästan

tro honom om det. Är det icke betecknande för hans fosterlandskärlek, och så är kanske förhållandet med flera, att när det icke längre finnes någonting att förtjena i landet, då vill han packa in och resa? Det är icke mycket värdt med en sådan fosterlandskärlek. När man hör sådana tankar uttalas, blir man mera betänksam.

Då jag icke ser, att det är möjligt, att dessa frågor nu skola kunna på ett tillfredsställande sätt lösas, kan jag icke heller rösta för något definitivt beslut. Ty, mina herrar, vi fingo helt andra svar år 1892, när denna fråga då förelåg, än hvad vi nu fått af herr statsrådet och chefen för landtförsvarsdepartementet. Vi skulle då få en fulländad organisation, men jag tror, att om kammaren fattar ett beslut, som t. ex. föranleder 8 månaders öfning för infanteriet och 12 månader för specialvapnen, så lärer det icke dröja många år, innan kammaren åter står inför en likadan fråga med ytterligare förhöjningar, ty de tre reservanternas förslag har kommit till på alltför mycket lösa grunder. Jag får i likhet med den föregående talaren säga, att jag icke vill, att Riksdagen ensam skall bära ansvaret, ty jag är öfvertygad om, att derest regeringen får utreda frågan, blir den bättre utredd och vi få en säkrare ståndpunkt att stå på, än om vi antaga det reservationsvis framlagda förslag, som regeringen visserligen kan acceptera, men hvilket regeringen icke varit med om att framlägga i den form, som här ifrågasatts.

Nu skall jag, mina herrar, be att få säga några ord mot talaren på gotlandsbänken, kyrkoherden Sundblad. Han sade, att det icke inom utskottet framkommit något annat yrkande än det, som föreligger i de tre reservanternas förslag. Jag har icke något protokoll, som visar, att de tre reservanterna haft något annat yrkande än det, som fått ett uttryck i deras reservation. Detta är egentligen en sak, som icke borde upptagas här. Jag skickade ned till utskottet för att få protokollet, men man kunde icke komma in der. Jag har likväl här en promemoria, som sekreteraren lemnat mig. Enligt densamma har inom utskottet förekommit ett yrkande af följande innehåll: »Värnpligtig är, sedan han blifvit inskrifven, skyldig att för sin utbildning tjenstgöra under fredstid i sammanlagdt trehundra dagar, hvilken tjenstgöring, på sätt Konungen närmare förordnar, skall fullgöras» — — —. Dermed vill jag visa, att det icke var en osanning, som den talaren framstälde, mot hvilken representanten på gotlandsbänken vände sig. Talaren från Gotland kom deremot med en fullkomligt oriktig uppgift. Men det kan ju vara förlåtligt, kanske har han på något sätt råkat ut för en missuppfattning.

Det har gjorts åtskilliga invändningar mot oss, som icke vilja vara med om en sammanjemkning. Herr Ivar Månsson fälde ett yttrande mot en annan kamrat och sade, att denne med sitt yttrande visat, att han i sjelfva verket ville vara med om en sammanjemkning, men att han var rädd, emedan han icke visste, huru långt en sådan skulle gå, samt att han sålunda icke litade på sig sjelf. Då jag står på samma ståndpunkt som denne ledamot af kammaren, mot hvilken herr Ivar Månsson rigtade sin anmärkning, känner jag mig också träffad. Ja, nog litar jag på mig, och nog litar också herr Pehr

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

Pehrson i Törneryd på sig, liksom äfven jag litar på honom, men jag vågar nästan tro, att vi mindre lita på herr Ivar Månsson.

Efter hvad jag nu sagt, ber jag att få yrka bifall till min reservation; jag vet visserligen, att den icke kommer att vinna majoritet, men jag har med denna förklaring sagt hvad jag velat säga.

Ännu ett ord: hans excellens herr statsministern gjorde en erinran mot en passus i vår reservation, der vi tala om önskvärdheten att få till stånd en samverkan mellan sjöförsvaret och landtförsvaret. Det var naturligtvis icke vår mening, såsom han syntes hålla före, att vi önskade få framlagd en mobiliseringsplan — det kan ju aldrig komma i fråga. Men vi önskade få en utredning om, i hvad mån flottan kunde utgöra ett stöd för landtförsvaret, så att det hela kunde bli fullt betryggande, samt i hvad mån landet kan bära bördorna i båda dessa afseenden.

Till sist är det en annan sak, som man enligt min mening icke får förbigå. Vi ha nog litet hvar sett, att i åtskilliga länder ha marinerna sysselsatt sig mycket med något, som kallas undervattensbåtar.

Jag tog mig friheten att vid ett tillfälle fråga nu afgångne statsrådet Dyrssen, om man här i vårt land gått i författning om att taga reda på dessa förhållanden. »Ja», svarade han, »vi ha tänkt på saken.» Jag undrar i alla fall, om detta icke är en sak, som man för ett land som Sverige med dess hafomflutna läge borde taga vara på, ty derigenom torde vårt försvarsväsende kunna ordnas på annat sätt. Om dessa båtar hålla, hvad de lofva, kunde kanske våra kuster vara fullkomligt skyddade. Då man tar hänsyn till hvilken kort landgräns vi ha att bevaka, tror jag, att vårt försvarssystem kanske skulle kunna få ett helt annat utseende, än hvad här blifvit ifrågasatt, om man accepterade denna fartygstyp. Denna synpunkt kan det vara af vigt att ta i betraktande, innan man binder vårt folk vid den härordning, som nu ifrågasatts.

Jag har intet annat yrkande att göra än det, som framstälts i min reservation.

Herr Vahlquist: Herr grefve och talman, mina herrar! Då jag redan vid början af den diskussion, som förts i den stora försvarsfrågan, hade tillfälle att instämma med min aktade kamrat på länsbänken herr Zetterstrand, har jag tillräckligt prononcerat min ställning till den föreliggande frågan.

Hvad åter beträffar de andra frågor, hvilka såväl i de utskottets betänkande bifogade reservationer som ock af flere talare här framhållits, nemligen rösträttsfrågan, skattefrågan och krigslagstiftningsfrågan, så anser jag, att lösningen af dessa frågor icke bör uppställas såsom vilkor för bifall till härordningsförslaget. Jag anser tvärtom, att dessa frågor lösning ovilkorligen skall blifva en nödvändig konsekvens af härordningsfrågans lösning, såsom den här föreligger. Jag ber att särskildt få fästa mig vid ett uttalande, som utskottet gör på sid. 118. Det står der: »derjemte synes det utskottet, bland annat, vara ett önskemål, att utskänknigen af rusdycker inom kasernområden och mötesplatser så långt som möjligt är inskränkes». Jag föranledes att fästa mig vid detta utskottets utlåtande, därför

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

att jag erhållit en resolution, som antogs, då Jönköpings läns nykterhetsförbund hade årskonferens den 9 och 10 april i år. Vid denna konferens framställdes till besvarande en fråga så lydande: »Hafva vårt läns nykterhetsvänner några önskningsmål och intressen att bevaka med anledning af Kongl. Maj:ts vid Riksdagen föreliggande förslag till ny härordning och i så fall hvilka?» Denna fråga besvarades af konferensen på följande sätt: »Länets nykterhetsvänner uttala som sitt särskilda önskningsmål beträffande organisationen af vårt härväsen, att ingen utskänkning af rusdrycker må tillåtas å de platser, der landets ungdom samlas för fullgörande af sin värnpligtsskyldighet, och att i den kurs, som kommer att anordnas för de värnpligtige, måtte ingå äfven undervisning om rusdryckernas skadlighet.»

Då jag för min del lifligt sympatiserar med det uttalande, som i denna resolution gjorts, har jag ansett mig böra meddela kammaren densamma, på det att den måtte intagas i dagens protokoll, så mycket hellre som herrarne, lika väl som jag, veta, att ett skrivelseförslag i sådant syfte varit föremål för behandling i medkammaren, men der icke vunnit bifall.

Jag har i öfrigt intet annat att tillägga än att uttala den förhoppningen, att, om härordningsfrågan nu löses, och, äfven om den icke skulle nu lösas, utan vårt härväsen ännu en tid komma att stå kvar på den ståndpunkt, på hvilken det nu befinner sig, man måtte taga hänsyn till de önskemål, som i ofvannämnda resolution uttalats.

Herr Carlheim-Gyllensköld: Herr grefve och talman, mina herrar! Jag behöfver icke vara lång, då jag är reservant och därför min ståndpunkt känd, utan vill endast påpeka ett par omständigheter.

Det lider intet tvifvel, att utaf dem, som rösta för herr Hjelmérus' med fleres reservation, många komma att göra detta med ögonmärke på att efter sammanjemkningen rösta för afslag. Jag vill då påpeka för dem, huru en sammanjemkning antagligen kommer att ställa sig. Vid en sammanjemkning blir det uppenbarligen antingen 10 månader för alla vapen eller också 8 månader för infanteriet och trängen och 12, ja, kanske 15 eller 18 månader för kavalleriet, fältartilleriet samt öfriga två i förslaget upptagna truppslag. Detta komme enligt min tanke att medföra ännu ohyggligare kostnader än Kongl. Maj:ts förslag.

Men för att återgå till frågans utsigter, så kan man, enligt min uppfattning, vara viss på, att Första Kammaren sannolikt tar den dyraste sammanjemkningen, för den händelse någon sådan öfver hufvud taget kommer till stånd. Det är min öfvertygelse, att Kongl. Maj:ts regering också kommer att ta en sådan sammanjemkning. Huru stå nu dessa, som hafva röstat för en sammanjemkning med ögonmärke att komma till ett afslag? Jag misstänker, att de stå villrådiga inför sig sjelfva, och jag är säker på, att frågan kommer i ett ännu sämre läge genom ett bifall till reservationen angående 8 månader, ty derigenom kan en härorganisation komma att fastläsas för all framtid utan någon närmare utredning.

Här har talats stora och fosterländska ord och mycket vackra

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

fraser, och geniet har kastat sina fräsande blixtrar, som kanske ibland svedt oss en och annan; andra deremot hafva utvecklat en mera lugn vältalighet. Men betala dessa herrar mångfalden af de millioner, som erfordras?

Jag tänkte nämna något om skälen för uppskof, men jag afstår derifrån.

Jag vill med afseende på kostnaderna be herrarne att egna en tanke åt de stilla i landet, som skola betala dessa kostnader. Vi fingo i går en belysning af bondeståndets historiska utveckling i vårt land. Men den var något ofullständig. Der saknades nemligen en framställning rörande bondeklassens lidanden genom andra klassers öfvergrepp och missgrepp. Sådana skrämskott, som här förekommit, tror jag icke inverka på Andra Kammaren, lika litet som så många andra skrämskott. Men de visa måhända ett misstänkt samband mellan byråkrati och militarism, ett samband, om hvilket man också här tydligt uttalat, att det förefinnes.

Jag frågar nu: Är Andra Kammaren beredd att besegla ett sådant förbund genom att antaga ett härordningsförslag på kompromissens väg? Om så är, då är det slut med den svenska friheten.

Friheten utåt hafva vi hört talas om så mycket, låtom oss också, gode herrar, tänka på friheten inåt.

Herr Eriksson i Bäck: Då jag anser, att skattekrigslagstiftnings- och rösträttsfrågorna böra lösas i sammanhang med försvarsfrågan, är det klart, att jag önskar ett uppskof med denna frågas afgörande, enär förutnämnda frågor nu icke föreligga till Riksdagens pröfning. Jag kommer därför att rösta för yrkandet om uppskof.

Herr Nordin i Hammerdal: Herr grefve och talman, mina herrar! Då jag kommer så här den siste i den långa raden af talare, som mycket fullständigt utvecklat sina tankar i den föreliggande frågan, och nu dessutom midnattstimmen redan är inne, är det klart, att jag icke anser det lämpligt att något längre upptaga tiden. Men då jag är medansvarig för hvad som göres och icke göres i den föreliggande frågan, anser jag mig både berättigad och pligtig att angifva de skäl, som göra, att jag nu ställer mig på den sida, der jag nu står.

Jag kan icke, mina herrar, votera för regeringsförslaget, ej heller för utskottets, och det är på grund af många förhållanden, af hvilka jag blott skall be att få vidröra några. Så t. ex. anser jag den finansplan, som är framställd, ungefär detsamma som ingenting. Det hade varit nästan lika bra, om ingen sådan alls blifvit framställd, då man tar i betraktande, att, för fyllandet af de förhöjningar, som den nya försvarsorganisationen skulle förorsaka, man skulle för 1902 taga 27 $\frac{1}{2}$ millioner af besparingarna ifrån föregående riksdagar, äfven den sista, för att på så sätt med några mindre tillägg få budgeten att gå ihop. Ja, det är mycket bra det der, men jag undrar, huru det kommer att slå sig ut för budgeten 1903; ty då är det slut med de 27 $\frac{1}{2}$ millionerna, och hvar man då skall taga medel för att fylla den luckan,

det har jag icke förmåga att bedöma, men jag vill därför icke säga, att det är omöjligt, ty jag ser icke så långt i den saken.

Många andra frågor finnas också, som böra tagas i betraktande i samband med denna. Så är t. ex. öfverlemnadt åt en komité, som ännu icke hunnit sammanträda, att framlägga förslag till den eller den förbättringen, som bör göras i vår krigslagstiftning; men vi veta ännu icke hvad denna komité i det syftet kommer att hemställa.

Så hafva vi vidare den stora frågan om att medgifva rösträtt åt landets försvarare. Rättvisan häraf bör ovilkorligen anses vara fastslagen, ty i och med detsamma som hvar och en svensk man får sig ålagd pligten att offra ett helt år för att bli skicklig att försvara sitt land och dessutom i farans stund kläda blodig skjorta för fäderneslandet — således offra kanske det enda han mången gång har, gör sig krafvet på att dessa fäderneslandets försvarare skola få medbestämmanderätt i detta samma lands angelägenheter allt starkare gällande. Jag sätter lösningen af rösträttsfrågan så högt, att jag kan säga, att jag aldrig går med på någon förlängning af öfningstiden, utan att denna fråga i sammanhang dermed löses.

Då jag icke vill upptaga kammarens dyrbara tid med ett längre anförande, skall jag, herr talman, be att nu få framställa mitt yrkande i öfverensstämmelse med herr Hans Anderssons m. fl. reservation.

Herr Spånberg: Jag vill icke upptaga herrarnes tid, utan ber endast att få tillkännagifva, att jag ifrån min valkrets erhållit två telegram från två möten — ett från hvardera ändan af min valkrets — samt att man der anmodar mig för Riksdagen framlägga derus mening. Då denna är öfverensstämmande med min egen uppfattning, nemligen att frågan bör uppskjutas, anhåller jag att få yrka bifall till herr Hans Anderssons i Nöbbelöf reservation.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det har under den långa debatten fälots många yttranden, på hvilka det under andra omständigheter skulle vara frestande att ingå. Nu skall jag blott taga upp ett par, som jag anser böra bemötas.

Det har sagts af herr Boëthius, med en hänvisning till, huru den svenska bondeklassen under medeltiden förskaffade sig politiska rättigheter och en politisk magtställning, att detta borde vara — så ungefär har det för mig refererats — en vägledning för Sveriges arbetare, huruledes de också skulle kunna vinna samma mål. Ja, jag skall icke gå in på en utläggning af denna fråga, men det kan jag försäkra herr Boëthius, att jag icke, i hvad på mig beror, skall underlåta att tillropa Sveriges arbetare: »Tagen lärdom af bönderna under Engelbrekt och Sturarne och I fån rätt! — Så har en konservativ professor talat.»

Det har sagts af herr vice talmannen under ett anförande, hvaruti han sökte nedsätta åtskilliga af de resolutioner, som många här fått mottaga från sina valkretsar, att han från sina valmän erhållit en, som var lika lydande med den jag läste upp, och att denna alltså härstammade från högkvarteret. Jag har redan underrättat herr vice talmannen, att denna hans slutsats var falsk. Det har icke gifvits ut

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

*Angående
ny härord-
ning m. m.*
(Forts.)

ifrån det s. k. »högqvarteret» något som helst formulär. Resolutioner och uttalanden ha förekommit vid alla dessa möten efter hvarje mötes särskilda tycke och smak, men att ändå uti dessa uttalanden förekommit en och annan sats, som klingat lika, beror på det mycket förklarliga förhållandet, att dessa frågor redan länge lifligt ventilerats bland landets arbetarekretsar. Dessa möten den 12 maj voro icke de första, der man formulerade sina meningar, utan redan förut har man haft tillfälle att samla, uttala och formulera vissa satser, som syntes sammanfatta önskemålen hos de breda lagren, och som enligt min öfvertygelse gjort detta på ett både godt och uttömmande sätt.

Herr vice talmannen sökte vidare skildra det ringa värde, alla dessa demonstrationer ha. Han talade dervid om demonstrationerna 1 maj, och inlät sig på en skildring, huru det går till: om det glada folkklifvet, om lusten att skrika med, att man går ut för att ha roligt, men hvem det var som räknade demonstranterna, vet ingen. I parentes kan jag upplysa honom om, att här i Stockholm är det bland annat polisen, som räknar, och polisens och våra siffror stämma alldeles ofantligt bra öfverens. Men hans skildring gick för öfrigt ut på, att dessa demonstrationer vore folknöjen, som ingen betydelse hade.

Denna skildring är icke ny. Vi ha läst den många gånger förut, när ifrån högerpressen gjorts försök att förlöjliga de kraf, som ifrån arbetsklassen framställas. Men jag hade verkligen icke väntat, att dessa mindre goda alster af högerpressens sätt att behandla folk-rörelserna skulle ifrån dessa spalter stiga ned och taga form i Andra Kammarrens protokoll; allra minst hade jag väntat mig få höra sådana ord ifrån den plats, som herr vice talmannen bekläder och som väl skall anses i viss mån stå öfver partierna.

Hvad för öfrigt beträffar detta tal om obetydligheten af dessa möten, att de kunna påverkas och ledas hvarst som helst, så ber jag att för en gång få instämma med en talare, som det numera är så sällsynt att kunna få instämma med, i ett yttrande, hvarom jag visst vid ett föregående tillfälle här i kammaren erinrat, då nemligen grefve Hamilton — väl att märka den äldre upplagan af honom — säger: »man talar om massornas lättledhet — men försök att leda dem baklänges». Jag skulle verkligen vilja se de talare, som här uppträd med så stora later, om de sjelfva skulle gå ut i arbetarekretsar och uttala sina åsikter och försöka att få arbetarne med på hvad som helst. Jag tror, att de skulle komma att göra en ganska slät figur, utan att det behöfde finnas med någon »puppiglarer, någon enda af oss, om hvilka herr Lindblad påstod, att vi »puppamma klasshat». Nej, arbetarne veta hvad de vilja och känna hvad de vilja, och det kommer nog också fram i de uttalanden, som de göra. Jag skulle emellertid knappast för detta hafva begärt ordet, om det icke här under förmiddagen förekommit ett uttalande från statsrådsbanken af hans excellens herr statsministern utaf den art och beskaffenhet, att det synes mig, att det skulle blifva ett tomrum uti detta vidlyftiga protokoll, huru stort det än är, om de utaf hans excellens herr statsministern uttalade satserna finge stå fullkomligt okritiserade från den motsatta sidan.

En ärad vän och granne har redan bemött hvad statsministern talade om, att egentligen alla val, under de senaste 30 åren, skett på försvarsfrågans program. Jag vill säga liksom han, fastän mera direkt, att ett sådant uttalande är ett rent lyckel med valmännen. Det är så långt ifrån att försvarsfrågan skulle varit aktuell nu vid valen, att jag vet t. ex. ett fall från en stadsvalkrets här i Sverige, der vid senaste val det förekom en interpellation till en uppställd kandidat, hvilken hans ställning skulle blifva, ifall försvarsfrågan skulle förekomma. Denne svarade då, att man icke behöfde ingå i någon diskussion derom, ty han visste faktiskt, på grund af sina försänkningar i de högre regionerna, att det var alldeles säkert, att försvarsfrågan icke skulle komma före under den instundande perioden. Kanhända representanten för Söderhamn har någon vetskap om hvad jag syftar på. Men i alla fall är det visst, att han ingalunda var ensam om en sådan ställning till försvarsfrågan — att skjuta den åt sidan därför, att den icke skulle förekomma under innevarande period. Och under sådana förhållanden är det för valmännen en mycket ringa tröst att, låt vara efteråt, om ett år, ifall någonting nu läses fast, kunna hafva tillfälle att hålla vidräkning med sin representant. Det blir icke representanten, som får bära de bördor, han bestämt. Det blir heller icke han, som får släppa till de personliga offer, som krävas, utan *valmännen*, som icke blifvit tillsporda om sin mening och hvilkas mening regeringen icke serjt för att inhemta.

Det yttrades vidare från statsrådsbanken — det var mera för statsministerns personliga räkning — att om han kunnat tro, att någon vikt kunnat fästas vid att i hans uttalande vid öfverläggningarnas början äfven funnits ett uttryck af god vilja att åstadkomma en rösträttsreform, så skulle han visserligen icke underlåtit — så ungefär föllo hans ord — att intaga ett sådant. Ja, jag må säga om den förklaringen, att regeringen kan ju hafva vissa skäl att vara blygsam, ty icke inverkar den, i synlig mätto åtminstone, synnerligen ledande på händelsernas utveckling. Men en sådan förklaring från det hållet är dock något *för mycket* af blygsamhet! Hafva då hans excellens herr statsministern och hans kolleger icke något hört derom, att i hela landet rösträttsfrågan stälts upp vid sidan af försvarsfrågan, såsom den sak, hvari det just var af högsta intresse att få veta, huru utsigterna stodo, då afgörandet skulle ega rum? Och dock skulle de icke hafva ansett det vara af någon vikt alls att beröra rösträttsfrågan!

Nu heter det, att en rösträttsreform vore en sak, som man icke hade något emot, men man hade *icke kommit att tänka på* att sätta in i förklaringen, att man också hade en stämning af välvilja åt rösträttsfrågans håll. Men det kan allt hända, att anledningen då närmast är den, att känslan för rösträtten på ministerbanken är utaf samma slags platoniska art som den, på hvilken vi hört åtskilliga prof under debatten i öfrigt, hela skalan utefter, från landshöfding Fagerlund — hvilken ansåg, att om arbetarne hade sådana åsigtter som dem jag tillät mig i någon mån utveckla i går, skulle hans rösträttsvänlighet gifvet gå åt något annat håll än derifrån den kom — och till herr Ivar Månsson, som också uttalade sig för en »moderat

*Angående
ny härordning
m. m.*
(Forts.)

Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)

reform, ett löfte, som faktiskt förbinder till rakt ingenting, kanhända till ett understöd åt en reform i samma riktning som det utaf regeringen för några år sedan framlagda förslaget, mot hvilket, såsom mycket riktigt var, allt hvad frisinne hade i landet protesterade.

Men, mine herrar, uti denna förklaring från statsrådsbänken var det dock ändå en annan sak, som var om möjligt ännu mer förvånande än den absoluta okunnighet om hvad som försiggår i landet, hvilken synes råda inom vår ministär. Det var den underbara, jag vet icke huru jag skall beteckna den, vändning, hvarigenom ett uttalande, som först ansågs vara klart, plötsligt befans icke oklart, utan rent af så *konstrueradt*, att det skulle innebära raka motsatsen mot hvad man vid första anblicken fick intryck utaf. Det yttrades i den förklaring, som afgafs skriftligen, att: »statsrådet känner sig lifligt öfvertygad, att en härorganisation, byggd hufvudsakligen på värnpligtens grund, men med en kortare utbildningstid för de värnpligtige, än Kongl. Maj:t föreslagit, *icke kan erbjuda det betryggande försvar*, som vårt land kräfver», och sedan fortsattes det: »statsrådet skulle därför ikläda sig ett mycket stort ansvar inför Sveriges folk, om det skulle tillstyrka Konungen att antaga en härorganisation, i ersättning för den vi nu hafva, lagfästade en *kortare* utbildningstid för de värnpligtige än den af Kongl. Maj:t föreslagna». Och nu efteråt får man veta i en ny förklaring, att egentligen hade det i den första förklaringen fallit bort ett *icke*. Det skulle hafva stått, att statsrådet skulle ikläda sig ett mycket stort ansvar inför Sveriges folk, om det skulle tillstyrka Konungen att *icke* antaga en härorganisation, i ersättning för den vi nu hafva, lagfästade en kortare utbildningstid för de värnpligtige än den af Kongl. Maj:t föreslagna!

En sådan vändning rundt, det är någonting så pass enastående, förefaller det mig, uti de parlamentariska annalerna, att den ändå bör med några ord konstateras till protokollet.

Om man slår upp regeringens härordningsproposition, sådan som den förelagts oss vid Riksdagens början, och sammanställer den med krigsministerns förklaring här, så får man läsa och höra, »att chefen för generalstaben har med rätta framhållit, att *hufvudgrunden* i det föreliggande härordningsförslaget är den af mig meddelade föreskrift, att öfningstiden för de värnpligtige skulle utgöra sammanlagdt 365 dagar». Och vidare framhålles detsamma, som också muntligen utaf herr krigsministern här framfördes, »att man icke borde i sitt förslag gå utöfver den tid, som *oundgängligen* kräfves». Så heter det, att »den utbildning, som kommer stamrekryterna vid det indelta infanteriet till del och som omfattar en tid af 5 à 6 månader, icke fyller måttet, utan att det kräfves *ytterligare minst 2 månader* för att rekrytens daning till soldat skall vara fullbordad». Det vill med andra ord säga, att rekrytskolan vid indelta infanteriet bör omfatta en tid af *minst 8 månader*.

Ja, det var *då* det. Då framfördes detta. — Och det behöfver ej bevisas här, ty känd sak är så god som vittnad — då — framfördes detta med all den pondus, öfver hvilken vederbörande förfogade, och med all den pondus, som den s. k. officiella sakkunskapen var i besittning utaf. Och hvar och en, som icke trodde, att detta var

fullt så riktigt, utan att här kanske kunde vara utrymme för en prutmån, han stämplades såsom — ja, herr Pantzarhielm, som hörde till kättarne, kan berätta en visa derom. Men *det* är visst och säkert, att nu står samma regering, från hvilken dessa officiella aktstycken utgått, och funderar mycket starkt på, d. v. s. den kommer väl, ifall här blir sammanjemkning, att icke fundera, utan antaga ett förslag, der denna *hufvudgrund* är kastad fullkomligt öfver bord, der hvad den sjelf betecknat såsom kärnpunkten i förslaget är fullkomligt uppgifvet — och samtidigt fortgår debatten här i de gamla hjulspåren. Man har ännu icke hunnit sätta sig in i den nya situationen, den nya vändning, som egt rum, och man fortgår att tala om »regeringens» förslag.

Angående
ny härord-
ning m. m.

(Forts.)

Hvad är då regeringens förslag? Regeringen har uppgifvit, priggifvit sitt förslag. Den har förklarat, att den icke längre håller på detta, utan att försvaret kan blifva betryggande på annat sätt, ungefär som Andra Kammaren tänkt sig.

Vi stå i detta fall inför en situation, så ny, så ovanlig, att den helt visst skall komma att väcka öfverraskning icke blott inom folkets breda lager, icke blott bland dem, der man lugnt väntat och hoppats, att uppskof skulle beviljas denna gång, till dess man hunnit få frågan fram i samband med hvad som hörde tillsammans med den, utan äfven och icke minst hos dem, som landet rundt helt beskedligt trott, att det var allvar denna gång, och att man icke tagit till någon prutmån.

Här har folk gått och tänkt, att det skulle vara allvar, att det skulle vara de sakkunniges ord, som skulle vara afgörande. Jag läste i qväll en konservativ aftontidning, som hade en insändare från den lilla staden Lund, dit ryktet ännu icke nått om den nya frontförändringen från regeringsbanken. Der skrifer den för försvarsfrågans lösning efter regeringens *för detta* förslag mycket intresserade författaren:

»Men lyckligtvis fylka sig allt fler och fler kring de rätta blågula (fanorna). Och säkert ligger saken så, att om regeringen står och faller för sitt förslag — *något annat får man ej förutsätta* — så skall det vinna framgång, snart, snart.»

Ja, dessa ord komma nog helt säkert att nu få en underlig klang. Jag för min del skulle icke vilja vara i sådana ställe, som, efter att hafva framlagt aktstycken såsom den officiella sanningen, sedermera strax efteråt, under en annan politisk situation, under en kompromissituation förklara, att hvad de sagt vara det minsta möjliga, som de ville stå för, det är ingenting att fästa sig vid. Och säkert är, att efter det, som nu passerat, kommer tilliten till alla officiella förklaringar helt visst att blifva, om möjligt, ännu mindre, än hvad förut varit fallet.

Herr Gädde: Herr talman, mina herrar! Jag ber endast att med några ord få gifva min ställning till känna och får då säga, att jag ansluter mig till den af herr Hjelmérus med flera afgifna reservationen. Skälen och motskäl behöfva icke vidare framdragas; de äro

Angående
ny förord-
ning m. m.
(Forts.)

visserligen många, men de, som finnas, hafva redan förut blifvit framhållna.

Jag vill på samma gång nämna, att jag förliden månad fick emottaga två telegram, innehållande resolutioner, som affattats på möten, hvilka hållits på Sotenäs inom min valkrets af arbetareföreningar vid stenhuggerierna å Malmön och vid Ullebergshamn. I dessa resolutioner hafva protesterats mot att frågan afgöres vid denna riksdag, samt uttalats den önskan, att frågan skulle afgöras först i sammanhang med rösträttens utsträckande och först efter det nya val till Andra Kammaren egt rum. Jag får äfven tillkännagifva, att jag mottagit skrifvelse från motsatt håll, deri motsatta åsichter uttalats, men att jag icke kunnat biträda några af dessa meningar, utan kommer, såsom jag förut nämnt, att taga det jemkningsförslag, som föreligger i den af herr Hjelmérus med flera afgifna reservationen, för hvilken jag kommer att lemna min röst. Jag ämnar emellertid icke alls att gå längre, än hvad denna reservation innehåller.

Herr Johansson i Stensjö: Herr talman! Jag har begärt ordet endast för att tillkännagifva, att jag kommer att afgifva min röst för den af herr Andersson i Nöbbelöf med flere afgifna reservationen på de skäl, som i reservationen anförts.

Herr Wiklund: Herr talman, mina herrar! Det är blott för några få ögonblick, som jag vill taga kammarens uppmärksamhet i anspråk för att tillkännagifva min ståndpunkt i denna viktiga fråga.

Jag får då först som sist säga, att jag icke kan vara med om utskottets förslag, emedan jag anser, att genom detta förslag alltför stora kostnader skulle påläggas vårt land och vårt folk, och detta så mycket mera som för närvarande icke något förslag till ordnande af vårt skatteväsen föreligger. Det hade sannerligen varit önskvärdt, att i samband med denna fråga ett förslag till ordnande af skatteväsendet blifvit framlagt.

Då jag nu icke kan vara med om utskottets förslag, har det vid mina bemödanden att bilda mig ett omdöme i denna fråga icke gifvits något annat att välja på än antingen den reservation, som afgifvits af herr Andersson i Nöbbelöf med flere, eller också den reservation, som herr Hjelmérus med flere framlagt. Beträffande den förstnämnda reservationen, så innebär den ett yrkande på uppskof -- man kan säga ett uppskof i bästa fall, ty den kan också innebära något annat. I alla händelser skulle frågan derigenom uppskjutas till en oviss framtid. För min del anser jag, att frågan bör afgöras så fort som möjligt. Alla tecken rundt omkring oss tala derom ett tydligt språk.

Man har äfven framhållit åtskilliga önskemål, som borde afgöras i sammanhang med denna fråga, men äfven derigenom skulle frågan uppskjutas till en oviss framtid, ty det är väl knappast tänkbart, att dessa förslag under den närmaste framtiden skola vinna sin lösning. Här står man emellertid, efter mitt förmenande, inför nödvändigheten af att något göres för stärkande af vårt försvar, och detta bör enligt min tanke ske så fort som möjligt. Det är därför, som jag icke

kan annat än instämman i den reservation, som afgifvits af herr Hjelmérus med flere. Ingen af dem, som här uppträdt, har ansett, att en kortare öfningstid än 8 månader skulle vara tillräcklig. Men när så har skett, synes det mig vara en ren ståndpunkt, att man verkligen ger så mycket, som man anser vara behöfligt. Om frågan skulle falla denna gång, är det bättre, att den faller på den grund, att Andra Kammaren antagit ett förslag om 8 månader, än att den faller på grund af en skrifvelse, som i alla fall icke blir någon skrifvelse. Jag yrkar bifall till den af herr Hjelmérus med flere afgifna reservationen.

*Angående
ny härord-
ning m. m.
(Forts.)*

Herr af Callerholm: Herr talman, mina herrar! I denna nattens sena timme har jag begärt ordet endast för att gifva till känna, att jag i all hufvudsak på samma grunder, som under gårdagen anförts af herr Biesèrt, kommer att med min röst söka bidraga till frågans afgörande vid innevarande riksdag. Jag skulle helst önskat att hafva kunnat lägga min röst i urnan för utskottets förslag, men i frågans nuvarande läge anser jag rättast att rösta för herr Hjelmérus' med flere reservation.

Herr vice talmannen Swartling: Herr talman! Jag ber kammaren benäget ursäkta, att jag vid denna sena timme begärt ordet, men jag är alldeles tvungen att bemöta ett påstående, som herr Branting nyss behagade göra. Han påstod nemligen, att jag i mitt yttrande på förmiddagen sökte förlöjligen dessa så kallade demonstrationsmöten, som egde rum den 1 maj. Nej, herr Branting, det gjorde jag icke och ville ej heller göra. Jag fäste mig ej heller särskildt vid dessa möten, utan syftade i främsta rummet på de demonstrationsmöten, som i söndags höllos, och dernäst på möten, som i allmänhet hållas i politiska frågor, och jag betonade ytterligare, att mitt uttalande rörde dylika möten, anordnade från såväl den ena som den andra sidan. Jag erinrade endast om, huru det vid en del möten tillgår, och om herr Branting häruti finner något löjligt, må det vara hans sak och derom vill jag ej tvista med honom. Min mening med hvad jag yttrade var, att man icke i allmänhet fick tillmäta de resolutioner, som fattades vid möten, den vigt och det värde, som man gerna skulle önska kunna tillmäta dem, och att grunden dertill vore, att mötesdeltagarna icke kände något ansvar för de beslut, som de bidrogo till att fatta. Jag jembörde detta med det ansvar, under hvilket vi här i Riksdagen känna oss förpligtade att arbeta, och herr Branting gifver mig nog rätt deri, att ansvaret dervidlag är väsentligt olika. Vi känna nog ansvaret tyngre och på ett helt annat sätt än dessa mötesdeltagare.

Herr Hammarlund: Då denna tre dagars debatt artat sig att blifva en öppen omröstning, skall jag endast bedja att få till protokollet antecknad, att jag hör till dem, som äro för uppskof.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Herr talmannen framställde propositioner på 1:o godkännande af paragrafen med den lydelse,

som af utskottet för densamma föreslagits; 2:o) godkännande af den utaf Kongl. Maj:t för paragrafen föreslagna lydelse; 3:o) bifall till den af herr Andersson i Vestra Nöbbelöf med flere vid paragrafen afgifna, utskottets utlåtande vidfogade reservation; 4:o) godkännande af paragrafen med den lydelse, som för densamma föreslagits af herr Hjelmérus med flere i den af dem afgifna, utskottets utlåtande vidfogade reservation; och 5:o) godkännande af paragrafen med den lydelse för densamma, som af friherre von Knorring under öfverläggningen föreslagits; och förklarade sig herr talmannen anse den under 4:o) omförmälda proposition vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf, och sedan till kontraposition antagits den under 3:o) omnämnda proposition, nu uppattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som i fråga om § 27 i särskilda utskottets förevarande förslag till värnpligtslag godkänner paragrafen med den lydelse, som för densamma föreslagits af herr Hjelmérus med flere i den af dem afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den af herr H. Andersson i Nöbbelöf med flere vid denna paragraf afgifna, utskottets betänkande vidfogade reservation.

Voteringen utföll med 119 ja mot 108 nej; och hade kammaren alltså fattat beslut i öfverensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Som tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare handläggningen af ifrågavarande utlåtande till kammarens nästkommande sammanträde.

§ 3.

Till bordläggning anmäldes sammansatta stats- och lagutskottets memorial n:o 10, angående anvisande af ersättning till sammansatta stats- och lagutskottets kansli.

§ 4.

På hemställan af herr talmannen, som förmälte sig hafva om tiden för valet samrådt med Första Kammarens talman, beslöt kammaren att nästa lördag den 18 dennes företaga val af tolf valmän för utseende af en tryckfrihetskomitérad efter afidne f. d. justitierådet C. G. Hernmarck.

§ 5.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades:

herr <i>H. Eriksson</i> i Elgered	under 6 dagar fr. o. m. den 16 dennes				
„ <i>O. A. Ericsson</i> i Ofvanmyra	„ 8	„	„	„ 18	„
„ <i>E. Hj. Sjövall</i>	„ 8	„	„	„ 20	„
„ <i>M. Dahn</i>	„ 8	„	„	„ 20	„
„ <i>O. A. Brodin</i>	„ 3	„	„	„ 16	„
„ <i>N. Svensson</i> i Olseröd	„ 8	„	„	„ 20	„
„ <i>J. Olofsson</i> i Digernäs	„ 6	„	„	„ 20	„

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,14 på natten.

In fidem.

E. Nathorst Böös.